

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.  
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

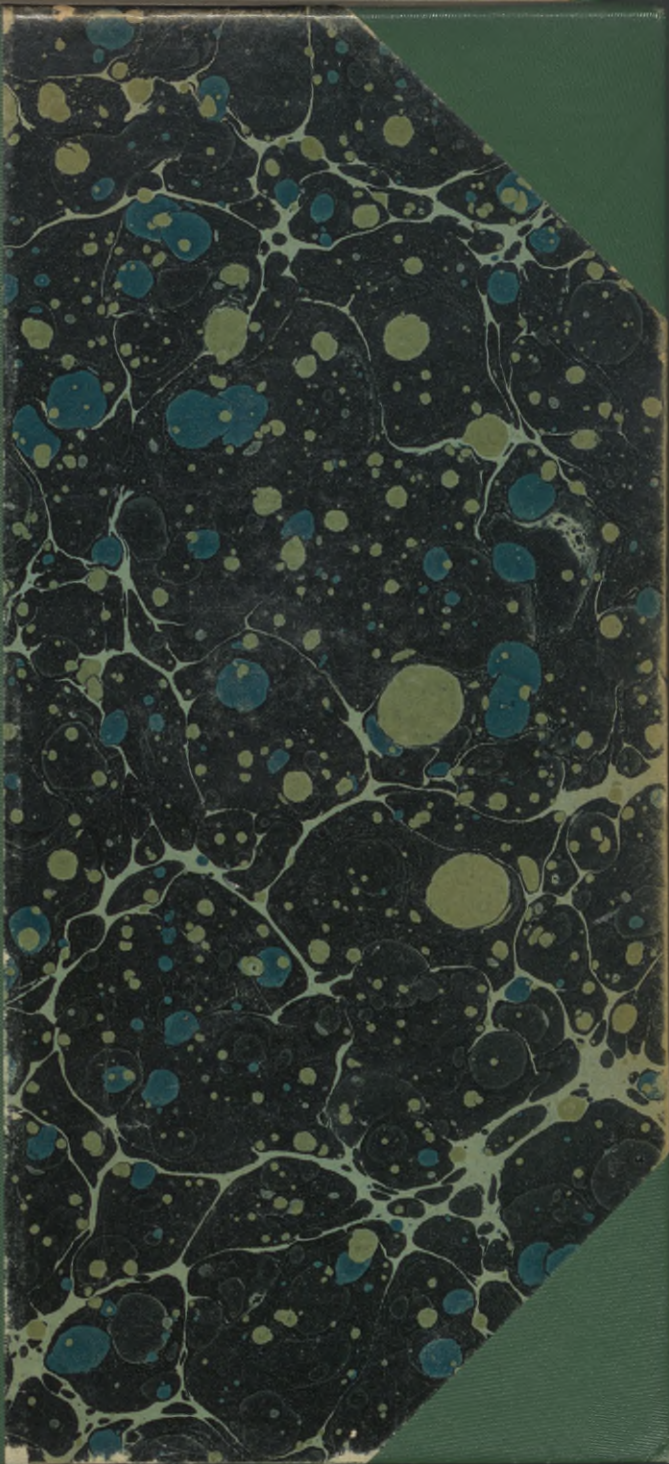
This work has been digitised at Gothenburg University Library.  
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.  
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.





THIS

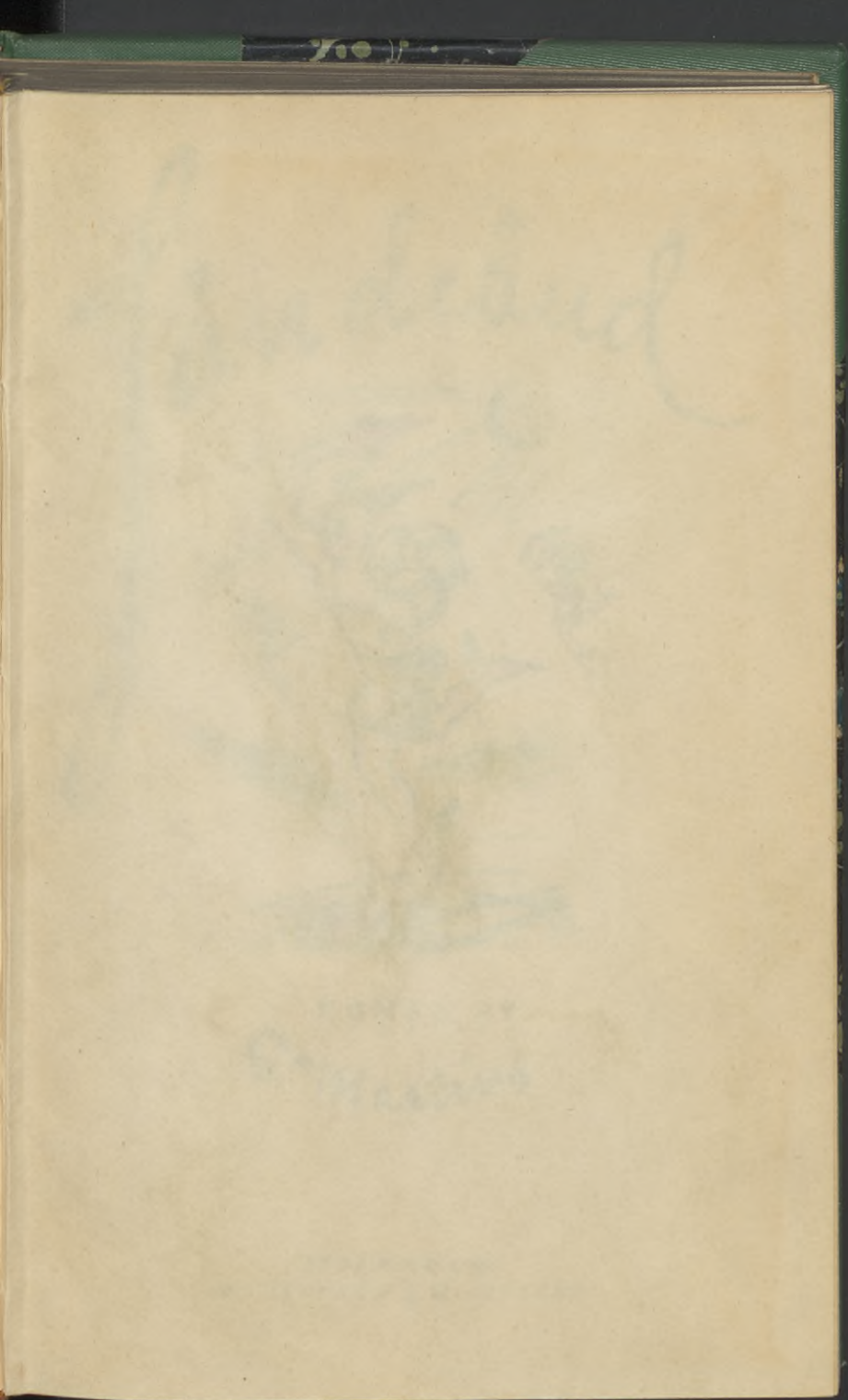
BOOK

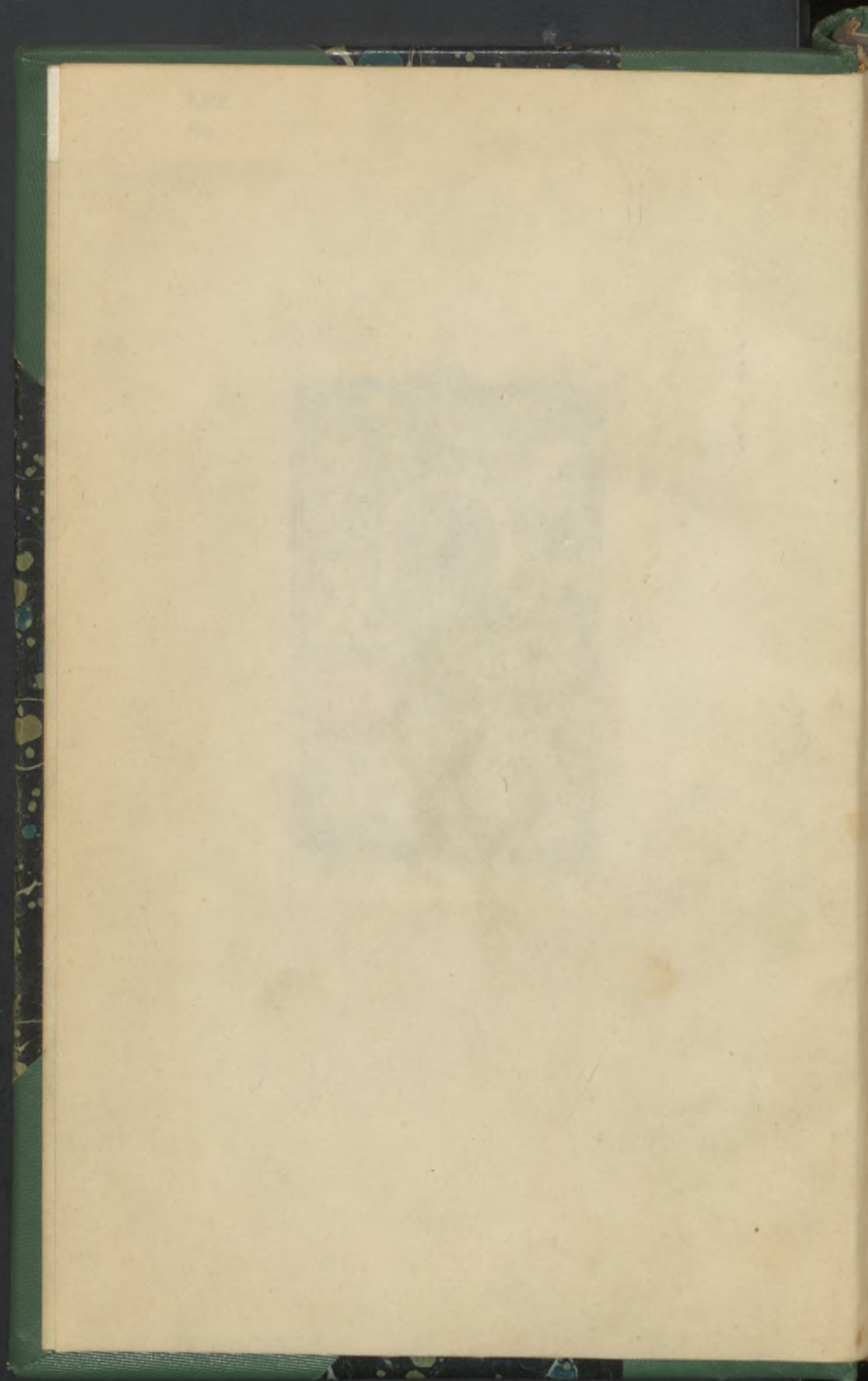




Litt.  
Sv.

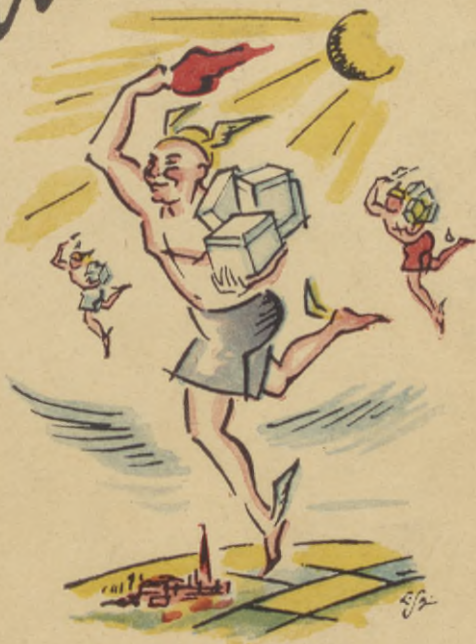






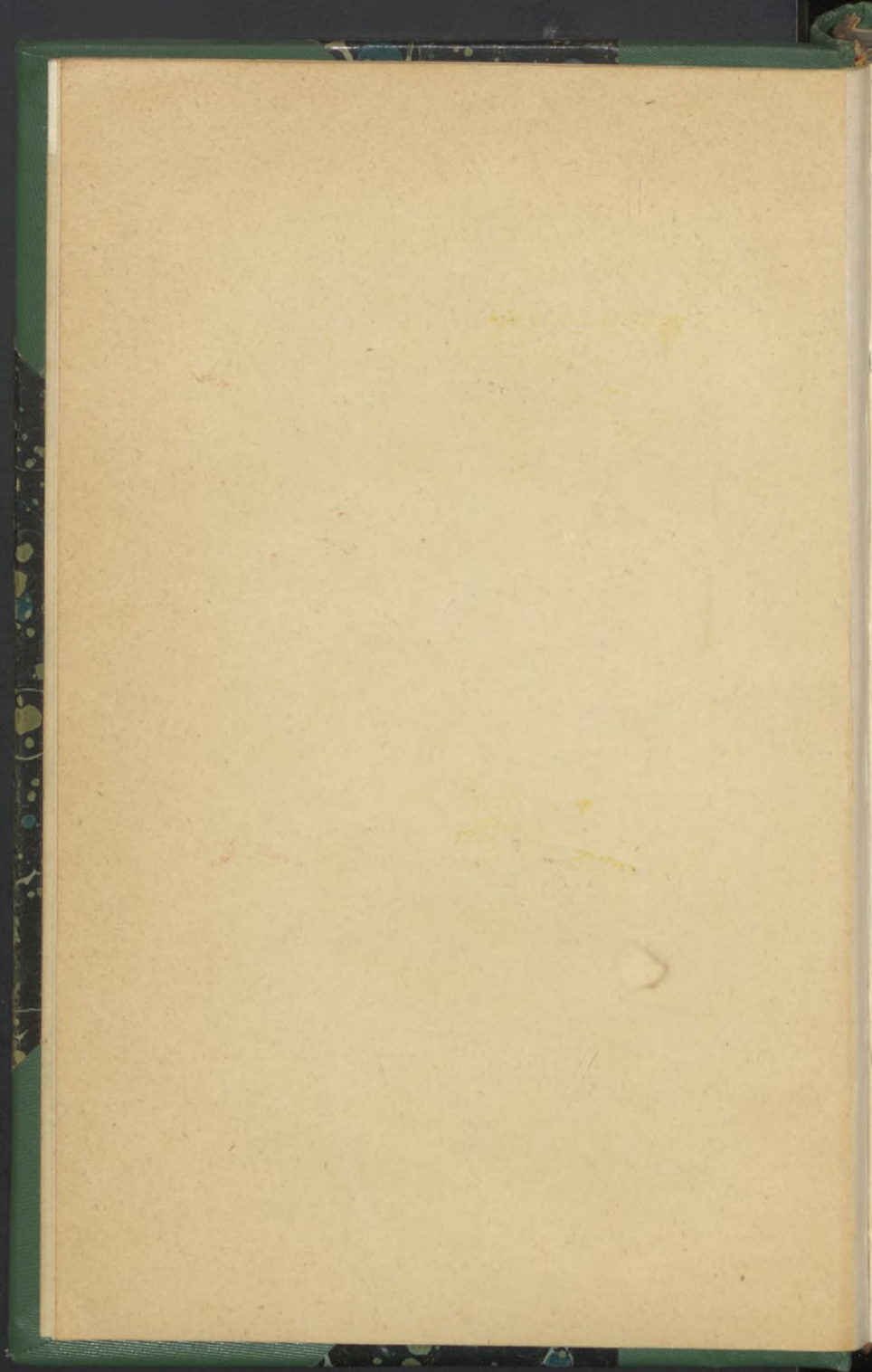


# Ländebud



ROMAN AV  
G. Martins

STOCKHOLM  
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND



G. MARTINS

SÄNDEBUD

ROMAN

SÄNDEBUD

G. MARTINS



NYOGA BOKEN  
WALLSTRÖM & WIDSTRAND



J. MARTIN

SYNDERBUD

# S Ä N D E B U D

ROMAN

AV

G. MARTINS

---



STOCKHOLM  
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND

SÄNDERUD

ROMAN

ISAAC MARCUS' BOKTR.-AKTIEBOLAG

STOCKHOLM 1927

E. M. SÄNDERUD



STOCKHOLM  
WALLSTRÖM & WIDSTRAND



Il y à deux sortes d'écrivains:  
ceux qui écrivent pour tous  
ceux qui écrivent pour une élite.  
Je tiens à honneur de me  
ranger dans la première catégorie.

J. Kessel

Il y a deux sortes d'ouvrages  
qui ont été publiés dans ce  
genre et dont nous ne pouvons  
pas nous passer. Le premier  
est un recueil de poésies  
qui ont été composées par  
des auteurs étrangers et  
qui ont été traduites en  
français. Le second est un  
recueil de poésies qui ont  
été composées par des auteurs  
français et qui ont été  
publiées dans ce genre.

LES ÉDITIONS DE LA LIBRAIRIE  
GÉNÉRALISTE



## I

Solen sjunker sakta bakom skansen Kronans bastioner. Branten mot torget ligger i skugga. Men i rotundahallens fönster — de som vetta mot skansen — brinner solen blodröd. Om dagen äro de små, kvadratiskt avdelade schappen i hallen blodröda av nyslaktat kött.

Torget är öde och avfolkat denna junikväll. Endast en flock Hagagrabbar roa sig med att hoppa bock över några markfasta, i rader ordnade pålar, vid vilka bönderna från Frölunda och närliggande socknar tjudra sina hästar under torgdagarna.

Men från Husargatans mynning komma ett par arbetsklädda karlar. Den ene släpar på en trätrappa, den andre på en talarestol av det primitiva slag, som brukar användas i det fria. Männen snedda torget och fortsätta upp till hallen, vid vilkens västra sida de pustande sätta ner sin börda. De veta på pricken själva platsen, ty den är klassisk i folkmötetalarnas historia sedan årtionden tillbaka.

Pojkarna borta vid tjuderpålarne sluta upp att hoppa bock och flocka sig i stället kring de båda männen, som ha en stunds göra med att på ett fullt betryggande sätt passa in trappan till talarestolen, vilken sedan dekoreras med ett blodrött skynke samt en vattenkaraffin.



Under tiden har skaran av nyfikna vuxit. Och nya strömma till från angränsande gator. Somliga gå ända fram till den bakomliggande hallväggen, som i sin tur är dekorerad med små vita, fastsmetade plakater. De ha alla samma lydelse:

»ARBETARE och SMÅFOLK.

Torsdagen den 21 juni kl.  $\frac{1}{2}$  9 e. m.  
håller Hr Mille Nadel offentligt  
föredrag å Skanstorget.

Ämne: Behovet av en effektiv,  
*alla* klasser omfattande anslutning  
till den kooperativa försäkrings-  
verksamheten i Västra Sverige.

*Inbjudarna.»*

Skarorna tätta. Unga män i vegamössa och blå kavaj gå omkring och dela ut löpsedlar med samma innehåll som på hallväggen. Under dagens lopp ha de flesta större arbetsplatser besökts i samma ärende. Avsikten är vällovlig: att giva största möjliga anslutning till mötet.

Men borta vid hörnet av Sprängkullsgatan och Skanstorget stå några herrar i klunga, ivrigt spanande bort mot mötesplatsen. På långt håll likna de varann rätt bra till det yttre: massiva, handlingskraftiga karlar i sina bästa år. Mer eller mindre bukiga. På huvudet svart, vidbrättad slokhatt. Den knäppta kavajen stramar nertill. Välmående, högröd färg i ansiktet och halvt slokande mustascher. Men dessa äro både svarta, bruna, gula och kopparröda. Färgen på mustascherna utgör så gott som den enda differensen.

Då klockan närmar sig åtta, och skaran nedanför talarestolen vuxit till något hundratal, ge

männen borta vid Sprängkullsgatan varandra en blick och det fem man starka gänget breder ut sig på linje, med front mot torget.

Den, som går längst ut till vänster, är huvudet högre än de andra: kvällens talare, herr Mille Nadel. Han bär portfölj under armen. I portföljen det maskinskrivna föredraget.

Samtliga fem gå raka vägen fram till talarestolen. De, som stå i vägen, bereda vördsamt plats.

Medan de fyra fatta posto nedanför trappan, kliver herr Mille Nadel upp. Både trappan och talarestolen vackla ett slag av den massiva tyngden. Herr Nadel måste röra sig tusan så försiktigt. Äntligen står han däruppe.

Folkmassan nedanför tränger på. Herr Nadel tar först av sig hatten — det glesa håret vid tinningarna oroas av kvällsvinden (hjässan är bar), vattenkaraffen flyttas försiktigt åt sidan, talaren öppnar portföljen och breder ut manuskriptet. Därpå fattar han med sina bastanta nävar i talarestolen, böjer huvudet till hälsning, ser ett ögonblick ut över de församlade, nickar ett lätt igenkännande här och där samt börjar med sin kraftiga, oförbrukade stämma:

— Arbetare och småfolk. Det har kommit på min lott att denna kväll tala i en angelägenhet, som på det allra intimaste berör oss alla. Av anslog och löpsedlar vet ni, va' saken gäller. Jag ska nu be att så gott jag förmår utreda själva ämnet. (Herr Nadel är törstig och tar en klunk vatten). Sedan: Arbetare och småfolk. Ni torde nog kunna hålla me' mej lite var, då jag påstår, att överallt har arbetarklassen ryckt fram och bildat egna organisationer även i ekonomiskt hänseende. Med hjälp av dem äro vi nu på god väg att även erövra den ekonomiska makten i samhället. Sista, glädjande utvecklingen på detta om-



råde är Kooperativa Försäkringscentralen. Den har en stor framtidsmission att fylla. Men för att verksamt kunna bekämpa de stora kapitalistbolagen, vilka med sina orimliga ockrarepremier göra miljonvinster på svenska folkets fäaktiga beskedlighet, måste vi också inrikta oss på borgarklassen. Den är de privata företagens bästa mjölk-ko. Barnsligt nog ha emellertid borgare och medelklass en av deras press inpiskad mistro till all slags Kooperation. De ha ännu inte lärt sig förstå, att Kooperationen är det moderna livets ekonomiska regulator, som håller tillbaka den enskildes profitbegär. För att även vi i vår ringa mån skola kunna bidra till det gemensamma målet, hela samhällets omdanande efter socialistiska och rättfärdiga principer, ber jag därför få föreslå, att vi starta ett fristående, naturligtvis med Försäkringscentralen goda minne samarbetande företag.

Herr Nadel utvecklar sedan i detalj, hur han och inbjudarna tänkt sig organisationen av ett dylikt företag.

— Liksom Centralen kommer rörelsen givetvis omfatta all slags försäkring och börja blygsamt med små andelar på några kronor. Praktiskt taget kan därför vem som helst vara med på denna stödjeaktion för vår sociala assurancesverksamhet.

Dessa andelar skola utgöra startkapitalet. Och herr Nadel är för sin del övertygad om, att varanda arbetare gärna vill bidra till denna nya framstöt mot kapitalistsamhället.

— Och den kommer att bli effektiv. Genomsnittspremien är ej mer än hälften av borgarbolagens, ty vi behöva inte administrera bort några förmögenheter till sysslolösa drönare, vilka sitta i miljonpalats och inkassera hutlösa förtjänster bara på att skriva sina namn. —



Talaren fortsätter en god stund ännu att prata för projektet. När herr Nadel ser, att stämningen är tillräckligt bearbetad, slutar han sitt föredrag med en öppen fråga:

— Vill de närvarande ge sin anslutning till bildande av ett försäkringsföretag i enlighet med de riktlinjer jag här i stora drag skisserat för eder?

— Ja — ett rungande svar.

— Vill de närvarande fritt och öppet föreslå interimsstyrelse för frågans vidare behandling?

En kort tystnad. Så hostar någon i högen, stammar, höjer rösten och läser från en lapp sitt eget privata förslag till styrelse:

1. Mille Nadel.
2. August Krok.
3. Alban Jarl.
4. Sven Gråh.
5. Karl-Ivar Helger.

Herr Nadel:

— Finns något annat förslag?

Tyst.

Herr Nadel upprepar sin fråga.

Fortfarande tyst.

Herr Nadel upprepar sin fråga för tredje gången. Men då han inte heller nu får något svar, tas det enda förslaget upp — och namnen klubbas igenom ett efter ett med acklamation. Namnen två, tre, fyra och fem äro samma personer som gjort herr Nadel sällskap fram till talarestolen. De äga större makt och anseende än herr Nadel själv, som för blott ett par år sedan låtit enrollera sig i det socialdemokratiska partiet. För detta handelsresanden i hattar, mössor och pälsvaror ligger sannerligen inte på latsidan. Av sitt forna yrke har han dessutom lärt sig konsten att vara smidig och prata övertygande. Mille Nadel är alltjämt ett förträffligt sändebud, som tack vare

sina medfödda och förvärvade egenskaper siktar långt.

— Innan jag avslutar detta möte med ett hjärtligt tack till alla här närvarande för god solidaritet och anslutning, ber jag få upplysa om, att den av eder utsedda interimsstyrelsen inom den närmaste tiden kommer att utsända teckningslistor, vilka äro bindande. Kamrater! Fram för enig uppslutning! Låtom oss här i Göteborg föregå våra bröder i andra landsändar med gott föredöme.

Mötet avslutas med Arbetets söner och skarorna skingra sig. Men då herr Nadel går ner för trappan, drar han med sig både den röda duken och vattenkaraffen — en olycka, vars symbolik ingen bryr sig om att fundera över.

Starten har gått över förväntan. Efter mötets slut tågar den utsedda interimsstyrelsen till Henriksberg för att på enskilt rum utarbeta stadgar och aväta supé, för vilken Mille Nadel står som inbjudare. Han har i förväg varit uppe och resonerat med hovmästaren om detaljerna. Herr Mille Nadel är sedan sin resandetid van vid att arrangera både middagar och supéer.

När de fem herrarna komma in i Henriksbergs vestibul, bugar sig tamburmajorn sju gånger till jorden, det vill säga lika artigt som Grand Hotel Haglunds tamburmajor brukar hälsa på direktör Northon, chef i det stora rederiet Göteborg—Ostasien. Och så snart hovmästaren får syn på Mille Nadel, rusar han fram och bockar sig lika förbindligt som tamburmajorn.

— Supén är dukad, herr grosshandlarn —

Men i detsamma biter sig hovmästare Meny i läppen. Han kan aldrig glömma grosshandlartiteln. Herr Meny hade varit hovmästare i många år på Stora hotellet i Jönköping, där herr Nadel



förr i världen brukade ligga en hel vecka med sin uppäckning. Han ville inte gärna påminnas om den avlagda titeln nu och i denna omgivning. Men sällskapet knuffade varann i sidan, då man såg, att herr Nadel reagerade.

En trappa upp ligger festvåningen och innanför denna en svit av rum. På dörren till det vackrast möblerade hänger en pappskylt: »Upptaget». I detta rum har uppasserskan redan framsatt supéns preliminärer: extra smörgåsbord med mycke småvarmt. Alla tycka om god mat. Herr Nadels sällskap inte minst. Egentligen kroppsarbetare ha de genom ett strävsamt liv i partiets tjänst kommit sig upp och blivit förtroendemän. Tyvärr håller deras fruars kokkonst icke jämna steg med männens växande sociala ställning. Mellan dessa båda är ett svalg befast. Och därför blir en middag eller supé på restaurang alltid ett nöje. Nöjet blir inte mindre, om man själv slipper att betala.

Men före supén måste interimsstyrelsen konstituera sig, stadgar diskuteras och utredas. Herr Nadel utses med acklamation och på stående fot till styrelsens ordförande och företagens verkställande direktör samt kassör med allt ekonomiskt ansvar. Herr August Krok, en äldre hedersman med pondus och fetthjärta, blir vice ordförande. Herr Jarl sekreterare, herr Gråh medlem av styrelsen och herr Helger kassakontrollant.

— Men vi ska väl döpa barnet också, infaller Nadel.

— Jag föreslår Omnia som betyder allt, säger Krok.

De andra i korus:

— Bravo, Agust.

Sedan övergår styrelsen till stadgarna. Herr Nadel har utarbetat ett förslag, som han drar



fram ur sin portfölj och läser upp. Förslaget antages till punkt och pricka utom beträffande arvode till styrelsen. På herr Kroks förslag enas herrarna om tusen kronor var. Herr Nadel skall ha fyra tusen som ansvarig administrator förutom tio procent på egna och tre procent på agenternas försäkringar. För övrigt får herr Nadel fullmakt in blanco att försäkra »vem fan som helst». På nettobeloppet skall sedan var och en av styrelsemedlemmarna ha ett litet extra tantième. Men därom är tid att orda en gång, när första årsresultatet föreligger.

Därpå övergår sällskapet till smörgåsbordet och supen. Ett par av herrarna ha förut varit verdandister men lagt bort den ovanan för den vida mänskligare att vara karl för sin hatt. En praktisk nödvändighet förresten. Inte går det an att spotta i glaset på banketter och officiella middagsgäster eller luncher. De nya männen önska även här känna sig som borgarns like.

I början är konversationen allvarlig och behärskad. Då och då lägger någon av herrarna ner sin gaffel och kniv, avbryter mumsandet och ventilerar sociala problem. Att under en bordskonversation lägga ner kniv och gaffel är commel-faut. De andra följa exemplet. Men när spriten börjar verka, manas hemfasonerna fram spontant. Herr Nadel, volontär inom partiet, följer de andras föredöme. Sådant ger mera intimitet och förtroende.

Sedan underhålla herrarna varann med indiskreta historier från nämnder och styrelser, där de sitta som ledamöter. Ja, de ha syndigt väl reda på sin nästa, särskilt hans ekonomi. Sådant ger en viss makt i det tysta.

Längre fram på natten bjuder herr Nadel på tysk champagne. Då har sällskapet redan börjat

spela bank och tjuoett. Ibland gluttar någon av betjäningen i dörren, framstammar en halvkvävd ursäkt och drar sig tillbaka.

Strax efter midnatt bryta herrarna upp, något mosiga och mycket belåtna.

Herr August Krok, nybliven änkeman, har en enda giftasvuxen dotter, är husägare i två stadsdelar och styrelseledamot i flera företag. Herr Krok äger också i hemlighet en väl sorterad vin- och spritkällare.

Alla fem resa hem till honom för att få sig en sängfösare. Nadel tycker, att de fyra herrarna påminna om gemytliga prickar i en småstad. All social fernissa är försvunnen. Och herr Krok säger faderligt till Nadel:

— Du är en hedersknyffel, Mille. Vi ska nog lotsa fram dej. Lita på oss. Vårt parti söker intelligenta å representiva karlar.

Och då de andra nickande bekräfta broder Kroks ord, behöver Nadel inte ängslas för framtiden...

Äntligen sista bottenfocken. Herr Nadels partivänner äro nu spik nyktra. Dessa kraftnaturer ha oförstörda nerver och friska magar. Deras goda hälsa liksom deras goda förstånd tillåter dem att vara ledare för sin egen klass: de känna denna klass genom sig själva.

Men Mille Nadel, Omnias chef, har svårt att ta sig hem till bostaden, fyra trappor upp i huset Kaggensgatan 6. Och han somnar, av gammal vana från sjöslagen i landsorten, med kläderna på.



## II

Väckarklockan i köket slår åtta. Mille vaknar. I sängen bredvid ligger hustrun på rygg, susande högljutt med öppen mun. Det under dagen rödpussiga ansiktet är nu mörkrött. Den omfångsrika barmen lyfter och sänker täcket med jämna mellanrum.

Herr Nadel rätar ut de massiva lemmarna än en gång och står i nästa nu på golvet. Ingen kan se på denne rödmosige, sunde koloss, att han svirat halva natten. Bara själva fodralet, kläderna, ha blivit en smula rynkiga.

Intill sängkammaren ligger badrummet. Dit går herr Nadel, hoppar ur kläderna och ställer sig under den iskalla duschen.

I detsamma öppnar Malin, husjungfrun, dörren och gluttar in. Hon är i linnet, kort stubb och okammad. Inga strumpor. Då Malin ser herrn i huset naken, blir munnen bredare än vanligt och hon drar skelande igen dörren.

— Va' vill Mali? frågar herr Nadel.

Malin svarar från köket:

— Kaffet ä' fä'di't, henn.

— Jaså, vänta lite, tills jag får på mej palterna igen.

Fru Nadel har nu vaknat av oväsendet från duschen. Hon ropar:

— Mali, Mali.

Men Malin hör inte.



Tio minuter efteråt kommer herr Nadel in i sängkammaren, fräsch och vital. Den rynkiga blå kavajen är utbytt mot en grå.

— Morrn, Ida.

Fru Nadel skall till att svara, men gäspar i det samma.

Svaret kommer efteråt:

— Morrn, Mille. När kom du hem?

— Jag vet inte riktigt, lilla du.

— Nå, hur gick de'?

— Efter mina noter förståss.

Fru Nadel ler, så ögonen bli till tvenne smala springor och hakan i dubbelformat ynglar en till av trycket neråt.

Men nu kommer Malin med kaffet. —

Sedan står herr Mille Nadel färdig att gå ner till sitt kontor.

I tamburen stöter han tillsammans med sin yngre bror Herbert, vilken är ungarl och bor i samma rum, som fadern förut använt till verkstad.

Gamle skraddaremästare Nadel njöt nu ålderns ro på Frihemmet. Äldste sonen ställde om, att fadern kom dit. Mille ville ha våningen för eget bruk, sedan han skaffat sig hustru.

Fru Nadel var gift för andra gången. Hennes första man, herr Wase, hade en gång i tiden jobbat som agent på en av de dagliga tidningarna, där fru Idas bror Svante nu satt som annonschef. Efter några år slutade herr Wase vid tidningen och startade Skandinaviska Annonsbyrån. Han dog av hjärtslag i sina bästa år. Den barnlösa änkan, som börjat hos herr Wase som agent, gifte om sig med herr Mille Nadel och flyttade samtidigt hem byrån. Hon fick ärva 25,000 kronor plus den upparbetade annonsbyrån. Herr Nadel gjorde

sålunda ett gott parti. Men inte heller i detta äktenskap hade fru Ida några barn, och hon var lika nöjd.

Bröderna göra sällskap, ty de ha samma väg ner till stan. Milles kontor ligger vid Postgatan, broderns vid Drottninggatan.

Herbert, som representerar Per Perssons Mössfabrik, började sin resandebana för Karl Römer & Co., sidenband, brodyrer och spetsar engros. När så Mille av sitt nyvaknade sociala intresse och med hjälp av hustruns pengar startade egen byrå i försäkringar och distribution, bytte Herbert bransch och övertog hans distrikt.

Bröderna likna varann, trots skillnaden i ålder, men Herbert är betydligt mera slank och senig än den massive Mille. Delvis beror det på, att han i sina yngre dar varit en av de mest verksamma spetsarna i Blåsparkens fotbollsklubb. Numera har Herbert inte tid att deltaga i någon match annat än undantagsvis.

— Nå, när ska ni ge er i väg? frågar Mille.

— I morn, svarar Herbert.

— Är gubben hemma?

— Om! Springer som en skottspole som du vet. Men en kom väl aldrig i väg, om icke gubben funnes. Den förb. verkmästarn blir ju aldrig färdig me' proverna.

Mille nickar. Han har i femton år varit anställd hos Per Persson. Som springpojke, lagerbokhållare och resande. Inte utan en viss saknad lämnade han reselivet. Det har så många agremanget ute i småstäderna. Och när Herbert skulle ge sig i väg, kände Mille en spontan lust att följa med. Han såg som i en syn de olika stadshotellen, med deras portierer och vaktmästare, deras uppapperskor och städerskor. Och kunderna sedan. Alla



dessa hatt- och möss- och pälsvaruhandlare, mer eller mindre original. De vaknade liksom upp ur ett ide, när svärmen av konkurrenter från landets många fabriker och grossister kommo in i deras lilla butik och gjorde sin uppvaktning. Efter afärerna kanske man blev bjuden på middag eller supé hos än den ene än den andre, om sommaren helst på utvårdshus eller i stadshotellens parkserveringar. Mille Nadel såg hela sitt gamla distrikt glida förbi. Och när brodern kom hem från en resa, måste han berätta om kunderna, vad de sagt, om de hälsat till honom o. s. v. Ja, reselivet ägde alltjämt kvar sina lockelser. Därför brukade Mille ibland ta sig en tur ner igenom. Han körde med diverse småagenturer. Och de gävo alltid så mycket i utbyte, att resan var betald och litet därtill. Men på sista tiden fångade som sagt de sociala intressena honom helt och hållet och agenturerna hade han kontant överlåtit till en gammal f. d. kollega, som reste i provision. —

Bröderna följdes åt hela vägen ner för Majorna, Långgatorna, Allén och Östra.

Herbert passade på att fråga hur mötet gick.

— Som smort förståss, svarar Mille.

Herbert ser beundrande på store bror. Denne är i Herberts ögon ett snille, som alltid vet att klara sig i alla väder

Vid korsningen av Östra Hamngatan och Drottninggatan skiljas deras vägar åt. Mille fortsätter Östra ut till den smala, stinkande Postgatan, vilkens båda sidor äro kantade av åkarekärror, flak och lastbilar. I gatans mitt en oavbruten ström av cykelbud, motorister, hyrbilar, glänsande privatekipage och vanliga Hisingskärror. Men på de smala trottoarerna knuffas fördettingar — Postgatan är deras — med springgrabbar, mer



eller mindre välsoignerade grosshandlare och platsagenter i alla branscher. Med portfölj under armen och väska i handen skynda de framåt som jagade av någon osynlig. Utanför de många judeschappen stå små kroknästa, svartmuskiga män och kvinnor, spejande som vilddjur efter rov. Deras öga är tränat, deras människokännedom solid. Stannar någon, vars yttre förråder en landets enkle son, utanför deras låga ruta, inifrån täckt med allehanda brokiga och nyttiga persedlar — vips kröka sig klorna. Och innan den överrumplade främlingen vet ordet av, står han inne i den låga, av unket och snusk stinkande lokalen, köpande saker som inte behövs. Efter avslutad kommers följes han artigt till dörren under många bugningar och ett illmarigt leende. Vid dörren en klapp på axeln och ett »hjärtligt välkommen åter, min bästa 'erre».

Men när emigranthoparna vallas genom Postgatan, då vädra krokiga näsor i varenda butiksdörr. Deras ägare fatta posto utanför. De ropa tvärs över gatan, ja, rusa i väg barhuvade, släpande med sig rovet mitt för näsan på konkurrenterna, som förbanna på väsande, underliga dialekter.

Nästan varje hus vid denna gata har också ett hotell — ett litet obskyrt smyg-in på andra eller tredje våningen. Genom svarta portingångar, uppför smala, slingrande, sönderslagna stentrappor kommer gästen dit. Utanför dessa hotell hänga brokigt målade, om natten transparanta glasskyltar med namn efter främmande, mystiska hamnstäder — allt som låter lockande och underligt för emigranten. Här logerar utvandrarerna, medan han väntar på att båten skall gå. Men vägg om vägg med emigranterna bo ofta kvinnor, som gärna passa på att göra den ensamme utvandrarens bekantskap. De äro förföriska, lukta

gott på långt håll. För en sedel får emigranten komma dem närmare. Och då kanske han erhåller ett minne, som hindrar honom att landstiga i United States.

Vid denna gata har herr Mille Nadel sitt kontor. Det ligger på andra våningen i ett litet trähus, vars nedre botten utgöres av affärslokaler. En judisk firma säljer här kläder och handklaver, skor och yllevaror. På rutorna målat i vitt English spoken, Man spricht deutsch. Övre våningen var förut hotell. Men rörelsen måste läggas ner, ty utvandrareströmmen har på senare år tunnats av. Då passade Mille Nadel på att hyra, ty denna lägenhet passade honom. Ingång från porten. Trappan i vinkel. Och från korridoren direkt entré till respektive rum.

Herr Mille Nadel svänger just nu in i porten, hälsande ett ljudligt gomorrn på affärschefen, som sin vana trogen står barhuvad på butikströskeln och vädrar med näsborrarna efter kunder.

Han svarar på herr Nadels hälsning:

— Mojn, mojn, 'err direktér. Scheenes vetter, sch-a-v-å-l (ja wohl). Det sista ordet (långt ner i halsen) låter som en utdragen och sprucken bas.

I dag saknar herr Nadel lust att stanna och byta ord med den gamle, krokryggige israeliten. Annars brukar han esomoftast säga något i förbifarten. Herr Nadel har som princip att stå väl med alla. Den konsten — en svår konst — nöttes in på resorna. Nu skyndar han i stället brådskande upp för den gamla stentrappan, där vart och vartannat steg är naggat eller sönderslaget. Men de hemtrevliga, kritade rutorna på trappstegen äro minnen från hotelltiden.

Herr Nadel kommer upp i den gamla korridoren. På dörren rakt ovanför trappan sitter en skylt:



Därnäst:

FÖRSÄKRINGAR

Nästa dörr:

KASSA &amp; EXPEDITION

Sedan:

CHEFEN

Och slutligen på dörren längst upp i korridoren står:

PRIVAT INGÅNG

Till denna dörr går herr Nadel, tar upp en rasslande nyckelknippa och öppnar.

Framme vid fönstret står ett amerikanskt skrivbord, något skamfilat liksom alla de övriga kontorsmöblerna, ty samtliga äro köpta i fru Schasks kommissionsaffär i Haga för fjärdedelen av dagspriset. I ena hörnet ett kassaskåp. I det andra en telefonhytt, invändigt madrasserad. Inget ljud tränger ut. Herr Nadel har i synnerhet på senare tid ofta behov av den, ty väggarna mellan de olika rummen äro ganska lyhörda.

Klockan slår nio. Herr Nadel öppnar posten. Sedan går han ut i rummet bredvid. Där sitter en ung dam och skriver maskin. I en soffa till höger om dörren vänta tre män på personligt samtal med firmans chef. Detta rum tjänstgör nästan uteslutande som mottagning och maskin-skriverskan har till huvudsaklig uppgift att vara en slags vaktmästare.

Herr Nadel stannar i dörren och nickar gomoron. Fröken Säv hälsar med hela ansiktet. Hon är liten och späd, med glämiga drag och rödkan-

tade ögon samt klädd, kammad och friserad efter sista modet. I öronen bernstensberlocker, kring halsen en kedja av bernsten och på ringfingret en bernstensring. Ögonbrynen tuschade. Under ögonen en lätt skugggrand. Hennes leende är förtjusande, då hon hälsar på chefen. Hans stofthydda fyller hela dörröppningen.

De tre männen i väntsoffan ha vid herr Nadels inträde rest sig upp. Ett flyktigt, forskande öga är för honom nog att avgöra, i vilket ärende de kommit hit. Men välvilligt leende går han fram och skakar hand i tur och ordning. Herr Nadel är demokrat och lika mot alla.

Den yngste av de tre får genast göra chefen sällskap in på privata kontoret. Dörren slår igen om dem. Herr Nadel bjuder sitta. Den unge mannen slår sig ned. De vattniga, ljusblå ögonen se sig skyggt omkring. Och han stryker nervöst med handen över den smala hakan, som inte är riktigt renrakad. Den blå kavajen skyltar med fläckar här och var. Byxorna ha knän och skina.

— Hur är namnet? frågar herr Nadel.

— Ernst Nord.

— Va' gör herr Nord?

Frågan kommer tydligen lite överraskande. Han hostar och säger nervöst:

— Hm — jag är agent —

— Här i staden?

— Hm — Ja.

— Och ni önskar försäkra er för 5,000 mot ett lån på 300?

Herr Nord nickar.

— Fick ni fler svar på er annons?

— Hm — ne-ej.

— En vanlig liv — förstås?

— Ja.



Herr Nabel funderar ett ögonblick, så säger han, med en forskande blick på den unge mannen:

— Jag skall bevilja er lånet, men på villkor att ni först tar assureringar på samma belopp. Herr Nord är ju agent och har väl en hel del affärsbekanta. Eller hur?

— Men skulle jag inte — hm — kunna få något i hm — förskott?

— Tja, tjugofem kronor kan väl herr Nord alltid få, om ni nödvändigt behöver dem.

Herr Nabel griper samtidigt lokaltelefonen, ringer och säger:

— Hör du, Walter, betala ut 25 kronor mot kvitto för en herr Nord, som jag skickar över.

Till den unge mannen:

— Om ni går in till kontorschefen, tredje dörren härifrån, så förskotterar han summan.

Herr Nord reser sig upp och tackar som en allmosetagare. När han skall till att gå, säger herr Nadel liksom apropå:

— Får jag kanske be om er adress.

— Nordhemsgatan 48.

— Tack. Men kom nu ihåg, att jag med detta handlån endast önskar utröna, vem ni är. Ett personligt förtroende, således. Senast om åtta dar vill jag höra av er. Och till dess hoppas jag, att ni gjort skäl för lånet. Adjö — adjö.

Den unge mannen, till yrket handelsbiträde, lever på luft sedan ett par dar. Han saknar anställning och har ingen släkt i stan.

Så fort herr Nord fått pengarna, kilar han bort till Sankt Erik och äter ett skrovsmål för en tredjedel av lånet.

Men herr Nadel tänker: den kommer nog igen.

Dylika små handlån brukar chefen lämna ut på vinst och förlust. Ungefär hälften smiter och visar sig aldrig mer. Men herr Nadel gör i alla

fall affärer. Riskinsatsen är nämligen aldrig större än 25 kronor. En princip av honom.

Nu reser sig chefen, öppnar ånyo dörren till fröken Sävs rum och nästa man får företräde. Denne är en gammal gråhårsman, till yrket packhuskarl och heter Jönsson.

Jönsson vill låna 100 kronor på sin försäkring i Vaterland, ett tyskt bolag, som herr Nadel är generalagent för i Göteborg med omnejd.

— Sådant måste jag skriva till huvudkontoret om först.

— Hur länge kan de dröja, tros?

— Si så där en månad.

— Men jag behöver pengarna nu. Min hustru ligger på sjukhus.

Herr Nadel antar en beklagande min, lägger huvudet på sned och gör sig underrättad om sjukdomen.

Herr Jönsson berättar utförligt. Nadel sitter som på nålar.

När denne pratat till slut, säger herr Nadel:

— Så sorgligt, så sorgligt. För herr Jönssons skull skall jag av min privata kassa lämna er åtminstone 50 kronor. Är herr Jönsson nöjd med den summan?

— Kan jag inte bekomma teminstingen 75, annars får gumman min inte stanna längre.

Herr Nadel funderar ett ögonblick, sedan:

— Nåja, herr Jönsson ska få de 75, då. Har ni försäkringen med er?

— Ja-a.

— Lämna den till kontorschefen, tredje dörren härifrån.

Och så ringer han på herr Walter för andra gången och ger order om utbetalning.

Herr Jönsson böjer sitt gråhårshuvud till tack och vaggat ut.



Under tiden ringer herr Nadel än en gång sin kontorschef:

— På fullmakten för oss att lyfta beloppet ska naturligtvis stå 100 kronor som vanligt. (Även detta är en riskprincip för att gardera sig mot nästa premieinbetalning, som lyder på just 25 kronor).

— Ja, naturligtvis, svarar herr Walter.

Tredje och siste man i turen, en yrkesackvisitör, lång, ljuslagd, inställsam och soignerat klädd, vill passa chansen och försäkra sig om någon indräktig syssla i det nystartade Omnia. Herr Lang vädrar förtjänster och berättar, att också han har sociala intressen.

— Vi ha ännu icke kommit riktigt i gång, svarar herr Nadel. Men det blir nog en fin affär. Särskilt ämnar vårt företag arbeta bland medelklassarna. De' är en skandal, att de svenska livbolagen inte har någon direkt konkurrens. Jag är, som ni vet, agent för några utländska bolag. Men dom går sannerligen inte i vägen för vårt nya företag. Som deras ombud söker jag särskilt upp folk av utländsk nationalitet. Vi har en massa utlänningar bara i Göteborg. Och de äro naturligtvis alltid patriotiska även ifråga om försäkringar. På så sätt blir jag rekommenderad från den ene till den andre, förstår herr Lang. Men de svenska livbolagens ärenden har jag aldrig gått. De äro rent ut sagt parasiter på samhället, herr Lang.

Denne nickar mycket förstående.

Herr Lang är bestämt en kraft att räkna med.

— Får jag inte bjuda på lunch i Franska Vårds-  
huset? föreslår herr Nadel och tillägger: då kan vi få språkas vidare om saken. Jag brukar gå dit upp klockan tolv regelbundet varje dag. Vill

herr Lang möta mej där? Nu är jag tyvärr lite upptagen.

Förslaget har herr Lang ingenting emot. Han reser sig och bjuder ytterst artigt farväl.

— Av vidersen (auf wiedersehen) säger herr Nadel och nickar vänligt.

När herr Lang gått, promenerar chefen ut till sin kontorschef, herr Walter, som sitter ensam bakom en pulpet med tvenne sittplatser. Den ser ut som en bankpulpet. På den sida herr Walter sitter är kamrerareavdelningen, på den andra sidan kassan. Kamrer — Kassa kan den besökande läsa på den stora dubbelpulpetens framsida.

Kontorschef Walter sitter som sagt ensam — men ibland sitter också en springpojke mitt emot. Detta senare inträffar i regel under de dagar, då förfallna premier skola inbetalas. Herr Walter är en 40-års man, över medellängd, med stickande ögon och gulvita ögonbryn. Håret över hjässan är ständigt klippt intill svålen. Och mustascherna, av obestämdbar färg som ögonbrynen och håret, äro stubbade nästan intill roten. Han påminner om en skallig råtta. Högra ögat är borta. Därför sneglar han alltid misstänksamt åt höger. Herr Walter, som är herr Nadels allt i allo, var först kontorschef i en kolonialfirma men spekulerade så framgångsrikt i Kvävepapper att han själv höll på att bli kvävd. När stormen gått över kom herr Walter till Mille Nadel just då denne startade. Herr Ragnar Erasmus Walter hade legat tre år vid akademien och läst humaniora, innan han gick över till näringarna. Walter är en pliktmänniska i allt sitt görande, går helt upp i sitt arbete, ty han har en halv procents provision på alla premier och inkasseringar. Lönen, inte över hövan stor, betyder mindre.



Chefen berättar om kvällens tilldragelser.

—Allting avlopp lyckligt och vi slutade hos vännen Krok. Så nu kan både du och jag gnugga händerna, Ragnar. (Som bröder i Sten Sture voro de du sedan gammalt).

Men under tiden komma allehanda personer på besök. Agenter, inkasserare, mystiska individer, tiggare. Alla vända sig till herr Walter. Han ser ut som chefen.

Under tiden sitter herr Nadel nedhukad bakom pulpetglaset och går igenom de båda sista dagarnas ackquisitioner jämte korrespondens. Herr Nadel har agenturer för alla slags assuranser: barn-, bil-, brand-, hagel-, häst-, lösöre-, kreaturs-, olycksfalls-, rese- och sjukförsäkringar. I dessa arbeta en svärm av agenter, som också äro ombud för andra firmor men ha detta jobb vid sidan av. —

Efter en stund fortsättter herr Nadel in i distributionen. Den består av tvenne små rum och administreras självständigt. Det ena rummet är expedition, det andra kontor och kassa. I varje rum en dam i medelåldern. Stadgade, resoluta fruntimmer, som nästan påminna om herr Nadels egen fru Ida. Nadels Distribution sysslar huvudsakligen med gatuförsäljning i mer eller mindre obskyra kvarter. Återförsäljarna äro en klass för sig: halta, lytta, döva, paralytiker, vanföra av alla slag, gamla fördettingar, män och kvinnor som varit allt möjligt i livet men hellre kämpa en heroisk och tragisk kamp inför öppen ridå än anropa fattigvården om hjälp. Tryckalstren bestå till största delen av häften med färggranna, lockande omslag, »fysiska» böcker om kärlek och moral utan skyddande förklädning, ströskrifter mot det ruttna samhället och annan upplysningslitteratur, som inte salubjudas i boklådor eller cigarr-

butiker. Vidare tillhandahåller Distributionen återförsäljarna papper och kuvert, blyertspennor, pennskaft och andra skrivmaterialier, som ombuden bruka sticka emellan med, då bok-, vis- och ströskriftskommersen inte vill sig. »Lite papper och kuvert» kan den gode herrn eller den snälla frun alltid köpa av en gammal envis och förfallen stackare, som inte har pengar till mat och logi.

Distributionen, en lukrativ affär och utan konkurrens, är på sitt sätt en barmhärtighetsinrättning för alla dessa gamla, som ha denna gatuförsäljning till ett beslöjat tiggeri. De mera livskraftiga göra dock rätt så goda affärer. Men som sagt distributionen administreras som en affär för sig och på tal om denna brukar herr Nadel liksom ursäktande säga: »Jag gör dock samhället en tjänst».

Herr Nadel sticker sin vana trogen endast in huvudet i distributionen och hälsar gomorron. Sedan är ronden gjord och chefen kan i lugn och ro äta sin lunch i sällskap med herr Andrew Lang.

I Franska Vårdshusets tambur stöter Mille ihop med Herbert, som på stående fot länsat en smörgåsbricka. De båda bröderna endast nicka åt varann i förbifarten. Herbert måste skynda sig upp i fabriken. Där arbeta alla man febrilt i dag.



### III

Veckan efter midsommar råder alltid en intensiv brådska vid Per Perssons mössfabrik. Då skicka samtliga firmor i branschen ut sina resande.

Den första tiden blir en sannskyldig kappkörning mellan de konkurrerande affärshusens sändebud. Alla vill komma först och skumma ordergrädden för kommande vårsäsong.

Per Perssons mössfabrik är en av de äldsta i riket. Chefen kom först i lära hos Petterssons vid Korsgatan. På den tiden tillverkades alla mössor för hand. Per fick grundligt gå igenom alla yrkets detaljer. Han lärde sig klistra foder, pressa, träckla, stoffera, sy fast foder och skärmar. Allt gick i tur och ordning. Slutligen blev han tillskärare och gifte sig med en av sömmerskorna. Under tiden hade den unge mannen sparat en liten summa. Och med dess hjälp satte makarna upp egen verkstad. Ett par minutaffärer lämnade ut tyger och tillbehör. Perssons gjorde arbetet. Så småningom blev Persson sin egen förläggare, sydde på lager och reste sedan ut på traktens höst- och vårmarknader. Hustrun hade ett stånd och mannen ett. Omsättningen växte. Persson måste skaffa främmand hjälp, sömmerska och en gesäll. Sedan steg antalet undan för undan. Samtidigt började herr Persson göra små affärsresor

till mössmakarna i närgränsande småstäder. Den kommersen gick trögt till en början. Sättet var nytt då. »Jag gör mina mössor själv och herr Persson kan få köpa av mej», fick han till svar.

Men den nybakade fabrikören gav sig inte. Fördomar äro till för att övervinnas. Kundantalet växte. Resorna utsträcktes. Marknadsbesöken upphörde. Herr Persson hade funnit sin egen marknad. Sedan bar vägen uppför. Ibland gick den både knaggligt och i sick-sack. Men en vacker dag satt herr Persson i eget hus vid Drottninggatan. Då räckte våningen till mer än väl. Nu, 30 år efteråt, upptog fabriken hela huset.

I källarvåningen ligga packrummen. I första kontors- och lagerlokalerna. De båda översta äro sysalar.

Innan mellanrikslagen kom till på 90-talet exporterade firman stora partier pälsmössor till Norge. Under världskriget gjordes lysande affärer på Tyskland. Nu tvingas alla att söka avsättning uteslutande inom det egna landets gränser. Och konkurrensen är hård, hårdare än någonsin, varje fabrik söker därför driva fram en specialitet en masse för att få vara ensam om något. Per Persson har till specialitet barnmössor samt övergångs- och reshattar av linne, bomull och hamp-tyger för vuxna. Betydande kvantiteter av dessa specialiteter säljas till engrossister i huvudbonads-, kort- och vitvarubranscherna. Massomsättningen är ett villkor för att denna fabrikation skall löna sig.

I en månads tid har man varit uteslutande syselsatt med att komponera nya prover. Fabrikören själv, de båda verkmästarna, lagerchefen och firmans tre resande slå sina kloka huvud ihop. Varje uppslag kan ge rekordvinst och kunderna vill se nytt, nytt, nytt.



Medan herr Mille Nadel just nu sitter i godan lugn och ro och lunchar med herr Andrew Lang far brodern som en skottspole mellan lager och fabrik. Han är yngst till åren av de tre resandena och chefen kör med honom som en springpojke. Uppe i sysalarna arbeta handsömmerskorna som maskiner. Så snart en modell är färdig och avsynad, sätter verkmästaren upp en kalkyl över åtgång och kvalitet på tyg, foder och andra tillbehör samt tid och arbetslön pr timma enligt fastställd tariff. Varje detalj har sin specialist. Sedan kilar herr Nadel med mössan i hand ner för trapporna till lagerchefen. Denne skall nu räkna ut firmans inköpspris pr dussin. Därefter går kalkylen över till chefen själv, som ensam bestämmer engros- och detaljpriserna. På somliga kvaliteer kan han lägga på 50 och 40 procent, på andra bara  $33\frac{1}{3}$  eller rent av inte mer än 20 procent. De senare äro firmans speciella standardartiklar, som uppbära omsättningen och alltid kunna säljas, även om tjogtalet konkurrenter varit före hos en kund.

När chefen bestämt försäljningsprisen, noterar lagerchefen dessa på kalkylen, vilken sedan överföres i en paginerad säsongliggare, där varje modell får ett löpande nummer. Kalkylboken sköter äldste resanden, medan hans närmaste kamrat i ålder och anställning märker proverna i tur och ordning. På mössan är fastsydd en vit papplapp. Och på denna utsättes priset med bokstäver pr dussin i detalj (engrospriset noteras i särskild bok, en för varje ombud). Detaljpriset är ett firmans hemliga chiffer, som kunderna fåfängt söka tolka. När fyra stycken av varje modell prissatts på detta sätt, får herr Nadel ta hand om dem. En skall stanna hemma som kontraprov. De andra tre delas upp i trenne högar. En för Norrland.

En för Mellersta Sverige, Stockholm och Mälardödsprovinserna. En för Södra och Västra Sverige samt Småland. På det senare distriktet reser herr Nadel. Herr Svangren, firmans äldste, har Mellersta Sverige och herr Franklin, även kallad »Greven» för sitt eleganta, soignerade yttre, reser på Norrland. I ombudens rum håller just nu Pamp, firmans gamle vaktmästare — en grånad, böjd gubbe, med livliga ögon och livliga rörelser — på att med hjälp av en springpojke göra koffertfacken rena och passa in dem. Fyra månader sedan de sist användes: under vinterresan.

Fabrikören själv kommer ut och skyndar på:

— Varför gjorde han inte de' här i förgår, Pamp?

Pamp stryker sig om näsan, snörvlar på samma gång (en gammal vana för att sedan kunna svara så mycket fortare) och säger:

— Kofferterna har vatt på reparation hos Gahms. Di kom upp genom hissen just nu.

— Jaså, svarar fabrikören och hostar.

Till springpojken:

— Hör du Harald, kila bort till herr Nadel och säg, att han börjar bära in proverna nu.

Sedan stannar fabrikören framför en liten spegel på väggen och lägger det svarta, i mitten benade håret tillrätta. Vid tinningarna lyser det blågrått. Chefen kan nästan se sig i spegeln så stor han är. Fabrikör Persson är småvuxen och undersätsig. Axlarna breda. Ansiktet, ett gulblekt ansikte med bruna leverfläckar här och var, är också stort tilltaget liksom pannan. Varje drag energibetonat, de bruna ögonen livliga och rörliga som på en sydänning. Näsan bred och oproportionerlig. Näsborrharna svarta. Fabrikören är passionerad snusare. Ljunglövs etta utgör hans livs stora passion. Ur den smårutiga kamgarns-



jackettens bakficka dinglar snibben av en brokig snusnäsduk med röda bårder. Denna snibb hänger alltid ute. Hustrun hade på sin tid fasligt bekymmer för den där snibben. Efter hennes död övertogs det frivilligt av dottern, som heter Florence och liknar sin pappa i format och utseende. —

Herr Nadel kommer som skjuten ur en kanon. Sådant sätter fabrikören värde på.

— Jo, herr Nadel, om vi skulle börja bära in proverna i resanderummet nu. Sedan får ni som vanligt packa i kväll, när vi blir färdiga — atchi (en svart stråle träffar herr Nadel i ögat).

Fabrikören tar upp snusnäsduken och trumpe-tar. Sedan kommer silverdosar (minne av tack-sam personal på 50-årsdagen) genast upp och de båda näsborrarna täppas till. Åh, hela ansiktet njuter. Varje drag får ett uttryck av vällust.

Herr Nadel tar ett av facken och skyndar i väg genom en fil av rum, som äro mer eller mindre fullstoppade med kartonger i alla storlekar. De stå i travar, med smala gångar emellan. På varje kartong en etikett. På etiketten firmans inregistrerade varumärke: en segelsällskapsmössa samt under klichén initialerna P. P. M. G. Till höger om märket tvenne nummer. Först orderboksnumret, sedan varans nummer i kalkylboken. Här och där i de smala gångarna gå lagerbiträden och plocka. På diskarna utmed väggarna ligga hela högar av höst- och vintermössor. Bredvid stå unga herrar och damer, sysselsatta med att mäta mössorna invändigt, andra klistra fast små blå lappar i fodret. Lapparna utvisa centimeterstorleken. Åter andra packa ner mössorna i kartonger och skriva på etiketterna. Allt går med precision. Ingen tar notis om herr Nadel. De unga herrarna se honom inte ens. Men deras

högsta dröm är att en gång få lämna märkborden och bli sändebud, med fria resor, god mat, gott dricka och alltid pengar i plånboken att betala med.—

Medan herrar resande, lagerchef och chef äro som ivrigast sysselsatta, sticker fröken Florence in näsan på lagerchefens kontor och frågar efter pappa. Greven (herr Franklin) och Herbert Nadel släppa vad de ha för händer och hälsa. Greven, den elegante Greven, i ljusblå kavajkostym, svarta lackskor med hängande, breda snöröglor och breda byxor, som visa en flik av den ljusgrå silkesstrumpan, stryker upp de små, svarta mustacherna och ler med både ögon och tänder. Fröken Florence tänker: en sån »Tjusis», men hon nickar liksom bifall till herr Franklins yttre. På unge herr Nadel hälsar inte fröken Florence så bekant, men han får i alla fall på bråkdelen av en sekund ett par ögon, som irritera och bränna. Herr Nadels brådska blir ännu mer uppenbar.

Äldste resanden herr Svangren och lagerchefen, herr Norén, nicka som de brukat nicka sedan fröken Florence var en liten flicka, fast kjolarna inte ökat med tiden. Endast benen ha vuxit, inte på längden men runt över vaden. Den är bastant.

— Va' vill du? frågar fabrikören.

— Jo, pappa, du måste ge mej lite pengar.

— Nu igen. Du fick i går. (Och så ser fabrikören sig omkring, hostar och snyter sig).

— Usch, så du fräser, pappa lille.

En gammal visa som pappa inte tyckte om att lyssna till.

— Hör du, vi har bråttom. Vi arbetar. Hur mycke ska du ha?

— Femtio bara.

— Hm — hm —



— Nå, fort nu. Pappa har ju bråttom. Jag me'.

— Javisst. (Plånboken kommer upp och fröken Florence får en 50-lapp). Hon tackar med en kyss på kind inför öppen ridå. Greven ser i golvet. (Herr Nadel är inte tillstädes).

Fabrikörens bistra, bleka drag lysa upp. Rynkorna slätas plötsligt ut. Florence är hans enda barn.

När dottern fått pengarna, skyndar hon iväg. I en dörröppning stöter den unga damen bokstavligen ihop med herr Nadel, som rodnar och mumlar en ursäkt.

Återigen fyra de svarta ögonen av ett skott och fröken Florence säger en passant:

— Lycka på resan, herr Nadel.

— Tack, fröken.

Ett par lagerbiträden i närheten knuffa varann i sidan. Den gesten ser inte herr Nadel.—

Ingen tid att äta middag i dag. Firman ser på smörgåsar och pilsner från »Skåpet», ett café vid Södra Larmgatan.

— Nu ska herrarna iväg. Konkurrenterna ha ändå två dars försprång, muttrar fabrikören.

Svangren och Franklin skola resa med nattåg. Franklin brukar börja i Gävle, Svangren i Örebro. Herbert Nadel reser i likhet med brodern direkt på Jönköping. Där har firman nämligen en betydande engrossist, som i regel ger gott handsöl. Men herr Nadel skall vänta till påföljande morgon. Han kommer lika fort fram ändå. Alla tre ringa upp sina respektive hotell och beställa rum, samtidigt passa de på att fråga, om några konkurrenter synts till. I Gävle och Örebro ligga två stockholmare men till Jönköping har ingen kommit ännu. Gubben Svangren och Greven mumla djävlar anamma men herr Nadel gnuggar händer. Chefen skrattar.

Vid sjutiden får man äntligen packa. Tre koffertar, av de höga, åbakiga, har var och en, men provlagret vill inte gå ner, ty firman för också herrhattar engros.

Chefen står bredvid och säger:

— Inte ens en väska extra få herrarna ha med. Allt måste ned i tre. Sådana orimliga överviktsavgifter. Att inte staten ingriper mot detta ocker. Men utländska resande få översvämma den svenska marknaden. Man bryr sig inte ens om att kontrollera, om de löst sina tillståndsbevis.

Herr Svangren suckar och säger:

— Ja, vet fabrikörn, får den där utländska ohyran fortsätta att husera som hittills, konkurrerar den ihjäl oss.

Och Greven:

— Många av dom där skojarerna ha förresten hela lager me' sej. I tullen passera de fritt som varuprov. Ja, ett sådant erbarmligt skoj. Jag träffade på Knaust i Sundsvall förra året en fransman som reste i spetsar och sidenvaror. Karlen braverade vitt och brett med att hans firma inte behövde skicka honom någon reskassa. Han sålde kontant av »provlagret» till kunderna.

Chefen:

— Ja, här behöver sannerligen lagstiftningen ingripa på allvar.

Under tiden packa och packa de tre sändebuden om och om igen. De åkalla den onde och beräkna matematiskt för att få med alltsammans. Greven lyckas först. Sen hjälper han gubben Svangren och Nadel.

— Ha herrarna hämtat sin reskassa? frågar chefen.

Alla i korus, lystrande till det magiska ordet:

— Ne-hej.

— Den ligger i ordning hos Torskog. Men



medan jag kommer ihåg'et: spendera inte alltför mycket på kunderna nu, herrarna. Omkostnaderna är ju så orimligt uppskruvade på de välsignade landsortshotellen. De äter upp de' lilla en ska förtjäna.

De tre sändebuden anlägga en sorgfälligt deltagande min och Greven, den dyraste, vrider betänksamt upp de små mustascherna men ser i golvet, ty han känner chefens forskande öga just riktat på sig.

— Ja, som sagt, jag lägger herrarna på hjärtat att inte ödsla i onödan med omkostnaderna. Tiderna är förfärliga — atchi — (en brun stråle rakt ut i luften).

De tre herrarna se allvarliga ut och de bekräfta chefens uppmaning med att stillatigande nicka bifall. Därpå tar fabrikören farväl av sina sändebud och önskar lycklig resa. (Pelle P. är inte skrockfull som andra chefer). Sen går chefen, ty nu vågar han gå.

Så snart denne försvunnit, stega alla tre in till gamle kamrer Torskog för att hämta reskassan — 500 kronor per man — jämte inkasseringslistor och kontoutdrag.

Den klotrunde, högröde Torskog, med glasögon och en vårta på vardera kinden, men utan ett enda hår på huvudet, säger på bred västgötska:

— Sup nu inte upp penga, pójka, innan I te minstingen kommer fram. Och därvid sneglar han på Greven med en förarglig glimt bakom glaset. Endast Greven tar åt sig.

Han svarar:

— Håll din breda västgötatrut. Vi super om vi vill utan att fråga dej om lov, gamle träbock.

Då skrattar herr Torskog, så buken slår mot pulpetlocket. Han tycker om att reta den struntförnåme Greven. Och fröken Bull, bokförelskan,

en lång stake med pincenez och långa, gula betar till tänder, hötter kokett med fingret mot Greven och säger:

— De skal ikke være stygg i munden.

Fröken Bull, som på mödernet är danska, har varit anställd hos Per Perssons mössfabrik i tio år, men sitt modersmål ville hon inte lägga bort helt och hållet. Just blandningen gör henne intressant. Greven ler mot den halvgamla bokförrerskan som den landsortscharmör han är. Fröken Bull njuter av denna charm. Och därför vill hon begagna det sista tillfället på någon tid. Fröken Bull beundrar Greven och tänker ofta på honom, medan han är ute och reser. Hon riktigt kan se, hur han kråmar sig för alla de små hatt- och mössfröknarna.

— Å så, tillägger herr Torskog, vell jag be er alla tre att I absolut gör upp mä trögbasara. Vi har stora utbetalningar å gubben legger etter mej. Ta asepter uttå attan djävla', och får I kontanter, så shecka hem dom mä samma, hör I dä.

Alla tre i korus, liknöjt:

— Jäss.

— Ja, så va' dä ingenting mer då, utan nu kan I ger iväg, säger Torskog. Och så skrattar han nyttert och tar i hand: Ja, adjöss mä er å sälj som faen.

Han skakar tass i tur och ordning:

— Adjö mä dej, Svan — adjöss mä dej, mössgreve — adjö, herr Nadel.

Fröken Bull nickar nådigt. Men när herr Franklin tar henne i hand, lägger hon huvudet helt omärkligt på sned. Greven kostar på sig ett sista inlärt yrkesleende. Sedan går kontorsdörren igen och Per Perssons tre sändebud ramla ner på Palace för att tillsammans tömma en avskeds-grogg enligt gammal kutym. I Kristine slår klockan nio.



Efter en sista bottenslurk, skyndade Herbert Nadel in i en telefonkiosk och ringde upp sin fästmö Rut Dahl, avdelningsföreståndarinna i Bazarbolaget.

Fröken Dahls far representerade Konfektions-Aktiebolaget Johansson & Leván och en bror till henne kortvarufirman Hammerberg, Talert & Co. Både far och son voro redan ute på ordinarie resa.

Herbert skulle pingla fästmön klockan sju. Nu ringde han nio i stället och fick snubbor. Sedan orsaken fått sin nöjaktiga förklaring, gick vreden över och fröken Rut sade:

— Gud, va' jag är hungrig, Herbe't. Har vi fått bord?

Nej. Men på Trädgården fanns alltid plats.

— Vid barriären? Jag vill inte sitta någon annan stans, som du vet.

Då ringde Herbert upp hovmästaren och beställde barriärbord. Sedan tog han bil och hämtade fröken Dahl, som bodde vid Stampgatan.

Då hyrkärran kom fram, stod hon redan i portgången och väntade.

Fröken Dahl är en ståtlig ung dam i 25-årsåldern. Hög, fyllig och elegant. De passa riktigt bra ihop.

När de komma upp på Trädgårdsföreningens terrass, måste såväl Herbert som Rut hälsa till höger och vänster. Där sitta sändebud med sina

fruar, sina fästmör — ja, rent av med andras fruar och fästmör lite varstans vid borden. De flesta äro unga män och medelålders. Spänstiga, smärta, viljebetonade karlar, med markerade, personliga drag. Ingen av dem påminner om den gamla, traditionella handelsresandetypen, med pussigt, högrött ansikte, dubbelhaka, nackvalk och kulmage — denna typ, vilken pennans och ritstiftets karikatyrister arbetat in i svenska folkets medvetande som exponent för kåren. Nej, dessa herrar tillhöra en generation, som fått sin uppfostran av depression, sport och arbete. Herbert och Rut slå sig ned vid det reserverade bordet. Och fröken Dahl dyker glupskt ner på smörgåsbordet. De äro inte ringförlovade men sitta ändå intimt bredvid varann på samma sida bordet. —

En fager junikväll. Parkens blommor dofta. Fontänen droppar, droppar... Orkestern spelar. Nere på den öppna planen flanerar en rörlig massa, lyssnande till musiken. Somliga kasta lystna ögon upp till restaurangen. På sofforna sitta ensamma par lätt intill varann. Efter en stund försvinna de. Nya komma i stället. Här och där dyka enstaka kvinnor efter rov, eller de gå i arm och par för att lura anständigheten. Unga män och gamla nappa på kroken, inviterade av inbjudande ögonkast. Här bedrivs oskyldig flirt och beräkande flirt, kärlekshandel och kurtis om vartannat. Alla klasser äro representerade med nya årgångar, halvgamla och gamla, huller om buller, en folkmaskerad utan mask och dominos. Inträdet kostar bara tjuvu öre.

Men Herbert och Rut se ingenting av livet nedanför terrassen. De flanerande människorna äro för dem endast skuggbilder. De båda ungdomarna ha nog av sig själva och maten.



Ett par äldre gentlemän, som sitta strax bakom Herbert och Rut, betrakta med undran denna invasion av elegant klädda herrar med damer. De bli inte kloka på kategorien. En av dem måste tillkalla hovmästarn:

— Är de' någon konferens eller kongress, som har fest?

Hovmästarn ler diskret, böjer sitt välkammade huvud och viskar:

— Handelsresande. —

De båda herrarna, ett par högre tjänstemän i verken, utropa på samma gång:

— Handelsresande!

Tydiligen betecknar själva ordet för dem en gemensam benämning på en särskild art parasiter.

Herbert Nadel, som hört utropet, rycker till, vänder sig om och fixerar de båda herrarna. Sedan vrider han huvudet rätt igen, rodnar och blir stum för en stund. Per Perssons sändebud reagerar med hela sin själ för de båda herrarnas sätt att accentuera ordet handelsresande. Herr Nadel känner sig personligen förolämpad å kårens vägnar. Och han tänker: precis som om inte vi utför ett lika riksnyttigt arbete som dessa drönare. De skulle bara själva försöka sig i jobbet en gång. Den, som inte har anlag och kvalifikationer nu för tiden, blir snart avpolletterad. —

— Varför ä' du så tyst, Herbe't? frågar Rut, som inte hört de båda herrarnas utrop.

Han viskar till henne:

— Man har visst ont av att handelsresande lever som folk nu för tiden.

Rut fnyser, vänder sig om och ger de gamla herrarna en blick, som dessa emellertid missuppfatta. De hosta. Men hostningen är i motsats till utropet nyss diskret. Fröken Dahl känner igen metoden: en invit och rodnar i sin tur.

Men de båda stamgästerna tala brådskande om annat. De ha missuppfattat och vill inte i sin tur utsättas för uppmärksamhet från andra bord.

Men jämviktens återställande tar sin tid för de unga. Riktigt bra blir den inte, förrän herrarna bakom dem gjort upp och gått. Nya gäster komma i stället: herre och dam. Damen är en ung flicka i 20-åren. Hon har plats i Bazarbolaget och hör till fröken Dahls avdelning. Underlydande således. Och fröken Dahl nickar hälften kamratligt, hälften nedlåtande, samtidigt som hon kastar ett nyfiket öga på fröken Ellys flirt. Den är visst ny för säsongen.

Fröken Dahl viskar halvhögt till sin fästman:

— Ett av mina biträden.

Herbert nickar likgiltigt, sedan viskar fröken Dahl halvhögt igen:

— Ett glas champagne skulle smaka, Herbe't. Och hon spetsar den sensuella munnen till en kyss.

Herbert bjuder på Mumm. Bakom tisslar det andra unga paret, som inte har råd att dricka champagne. Där dricker man Lyckholms Klass II. Men fröken Dahl vänder sig om och skålar vänligt med fröken Elly och hennes nye kavaljer. Herr Nadel följer exemplet.

Champagnen stimulerar och de glömma bort sin omgivning. De glömma till och med bort att besvara högljudda skålar. De äro alltför upptagna av varandra.

— Om jag visste, att du hade någon annan än mej, skulle jag döda dej, Herbe't.

Herbert:

— Om jag visste, att du hade någon annan än mej, skulle jag döda er bägge två.

Då nyper fröken Dahl sin fästman i låret och viskar, med sin farliga mun tätt intill hans:

— Älskling. —



Inne i stora salen har ett italienskt kapell spelat upp till jazz. Det ena bordet efter det andra ute på terrassen avfolkas.

Men Herbert och Rut ha inte lust att dansa på avskedskvällen. De sitta kvar vid sin knatting, tills den står tom. Eros är starkare än Terpsichore. Sedan betalar herr Nadel. Utanför grindarna ta de bil. Eros bjuder på kalas i sin tur. Kalaset räcker ända tills bilen stannar utanför fröken Dahls bostad vid Stampgatan.

— Du fortsätter väl me' bilen hem till ditt, du som skall upp så tidigt, säger fästmon.

Herbert hade tänkt att gå. Kvällen var dyr nog ändå. Dyrare än Herbert beräknat. Men han gör henne till viljes. Fästmon är väl rädd, att han skall råka i frestelse annars. Hon litar inte riktigt på honom i det fallet. —

Från tamburen går Herbert direkt bort till broderns sängkammardörr och knackar på för att säga adjö. Han vill inte störa i ottan. Efter upprepade, resultatlösa knackningar vrider Herbert försiktigt om nyckeln och gluttar in.

På fruns bord brinner nattlampan. Men såväl broderns som svägerskans bädd står tom. Sängkläderna äro kastade vårdslöst åt sidan, som om båda två hals över huvud störtat upp och gett sig av. Herbert, lite tung av kärlek och vin, fattar inte genast situationen. Vart i Herrans namn ha de tagit vägen! Tänk om det hänt dem någon olycka. Herbert kastar ängsliga ögon omkring i rummet för att om möjligt finna någon mera synbar anledning. Så upptäcker han deras kläder på sedvanliga ställen. Milles kavaj över en stolrygg. Fru Idas i hög på en stol. Korsetten överst. Då går ett ljus upp för honom. Det oroliga uttrycket förbytes genast i ett brett flin. Han gör genast helt om och styr stegen mot matsalen. Dörren till

denna står på glänt. Därinne är allt dödstyst. Det stora rummet ligger i halvdunkel. Endast en 16-ljus lampa brinner dämpat.

Herbert öppnar dörren på vid gavel och går in. Borta vid motsatta väggen sitta makarna i nattdräkt och med var sin hörlur för örat. Ögonen stirra rakt ut i ett obefintligt fjärran.

Ingen av dem lägger märke till Herbert. Han hostar och säger hej — hej.

Då vrida de mekaniskt huvudet mot dörren och Mille slår ut med handen, som om han ville befria sig från en störande syn.

Men Herbert låter sig inte bekomma. Han tar ett par steg ut i rummet. Skosulorna smälla mot golvet. Då äntligen får Mille mål i mun. Han bryter ut:

— Hysch — London. —

Och fru Nadel, med nattmössa på huvudet men liksom maken barfota, kastar ett par förgrymmade ögon på svågern. Hon betraktar honom närmast som en suspekt, henne ovidkommande individ.

Plötsligt se de båda makarna på varann med mulen blick: i stället för London kommer Stockholm.

Men så ljusna dragen. Deras huvud börja vaggas av och an och de bara fötterna markera takten. Till slut kan inte Mille Nadel hålla sig tyst. Han gnolar med:

— Och — han — såg — på — henne — och — hon — såg — på — honom — men — himlen — är — ljusblå — ändå —

Fru Nadel suggereras av exemplet.

Innan unga Nadel vet ordet av står han mitt på golvet, lyssnande till en duett, som ifråga om innehåll, tid och röstresurser är oemotståndlig: ett tu



tre exploderar Herbert i en ohejdad skrattparoxysm. Han måste ta en stol och sätta sig.

Då kränga Mille och Ida av sig hörlurarna i ett huj. De se ut som den personifierade ilskan. Den kämpastore Mille går sin bror in på livet och fräser:

— Vet du inte någon levande hut! Komma å störa oss mitt i natta! Idiot!

Svägerskan sätter handen till höften. Fru Nadel har mycket breda höfter. Men midjan är ganska smal. Av rörelsen glider linnet ända upp till knäna. Svågern kan inte undgå att se vilken märkbar orsak denna rörelse har. Då först upptäcker fru Nadel sin halva nakenhet. Hon släpper plagget vid midjan och skyndar med en tvär kövändning in i sängkammaren.

Herbert är nära att explodera en gång till, men hejdas av Mille:

— Va faen har du härinne å göra mitt i natta. Komma å störa oss den enda stund på dygnet, då en kan få vara ifre'. Du ä' en drulle, Herbe't. Och de' har du alltid vatt.

— Lugna dej, lugna dej, Mille. Jag kom bara in för å säja adjö, innan jag reser.

— Reser — reser — Mille stryker sig över pannan. Radion har tydligen sugit till sig alla tankar på något annat — reser — reser. Åh, ja visst. Du ska ju ge dej i väg å sälja. Inte kom jag ihåg de'.

Missämjan dunstar bort. I stället kommer och går ett trånande drag av längtan i Milles ansikte. Det spända uttrycket blir med ens drömmande. Och Mille upprepar med resignation i rösten:

— Åh, ja visst. Du ska ju ge dej i väg å sälja. Och han ropar inåt sängkammaren:

— Ida — Ida-a.

Fru Nadel, som tydligen tror, att det nattliga intermezzot håller på att urarta, svarar med gråt-mild ängslan:

— Va' ä' de', Mille lelle — va' ä' de' nu då?

— Herbert ska ju resa, vet ja'. Han ville bara säga adjö te oss, Ida.

— Å kära hjärtans, ville han bara säga adjö. Det sista ordet åtföljdes av en högljudd gäspning, som förråder, att fru Ida plötsligt blivit sömrig.

Herbert följer med in i sängkammaren för att ta farväl av svägerskan.

Hon gäspar om igen och nickar:

— Adjö — adjö, Herbe't. Fö'låt att jag gäspar. Men jag höll just på å somna, då Mille sa', att roparn sa', att L-o-n-d-o-n- skulle komma.

Herbert förlåter gärna men han är fortfarande full av skratt.

Allt slutade således i bästa fred och endräkt, fast det såg hotande ut ett tag.

Då Herbert skall gå in till sig, ropar Mille efter honom:

— Du har la inte glömt å avisera kunderna?

Herbert rycker till. Aviseringen, det viktigaste av allt, bortglömd! Herbert tog med sig brevkortet i förrgår kväll för att skriva adresserna hemma i lugn och ro. Och så hade han glömt bort dem.

Efter en stund:

— Jo, visst fasingen har jag glömt dom, Mille.

Då skrattar brodern och säger:

— Tänk om Pelle P. visste, att du glömt en sån förbannad viktig sak. Bäst att du sitter uppe å skriver ut dom i natt, så ska jag posta packen åt dej i morrn bitti.

— Gör du de' säkert, då?

— Så visst som du är min köttslige bror.



Herberts hjärta skummar över av tacksamhet. Och han tänker: tur att min bror tänker för mej ibland.

Sedan går unge Nadel in till sig, tar fram avis-kortspacken och skriver ut adresserna i flygande fläng. Men tvåhundra adresser ta tid, fast alla aviserna äro av samma lydelse:

Göteborg, poststämpelns datum

S. H. T.

Härmed få vi äran meddela, att vårt ombud,

HERR HERBERT NADEL,

inom kort inträffar hos Eder, medförande ett rikligt sortiment av våra nyheter för kommande vårsäsong och hoppas vi, att Ni åt honom reserverar Edra v. ordres.

Rekommenderande oss, tecknar

Högaktningsfullt

*Per Perssons mössfabrik*

Efter slutat arbete, tar Herbert upp plånboken och räknar igenom reskassan. Första gången på denna resa (som inte börjat än), har fästmän kostat firman 40 kronor. Men han får väl spara in denna summa på annat sätt. I värsta fall gräsa<sup>1</sup> några dar i någon håla på vischan.

När Herbert Nadel komer ner till stationen vid Drottningtorget hålla firmans vaktmästare och chaufför just på att transportera kofferterna till resgodsinlämningen. Herr Nadel går fram till luckan och löser 2:dra klass biljett till Jönköping via Falköping-Ranten. Sen får vaktis biljetten för polletteringen.

<sup>1</sup>Gräsa = ligga i ide.

Väntsalen sorlar denna morgon av en massa eleganta, välsoignerade herrar. Här och där tar Herbert Nadel i hand. De äro sändebud liksom han och representera snart sagt alla säsongbranscher: huvudbonads-, konfektions-, kravattfabriker, sko- och skjortfabriker, vävnader, strumpfabriker, vitvaror, korta varor och andra. Alla se lika förnäma ut och alla ha samma resvana sätt att röra sig, tala, gestikulera och paradera på perrongen, medan deras koffertar, för vilka de just nu endast ha turistintresse, stuvats in i bagagefinkorna av stationsbetjäningen. Vid ropet »tag plats» stiga de upp i vaggongerna utan brådska. Och tåget går.



När fru Ida Nadel vaknar vid 9-tiden är mannen i fullt arbete på sin försäkringsbyrå. Fru Nadel gäspar två gånger tätt på varann, ser sedan på klockan och ropar för full hals:

— Mali — Mali —

Från köket:

— Ja-a.

Sängkammardörren får en knuff och Malin hasar in med kaffebrickan och morgontidningarna.

Fru Nadel reser sig upp i sängen, dricker kaffet, sätter därpå koppen på nattduksbordet och tar tidningarna. Först ögnar hon noga igenom nyhetssidorna. Nästippen berör papperet, ty fru Nadel är närsynt. Därför bär hon pincenez om dagen. Nyheterna sakna intresse denna morgon. Inga skandaler, olyckor eller dramer. Endast politiska nyheter. För dem saknar fru Nadel intresse. Hon är indifferent i politiska ting. Inte av födsel eller läggning. Men innehavaren av en annonsbyrå får inte ha någon partimening utan måste hysa lika starkt intresse för alla kulörer, ty härav beror provisionen och provisionen är en annonsbyrås a och o.

Då nyheterna inte lyckas fånga fru Nadels intresse, lägger hon sig bekvämt tillbaka mot huvudkudden för att i lugn och ro kunna studera

annonsspalterna. För henne äro de en tidnings egentliga innehåll.

Här och där nickar hon som till en gammal bekant. Men då någon konkurrerande byrås firmamärke dyker upp längst ner till höger eller vänster i en annons, tuggar munnen omedvetet, medan ögat hastigt och enligt gammal vana summerar ihop centimetersutrymmet. Genom en under många år automatiskt uppövad förmåga att hastigt multiplicera i huvet får fru Nadel fram provisionsbeloppet. Sedan klöser hon sig i huvudet och tuggar ånyo. Ju större provision desto flera tuggningar. De inställa sig spontant. Men upptäcker Skandinaviska Annonbyråns chef en annons, ny för dagen och utan det irriterande konkurrentmärket, ser hon i taket och räknar, mumlande med läpparna. Även detta sätt att utföra räkneoperationer är en gammal vana.

När den preliminära annonsläsningen undanstökats, sträcker fru Nadel ut armen och pekfingeret släpper liksom omedvetet sitt grepp om den färskt doftande pappersdraken, som sakta dalar mot golvet. Därefter lägger hon armarna under nacken och vilar en liten stund på detta sätt från varje slag av ansträngning, medan tankarna fladdra hit och dit. Sedan gäspar fru Nadel två gånger igen, drar långsamt ner täcket och stiger upp. Då jämrar sig resår madrassen. Därpå går hon ut i badrummet, tar en handduk, doppar den i handkannan, vrider ur och gnider den sedan över ansiktet. En lika enkel som tidsbesparande tvagningsprocedur. Sedan klär fru Nadel på sig. Först korsetten. Den blir allt mindre och mindre och tar längsta tiden. Sedan kommer turen till kjolen och strumporna. Därpå blusen. Sist byxorna. Men då måste hon sätta sig på en stol för att inte korsetten skall gå upp av onödiga rörelser. Fru Na-



del träder på båda byxbenen samtidigt, kavlar upp själva kjolen ett stycke, lutar sig bakåt och behöver sedan endast knäppa. När hon reser sig upp, faller kjolen ner enligt tyngdlagen. Denna tågordning går också av gammal vana. Att börja med något annat plagg än korsetten först vore helt enkelt otänkbart. Innerst inne är Milles hustru konservativ och håller på traditionen i sitt privata liv.

Just då fru Nadel är färdig att gå ut i Skandinaviska Annonsbyråns expedition, som ligger på andra sidan tamburen men dessutom har direkt ingång från trappan, ser hon, att Mille glömt Herberts aviskort. De ligga kvar på mannens nattduksbord.

Fru Nadel tar packen med ut till kontoret. Fröken Tomasson, hennes biträde, skall genast få gå och posta aviserna.

Skandinaviska Annonsbyrån består av ett rum, som förut använts till annat ändamål. Framme vid fönstret utåt parken ett amerikanskt skrivbord med rulljalusi: chefens. Vid motsatta väggen ett mindre: fröken Tomassons. Ena långväggen är försedd med hyllfack, det ena intill det andra. Hyllfacken räcka från golv till tak. Och varje fack har en avlång papprensa med det maskinskrivna namnet på en tidning. I de olika facken sorterar nämligen fröken Tomasson de mera framstående av Sveriges dagblad och tidskrifter. Fru Nadel ser till, att hon åtminstone har någon liten serie gående under årets lopp i de mer representativa organen. På så vis får byrån biläggsblad året om och behöver aldrig prenumrera för att skaffa ackvisitionsmaterial.

Då fru Nadel denna morgon gör entré på sitt kontor är posten redan kommen. Och fröken Tomasson har, sin vana trogen, redan börjat vitt-

ja annonsinnehållet. Hon håller den långkäftade saxen i högsta hugg, då chefen gravitetiskt och med högburet huvud stiger in privatvägen och nickar gomorron.

Fröken Tomasson är en småväxt, mörk kontorsdam i 25-årsåldern. Håret, som glänser en smula i kastanj, är uppsatt i Margaretaflåtor. De förnygra de skarpprofilerade dragen. Men den romerska näsan dominerar och liksom kommenterar övriga detaljer. Fröken Tomasson ser ut som 20 i hastigheten. När chefen hälsar gomorron, gör fröken en svag böjning på ryggen och sneglar samtidigt åt sidan. Det ligger något dolskt och klipskt på samma gång i blicken. Den avspeglar omedvetet den unga damens dubbelkaraktär.

Fru Nadel går fram till sitt skrivbord, fäller upp jalousin med en smäll och frågar samtidigt:

— Mycke' klipp i da', fröken?

— Ne'. (Fröken är fåordig.)

— Inga brev?

— Ne'.

— Jaså.

— Men fruns bror ringde nyss.

— Va' ville han då?

— Ba' att frun skulle ringa så fort som möjligt.

Fröken Tomasson fortsätter att klippa annonser efter de anvisningar som chefen en gång givit henne. När en tidning inte har mer att ge, lägges klippen i en liten kartong, försedd med etikett och på etiketten tidningens namn. Sedan kommer turen till nästa. Denna manöver upprepas för varje postgång. Därefter tar chefen hand om de små kartongerna. De klipp, som av ena eller andra anledningen sakna allt spekulationsvärde för Skandinaviska Annonsbyrån, gallras ur och hamna i papperskorgen.



De återstående sorteras i tvenne högar. Den ena avsedd för direkta telefonofferter, den andra för postofferter. Den senare överlämnas till fröken Tomasson, som klistrar upp klipporna på byråns annonsblanketter, räknar ut totalutrymmet i centimeter, ifyller maximi- och minimipris efter resp. tidningars taxor, som fröken lärt sig utantill. Skulle minnet svika, finnes en liggare till hands att slå i.

Till en och annan offert, som chefen gör sig särskilda förhoppningar på, skriver fru Nadel ett särskilt handbrev, vilket bifogas offerten, vilken annars brukar åtföljas av ett tryckt cirkulär, lika för alla. Cirkuläret har följande lydelse:

Skand. Annonssbyrå  
Tel. adr.: Skandinavisk.

Göteborg, Sweden Poststämpelns datum.

S. H. T.

Vi taga oss härmed friheten föreslå Eder att låta oss ombestyra all Eder annonsering pr gång, månad, kvartal, halv- eller helår.

Då vi äro en av landets äldsta annonsbyråer och dessutom bevisligen känna resp. tidningars och tidskrifters verkliga upplagor — ett faktum som vi i själva verket torde vara ensamma om — ligger fördelen av att anlita oss i öppen dag. Endast på detta sätt blir Eder reklam till verklig nytta. I dessa tider gäller det framför allt att få valuta för utlagda kostnader. Vänd Eder därför förtroendefullt till oss med Edra ordres. Vi kunna garantera verkligt effektiv reklamering.

Med största tacksamhet emotseende Edra v. uppdrag, som vi skola förmedla till absolut full belåtenhet, tecknar

Med största högaktning  
*Skandinaviska Annonsbyrån*  
 I. Nadel.

Byråns chef undanstökar först för egen del postofferterna. De behöva komma ut och arbeta för sig själva fortast möjligt. Telefonofferterna samlar fru Nadel tillhoppa, kopplar om apparaten till förmaket, som ligger längst bort i våningen och reser sig upp. När chefen tar annonser, vill hon gärna vara ensam. Eventualiteter inträffa, som rent av påfordra denna isolering.

Just då hon skall till att gå ringer fröken Tomassons apparat.

— Telefon till frun, säger fröken lågmält och affärsmässigt.

Fru Nadel tar luren.

— Hallå — Jaså, ä' de' Swante. Du har ringt förut? Ja, jag vet de'. Men jag har haft så mycke' å göra. Ska' jag komma ner till dej? Va' nu då? Stora schangser? Jo, jag tackar jag. Då ä' de' väl bäst att jag går genast. (Avringning.)

I dörren till fröken Tomasson:

— Kila ner på posten me' dom här avierna för min svåger är fröken snäll. Sen kan ni ta å skriva ut kvartalsräkningarna till våra kunder. Tidningarna börjar redan ränna med sina lappar. Fasligt va' dom måtte ha ont om pengar nu för tiden. Gott dom inte vill ha i förskott.

Fröken Tomasson nickar och säger ja utan att se upp. Fru Nadel försvinner bort till förmaket med sina klipp. Därefter går hon ut i tamburen och klär på sig finaste promenaddräkten, en tailor



made kavajkostym av sandgult Dragskläde. Den föryngrar henne flera år och skräddarens konst har på ett underbart sätt reducerat både barm- och höftlinjer till diskreta proportioner. Fru Nadel ser ut som en dam av värld på Östra, om inte den otäcka liktornen under högra foten besvärat. Nu måste nästan hela tyngden vila på vänstra foten. Det ser ut som om fru Ida Nadel håltar en smula. Men till höger och vänster nickar hon. Många känna henne och hon känner många. För stora annonsörer böjer fru Nadel hela rygg-tavlan, så korsetten knakar. Vid Gumperts hörn är en större folksamling. En bil och en spårvagn ha törnat mot varann. Chaufför och förare hålla just på att överösa varandra med skällsord. Ingen av dem är skuld till olyckan. Polisen försöker med lock och poek att skilja antagonisterna åt, ty trafiken från alla fyra gatumynningarna hopar sig. Spårvagnar, last- och personbilar, motor- och trampeyklar, åkarekärror och stora åbäken till lastflak stoppa upp och från alla håll strömma nyfikna till. Det ser ut som om hela city på några få minuter samlats här för att bevittna grälet. Fru Nadel, som alltid har vaket sinne för sensationer, armbågar sig fram, frågande till höger och vänster utan att få något svar, som tillfredsställer henne. Då tar hon resolut en av antagonisterna i armen och frågar:

— Kära hjärtans — va' ä' de'?

Svaret kommer blixtnabbt:

— Dra åt helvete, kärring.

Och sedan fortsätter han att växla repliker med sin motståndare.

Men de som stå närmast brista ut i gapskratt.

Fru Nadel får brått att dra sig ut ur trängseln och försvinna bort mot Gustaf Adolfs torg. Sneddande detta dyker hon in på en av Nordstadens

tvärgator. Här har nämligen Middagskuriren sina lokaler. I våningen en trappa upp till vänster i den svarta, skumma korridoren ligger annonsavdelningen. Nere i bottenvåningen arbeta de stora rotationspressarna. Hela huset skakar på sina grundvalar. De smällande ljuden ge eko långt upp i korridorerna. Fru Nadel blir alltid nervös, då hon hör de där ljuden och skyndar sig för att undkomma dem. Första dörren till vänster i andra våningens korridor är annonschefens rum. Hon öppnar och stiger på. Rummet är liksom Skandinaviska Annonsbyråns kontor försedd med hyllfack utmed ena långsidan, vid den andra en rad amerikanska kortsystem. Mitt på golvet det stora skrivbordet. Fyra telefonapparater stå i rad intill varann.

Vid bordet sitter annonschefen själv, herr Svante H. Logård, fru Idas bror. Han är spinkigare byggd än systemen. Det bleka ansiktet avlångt. Slätrakad. Pincenez. Ögonen i oavbruten rörelse. Den skalliga hjässan kupig.

Han håller just på att ta annonser i en av apparaterna, när systemen kommer in.

Herr Logård är så upptagen med detta arbete, att han inte lägger märke till henne.

Hon går på tå fram till en stol och sätter sig.

Annonschefen höjer och sänker rösten, modererar och nyanserar:

— ...Ja, men herr direktörn, vi ha ju den största upplagan bland den köpstarka publiken. Vi kan inte ens ta emot alla annonser, som strömma in... Hur? Vafalls? Å, nej då? Å, aldrig. Våra priser är alldeles för låga i förhållande till deras reklamvärde. Schackrar vi med priserna? Vem har sagt det? Jaså den. Hahaha. Ja, konkurrenterna vet inte va' dom ska hitta på för att



komma åt oss. Men ändå går Middagskuriren utanpå allihop. Jag ska säga, att vi är inte så angelägna om att övertala herrar annonsörer. Jag bara tillåter mej påpeka fakta i deras eget intresse. Enligt min mening kan inte direktörn få bättre valuta än hos oss. Absolut inte. Nej, a-b-s-o-l-u-t inte. Fem gånger? Tackar så mycke', tackar. Men ska vi inte säga jämna tio gånger, direktörn? Va-vafalls? Ti-tie procent extra rabatt? Nej — vi kan inte gå utanför våra fastställda rabatter. Omöjligt, herr direktörn. Vi b-e-h-ö-v-e-r inte de'.

Rösten i telefonen:

— Då håller vi med fem gånger, herr Logård. Jag vet ju inte om —

— Men jag ska bevilja 5 procent av min egen provision, om vi få notera tio gånger.

Rösten i telefon:

— Tie gånger med 25 procent plus 10 procent extra, annars får de' vara med fem. Å nu har jag inte tid längre, herr Logård.

Ett par sekunders konstpaus:

— Nå, för direktörens egen skull då ska jag gå med på 10 procent. Men jag hoppas överenskomsten stannar oss emellan. Vi gör aldrig något undantag annars, herr direktörn.

Rösten i apparaten:

— Nej, jag förstår de'.

— Tie gånger med 10 procent extra, således. Alrajt. Tackar så mycke', tackar. (Pling-pling). Annonschefen stryker bort ett par svettpärlor ur pannan och pustar.

I detsamma hostar systemen. Brodern rycker till och vänder sig om.

— När kom du?

— För ett par minuter sen.

— Och jag varken hör eller ser. Ja, vet du, när en råkar ut för sådana där hårdknäckta bassar som direktör Lönner i Megafonbolaget tar pratet aldrig slut. Han är nästan omöjlig att komma överens me'.

— Nå, hur mycke' gör du i provision nu då?

— Si så där en femtilapp.

Systemn ser beundrande på honom.

Brodern:

— Vi har haft tre agenter hos honom. Alla fick nej. Fan vet, hur de' skulle gå med Middagskuriren, om inte Logård funnes. Jo, från de' ena till de' andra —

I detsamma ringer en av de fyra apparaterna.

Logård med kommandoröst (för att imponera):

— Middagskuriren. Jaha, Middagskuriren. En kliché för Tekniska Fabriken Örnen. Inne i vår tidning i går? Jaha. Johodå. Var så god skicka upp ett bud till faktorn. Hälsa från mej bara. Tack — Tack —

I detsamma ringer ännu en apparat.

— Middagskuriren. Jaha, Middagskuriren. Tackar. Ett ögonblick — ska jag notera. Ja-a, jo-o — de' är annonschefen själv, som talar. Jaha, var så god — herr Logård skriver på ett block:

### *Kokfru,*

fullt kompetent i såväl enklare som finare matlagning samt *Husa*, proper och välrekommenderad, få genast goda platser den 15 instundande juli. Egna rum. Ordnad ledighet. Hög lön. Platserna sökas kl. 6—7 i eftermiddag.

Fru Henry Northon,

adr. Kaggensgatan 6 n. b.



Jaha. Å hur stor? — Fem centimeter — enkel spalt. Ska vi inte ta dubbelspalt? Ont om dugligt folk nu — jo, minsann. Jaha — fem centimeter — dubbelspalt. Jaha, jag tackar — tackar så mycket. (Pling-pling).

Vänd till systemen,

— Nu byter unga fru Northon där hemma igen.

Systemen:

— Jungfrurna säger, att ingen kan göra henne te lags. Å högfärdig sen. Tror du, Svante, att hon ens ser åt en sån som mej. Å, skulle aldrig falla henne in. Men vänta bara, tills jag kommer in i riksdan, brukar Mille säga — då kanske den höga å förnäma damen behagar se åt en.

Brodern:

— Jojo. Aprepå, är Mille hemma?

— Ja-a.

— Å Herbert?

— Ute å kuskar.

— Jag hörde nån som sa' att fröken Florence, chefens dotter, har ett gott öga te Herbe't.

— Nej, va säger du — va säger du!

Fru Nadel är nära att tappa koncepterna.

I detsamma kommer huvudredaktören, en högvuxen, gråsprängd herre inrusande. Håret på ända. Svadan forsar:

— Hör nu, herr Logård. Va' fan, agenterna gör ju inte ett guds skapande grand. Ni är ju chef. Håll efter dem för tusan. Titta i Morgonkråkan. Fullt me' annonser. Å en sån där förbannad blaska, som varken har prenumeranter eller lösnummerköpare eller vederhäftigt anseende — en skandalblaska — den, den, herr Logård, har hela fyra sidor annonser mitt på en veckodag. Nej, här måste vi rycka upp oss, herrn. Annars går de' åt pipan — pipan, förstår herrn — adjö —

Och ut rusar huvudredaktör Storm igen. I korridoren ny sammanstötning. Den väldiga stämman överröstar tryckpressarna.

Fru Nadel har under redaktörens besök liksom sjunkit ihop. Nu rätar hon ut sig igen och säger:

— Stormen är sej lik.

— Ja, men jag tar'n me' ro, som du ser, svarar brodern.

— Å han såg inte mej en gång.

— Stormen ser ingen, när han är på de' humöret. Rusar bara i väg som en skenande kamp. Men mej har han aldrig lyckats skrämma.

Återigen ser systern på sin bror med beundran.

Han är lika i alla väder.

Annonschefen reser sig upp, går bort till dörren och smäller ner patentråset, vänder sedan tillbaka och lyfter av samtliga fyra mikrofoner. Sedan:

— Så där ja — nu kanske vi kan få vara ifred ett par minuter.

Fru Nadel flyttar sin stol intill skrivbordet på broderns inrådan, ty Svante önskar tala med dämpad röst. Han säger:

— Jo, jag har bett dej komma ner för att mellan fyra ögon kunna ge några tips.

Fru Nadel spärrar upp ögonen, som lyser i glad förväntan. Nu vet hon vad saken gäller. Brodern låser upp en skrivbordslåda, tar upp ett konvolut, öppnar det. I konvolutet några annonsklipp. Tekniska Fabriken Svalan reklamerar en ny hudbalsam, som genom sin revolutionerande sammansättning har framtiden för sig. A.-Bol. Elektriska Maskiner har konstruerat en ny benzinmotor. Den reducerar förbränningen till ett minimum mot de nu i marknaden brukliga. Patent uttaget i alla länder. En världsmarknadsartikel. Kemiska Fabriken Skandinavien har utex-



perimenterat ett färgämne, vilket aldrig kan nåtas av tiden. Även det en världsmarknadsartikel. Och till slut reklamerar Internationella Ingenjörbyrån en ny sättmaskin, som kan överföra skrivmaskinskrift direkt, utan mellanhjälp, på vanliga stereotypplattor. Endast en man behöver reglera och övervaka arbetet. Den nya uppfinningen kommer faktiskt att sätta hela typografyrket på avskrivning.

Samtliga dessa firmor ha först gjort en liten preliminär serieannonsering i Middagskuriren för att utröna vilken uppsättning, som äger största reklamvärdet. Dessa provannonseringar beordrades på herr Logårds initiativ. Middagskurirens annonschef äger nämligen så stort och levande intresse för sitt yrke, att han brukar gå omkring på fabrikerna och snoka upp något nytt, som lönar sig att reklamera.

Provannonseringen utföll till belåtenhet. Och nu är meningen, att samtliga fyra firmor skola sätta i gång en reklamapparat i stort. Logård, som enligt kontrakt med sin tidning, inte får syssla med förmedling av annonser till andra blad, vet dock en utväg. Han rekommenderar Skandinaviska Annonnsbyrån som den bäst initierade beträffande upplagor, förmånligaste rabatter m. m. Och det är för den sakens skull herr Logård vill tala med sin syster i enrum.

— Jag har undangjort förarbetena. Du behöver endast gå upp på respektive kontor och hämta orderrekvisitionerna, säger han.

Och så får fru Nadel skriva under en förbindelse till brodern, att denne skall ha 50 procent av Skandinaviska Annonnsbyråns förmedlingsprovision. Herr Svante H. Logård är noga med att ta skriftligt på alla vidlyftiga affärer även av systern. Ja, på detta sätt hjälper han henne till för-

tjänster. Fru Nadel å sin sida framhåller alltid i sina offerter Middagskuriren först. Där har hon för övrigt en rent personlig extrarabatt, som dock aldrig av tidningen bokfördes av hänsyn till Tariffcentralen, till vilken även Skandinaviska Annonsbyrån är ansluten.

Men nu börjar man bulta och slå på annonschefens dörr. Herr Logård vågar inte längre ha den låst. Han lägger på de fyra mikrofonerna, nickar kort och affärsmässigt åt systemen, regler sedan upp dörren och fru Nadel försvinner ner för trapporna. Hon hör trots bullret av tryckpressarna, att brodern redan är i arbete. Han ropar och skriker, talar övertygande och bevekande. Svante H. Logård kan sitt yrke.

Just som fru Nadel ånyo sneddar Gustaf Adolfs torg för att återvända hem och göra i ordning offerterna, stöter hon bokstavligen ihop med sin man. Hennes tankar äro till den grad upptagna med huvudräkning, att hon varken ser eller hör.

Mille har också bråttom. Han skall till café Ocean vid Nils Ericsonsgatan, dit Omnias platsannons i dagens morgontidningar hänvisat eventuella sökande.

— Har du varit nere hos Svante?

Fru Ida jakar och ser lycklig ut. Då nickar Mille och ser belåten ut även han. Sen fortsätta de åt var sitt håll.



## VI

»Driftiga, redbara agenter få genast god och lönande anställning i nystartat folkligt försäkringsbolag. Personligt besök utbedes i dag mellan kl. 12—1 å café Ocean, Nils Ericsonsgatan.»

Så löd annonsen.

Nadel vet sedan gammalt, att Ocean, är en samlingsplats för agenter under strecket.

Caféet består av två rum. Ett yttre, där chaufförer, åkare, vaktmästare från hotelLEN, stuveriarbetare och allehanda lediga labanssöner bruka hålla till. Här serveras kaffe och smörgås, porter och pilsner. Om kaffet råkar bli kaffehalva och drickat blandas upp, låtsas inte serveringsfliekorna se. Och matronan bakom disken har heller inte öga för sådant. Hon sneglar mot dörren för att inte oförberedd utsättas för obehagliga överraskningar. Den gamle välkände langaren Kalle Vira brukar ibland hälsa på här. Matronan och Vira utbyta då förtroliga, för utomstående omärkliga ögonkast. Kalle Vira och hans yrkesbröder bidraga högst väsentligt till Oceans publikfrekvens. Och därför äro de välkomna. Rummet innanför själva caféet ligger en trappa upp. Mellan de båda rummen är en dörr, alltid stängd och försedd med en pappskylt, som går tvärs över dörrspegeln, ENSKILT står att läsa

på skylten i feta, höga typer. Hit samlas en viss klass agenter från de närliggande kvarteren. De få fritt disponera rummet praktiskt taget hela dygnet, ty under den tid den offentliga lokalen är stängd, kunna de komma in bakvägen.

Fröken Kron, caféets värdinna, gör goda affärer på agenterna. När de inga pengar ha, få de kredit. En och annan kanske smiter och kommer aldrig tillbaka — han har sjunkit djupare eller gjort en kraftansträngning och skaffat sig ordnat arbete. I båda fallen vill han inte kännas vid fröken Kron och hennes sylta.

Till detta café hänvisar nu Mille Nadels annons.

Nadel är som alltid mycket handlingskraftig och vill omedelbart ha i gång det nya assurancesföretaget. Särskilt i småborgerliga kretsar finns mycket att göra liksom ute på landsbygden bland bönder och jordbruksarbetare. Då Omnia har 50 procent billigare premier än andra bolag, bör detta faktum bli ett limspö att fånga just dessa samhällslager, vilka mer än industriarbetarna se på slanten och vill ha allting så billigt som möjligt. Och nu gäller att skaffa agenter och ackvisitörer, som kunna bearbeta dem.

Då herr Nadel kommer in i stora cafélokalen, ligger denna nästan folktom. Endast här och där sitter en maläten, halvt förfallen enstöring vid sin ölflaska. De arbetsdugliga ha inte tid att hänga här mitt på dagen.

Då fröken Kron ser herr Nadel, reser hon sig upp bakom disken, slår igen kassakladden, krockar av pincenéerna, rultar ut i lokalen och tar i hand. Fröken Kron är en liten klotrund och pussig 50-åring. Munnen står ständigt på vid gaval. Det höga bröstet arbetar med ansträngning. Men de små bruna ögonen äro livliga som på en



vessla. Det gråsprängda, bruna håret struket bakåt i en hög kam. Pannan vaxgul, med många längdrynkor. Ögonbrynen markeras av röda fläckar i stället för hår men överläppen ser ut som på en inte alldeles nyrakad karl. Två serveringsflickor stå borta i ett hörn och tassla. Båda äro magra och glåmiga men deras akterparti fylligt och välrundat. Flickornas ringpydda fingrar dingla med de svarta väskorna. Och de snegla en smula lystet på herr Mille Nadelns massiva stoffhydda.

Herr Nadel och fröken Kron föra ett viskande samtal. Nu och då går ytterdörren upp. En ung eller medelålders man med obesvärad uppsyn och stickande, halvt skygga ögon passerar cafélokalen och försvinner uppför trappan till agenternas rum. Somliga ha en sliten portfölj under armen, andra en väska i handen eller bära turistmässigt i rem över axeln ett kamerafodral. Men fodralet innehåller ingen kamera. Det är fulstoppat med tryckta cirkulär, tariffer och reklamkort. Herrarna med kamerafodralen skilja sig från de andra: de äro nästan elegant klädda, ståta i pincené eller hornbågade glasögon. På långt håll likna de turister. I verkligheten äro de försäkringsagenter, sådana som gå i trapporna, ringa på tamburklockan, presentera sig som distriktschefer eller inspektörer och lämna fram eleganta visitkort.

— Jag tror sammanträdet kommer att bli talrikt besökt, säger herr Nadel och tittar på klockan. Hon närmar sig tolv i rappet.

Då har han inte tid att prata med fröken Kron längre utan avlägsnar sig med en nick, stiger upp för trappan och öppnar dörren. Ett moln av tobaksrök slår emot honom och röster tala i mun på varann.

När den imponerande herr Nadel visar sig, slockna rösterna med ens.

Herr Nadel presenterar sig med en lätt böjning på huvudet. Samtliga tillstädeskomna, vid pass ett tjug, resa sig upp och besvara hälsningen. De hälsa artigt och belevat enligt vana.

Herr Nadel tar genast till orda. Han talar som i ett affärsbrev:

— Åberopande annonsen om driftiga och redbara försäkringsagenter i dagens morgontidningar har jag härmed nöjet hälsa eder samtliga hjärtligt välkomna.

Därpå utvecklar herr Nadel i ett agitatoriskt vållagat anförande det på Kooperationen baserade assurancesföretagets revolutionerande betydelse för alla samhällsklasser.

— Vi komma att arbeta med obegränsade pekuniära resurser — miljoner bakom, mina herrar. Å då premierna inte är mer än f-e-m-t-i procent av andra bolags, behöver jag väl inte närmare förklara, vilka oerhörda chanser, som här öppna sej för den duglige ackvisitören.

Tjugo par ögon se på varann, bekräftande med en talande blick att de fullt och helt dela herr Nadels åsikt om detta nya företags revolutionerande betydelse.

Herr Nadel fortsätter:

— Jag hoppas, att jag nu tillräckligt tydligt lyckats klarlägga det nya, på modern demokratisk basis lagda företaget. Eller hur?

Ett kollektivt mummel får utgöra svar på den frågan.

— Gott. Jag ser till min glädje att vi förstå varann. Men vidare: nu gäller för mej som företagets högste ledare att finna lämpliga medarbetare —

Herr Nadel håller upp ett ögonblick och far mön-



strande över de närvarande aspiranternas drag. I vart och ett kan han läsa något mer eller mindre förflutet. Men den saken angår honom inte nu. Huvudsaken är att de kunna göra nytta.

Herr Nadel går vidare:

— Hur många av herrarna ha förut sysslat med försäkringar och ackquisitioner?

Återigen ett kollektivt mummel.

— Är herrarna försäkringsmän allesammans?

Återigen ett samlat jakande mummel.

— Vilka av er syssla uteslutande med försäkringar?

Herrarna se på varann. Sedan reser sig sex man upp. De se ut som elever inför sin lärare. Alla sex bära kamerafodral i rem över axeln. Men fodralen äro av olika kulörer.

— Är ni villiga att gå över till oss?

Alla med en mun:

— Ja.

— Gott. Vill herrarna då komma upp på mitt kontor Postgatan 46 i morron bitti klockan tio. Min souschef herr Andro Lang skall då ge er närmare instruktioner. Troligen kommer ni att få chefbefattning för var sitt distrikt.

De sex se förtjusta ut. Det revolutionerande företaget och herr Nadels imponerande person i förening utgöra en borgen för, att nu randas ljusare tider.

Med en gest låter herr Nadel dem förstå, att nu äro de expedierade. De ta sin blivande chef ödmjukt i hand en efter en. Sedan troppa de av. De fjorton kvarvarande följa dem med skelande blick.

När dörren gått igen bakom den siste i raden, säger herr Nadel:

— Jag har ytterligare användning för några stycken dugliga karlar. Men jag vill gärna ha

reda på, vad var och en sysslar med vid sidan om försäkringsarbetet.

Han utfrågar dem i tur och ordning. Tre äro symaskinsagenter, lika många jobba i lantbruksmaskiner och två representera efterkravsfirmor i korta varor, manufaktur och kolorerade tavelförstoringar.

— Då reser ni på landsbygden alla åtta?

Åtta man svara ja på en och samma gång.

— Kanske ni har egna cyklar?

— Ja.

Två ha till och med motorcyklar.

— Ni åtta kan komma upp klockan tolv i morgon. Fråga efter souschefen. Jag hoppas att vi kan bereda er plats på landsorten. Är ni inarbetade bland lantmännen?

Alla i korus:

— Ja-då.

Och en av dem, en småväxt, livlig 30-åring, med markerade, nästan urgrävda drag och krum näsa, som förräder halvljuden, säger:

— Jag för min del känner varende hallänning (han bryter på ett sydsvenskt idiom med tyska accenter här och var).

— Namnet?

— Kornfelt.

Herr Nadel synar mannen närmare. Namnet väcker ett minne till liv. Herr Kornfelt har en gång varit resande för en av landets största väverier men kom på balans. Av kollegerna kallades Kornfelt under sina glansdagar för paschan. Han hade alltid ett par tre unga, vackra kvinnor i resällskap, levde uppseendeväckande flott och umgicks nedlåtande med kamraterna. Sista gången de träffades, lånade Kornfelt femtio kronor av Nadel för att inte källarmästarn i en liten småstad skulle lägga beslag på koffertarna.



Strax efteråt såg Mille Nadel i tidningarna, att Samuel Kornfelt fått ett par månaders villkorligt. Herr Nadel förråder icke nu med en min, att han känner igen honom. Kornfelt ser sin före detta kollega i vitögat. Han har lagt bort förmågan att blygas. Men sak samma. Kornfelt är livlig och rörlig av bara tusan och kan med lämplig behandling bli en värdefull kraft. De femtio kronorna ämnar herr Nadel i varje fall snart ta tillbaka.

Sedan cykeltroppen också under djupa och värdsamma bugningar avtågat, återstår ytterligare sex man.

— Nå, va' gör ni mest, då? frågar herr Nadel med en viss nonchalans.

Han ser vad de går för.

En bland dem, en uthärjad, högrest karl i 40-årsåldern, med alkoholiserat ansikte, rödkantade ögon och talgiga, slocknade pupiller, svarar för de andra:

— Vi går på stan.

— Kan ni ta försäkringar?

I korus:

— Jo-då.

— Var har ni arbetat förut?

40-åringen:

— Fö'låt, mitt namn är Lagerblad. För min del har jag jobbat för Svenska Liv å Thule å Svea å Norrland —

De andra fem nicka instämmande för varje namn.

Kom upp i morrn eftermiddag på mitt kontor å fråga efter souschefen, få vi se. Något säkert vill jag inte lova.

— Vi ska göra vårt bästa, direktörn, säger herr Lagerblad och de inflammerade ögonen bli plötsligt fuktiga av rörelse.

De andra ha något visst med denne gemensamt, fast de avvika i ålder, klädsel och utseende. Men även deras angripna ögonkanter bli en nyans rödare, då herr Lagerblad säger, att man ämnar göra sitt bästa.

— Jag skall som sagt ha herrarna i åtanke, svarar Omnias chef och nickar farväl. Fröken Kron får också en nådig nick — jämte en hel femma för rummet. Herr Nadel är flott med beräkning. Fröken Kron niger så djupt bakom den höga disken, att endast huvudet syns. Då herr Nadel passerar caféet, hör han Lagerblads brännvinsbas genom den stängda dörren:

— Nu drar vi en mas, gubbar. Påter kritsar vi å Kron'an. Å dunder har jag.

Då glider ett brett leende över Nadels rosiga anlete. Han känner igen tagen.

Men nu skriker Mille Nadels mage efter mat. Tolv på slaget brukar han alltid luncha på Franskan. Klockan går på halv två nu. I dag lockar inte hans stamloкус. Halvtvå-publiken tycker herr Nadel inte om utan stegar i stället in på det vida förnämligare Atlantic, som har både portier och hovmästare. Därtill ligger Atlantic bara ett stenkast från café Ocean.

I tamburen kommer han plötsligt ihåg sitt löfte till brodern i går kväll. Ett sådant spektakel. Du börjar visst bli glömsk, Mille, mumlar han, går in i telefonhytten och ringer hem:

— Ä' de' Ida?

— Ja, de' ja'.

— Jag glömde ju Herbe'ts avier, vetja. Ett sånt förbannat spektakel.

— Dem skicka' ja' fröken Tomasson ner me' i fö'middass.

— Skönt.



Sedan ringer herr Nadel på sin kontorschef herr Walter och frågar efter »något särskilt».

Herr Walter har inget särskilt att meddela.

Då stegar försäkringsdirektören herr Mille Nadel in i matsalen, nickande godmodigt åt flickorna och gnuggande av gammal vana de feta händerna inför anblicken av smörgåsbordet. Och Mille tänker: nu är väl Herbe't vid de' här laget framme i smålänningarnas huvudstad. Herr Mille Nadel ler ett stilla leende. Han ser som i en vision den vanliga mottagningsceremonien, när sinsen viftar stopp med sin röda flagg och hotellvaktmästarna rusa fram för att ta emot.

## VII

— Falköping-Ranten. Resande till Jönköping, Västra Centralbanan, Halmstad byta om tåg.

Den myndige överkonduktören går genom vaggongerna, mässande om och om igen sin utaläxa.

En svärm av resande lämna tåget. Herbert Nadel gör sig ingen brådska. Med resväskan i ena handen, paraplyfodralet i den andra går han in på järnvägsrestaurangen, sätter dem ifråa sig i den lilla tamburen och stegar avmätt fram till smörgåsbordet, gnuggande liksom brodern av gammal vana händerna, medan ögonen mönstrandefara över assietternas innehåll.

Runt kring bordet stå eleganta herrar av skilda åldrar i samma attityd. Här och där nickar man igenkännande till varann: ett litet diskret leende som nästan liknar en ordenshemlighet.

När herr Nadel brett på en hög smörgåsar, ser han sig om efter plats. Alla bord äro upptagna utom ett.

Serveringsflickan ställer obedd en pilsner på bordet, ser samtidigt stumt frågande på gästen. Herr Nadel gör en stum nick tillbaka.

I detsamma kommer en medelålders, slätrakad herre fram och ber om lov att slå sig ned. Han är fyllig och blond. Ansiktsfärgen högröd. Det



glesa, ljusa håret över hjässan åtsmetat med briljantin och benat i mitten. Även benan lyser i rött — ljusrött.

Herr Nadel gör en inbjudande gest. Främlingen tar plats mitt emot. Hans assiett är också rågad. Men när flickan liksom nyss oombedd kommer fram med pilsner, gör han en avfärdande rörelse med handen och säger:

— Ramlösa, snälla fröken.

Då niger flickan och byter ut pilsnern mot en vattenflaska. Ramlösa har en viss inverkan på unge herr Nadel. Förut ointresserad av sin bordsgranne, ser han nu i smyg upp, mönstrande främlingen. Ögonen stanna vid Frimurarnas gyllene murslev i klockkedjan. Herr Nadel sjunker ihop och fortsätter att äta.

Men bordsgrannen stör honom omedelbart:

— Kanske jag får föreställa mej. Mitt namn är Runhagen.

Och han reser sig till hälften upp, sträckande ut handen över bordet.

Herr Nadel följer på pricken exemplet. Samtidigt upptäcker Per Perssons sändebud, att herr Runhagens ena finger bär Odd-Fellowringen. Herr Nadels respekt ökar.

Med lätt skånsk accent säger herr Runhagen:

— Många resanden i dag.

— Ja, svarar herr Nadel tonlöst.

Herr Runhagen:

— Ja, nu börjar leken igen — kanske herr Dardel —

— Nadel, rättar Herbert med ett förbindligt leende.

— Å förlåt — är herr Nadel också affärsresande?

Herr Nadel bekräftar frågan, samtidigt seende sig omkring i matsalen, som surrar av gäster.

— Ska min herre till Jönköping kanske?

— Jaha, replikerar Nadel och sträcker på sig.

— Då få vi resällskap. Förlåt, men va' är herr Nadels specialmetjé?

Unge Nadel ser frågande ut. Han begriper inte de sista ordens betydelse, ty Herbert har bara gått tre klasser i Västra Real. Sen fick Herbert börja förtjäna sitt bröd själv. Hans anlag lågo avgjort åt det kommersiella och praktiska.

Herr Runhagen tar sig om hakan som en intellektualist och säger:

— Jag bara menar i vilken bransch —?

— I huvudbonader.

— Jaså — jaså. Hattar och mössor, således?

— Ja.

— Vilken firma? om jag törs fråga.

Herr Nadel lägger ifrån sig smörgåsen, sätter arbågarna på bordskivan, fäller ihop handflatorna och säger med betoning på varje ord:

— Per — Perssons — Mössfabrik — i — Göteborg.

— Åh — en gammal fin firma. Jag känner personligen er chef.

Herr Nadel, som är på god väg att böja huvudet så pass långt bakåt att han kan se herr Runhagen i benan, sänker blicken.

— Har inte herr Nadel en bror, som reser för samma firma?

— Inte nu mera. Han har övergått till självständig verksamhet.

— Jaså.

— Jag är min brors efterträdare.

— Gratulerar — gratulerar. Att resa för Per Perssons mössfabrik måste bara vara ett nöje.

— Närpå, svarade herr Nadel och lutar sig tillbaka i stolen.

Herr Runhagen:



— På sätt och vis är vi kolleger. Jag representerar nämligen Maskinfabriksaktiebolaget Skandia. Vi eller rättare jag gör en sån där blixturné en gång om året till mekaniska verkstäder och större järnhandlande. Man kan snarare kalla en sådan resa för en serie artighetsvisiter. I regel ligger också orderna och väntar på mej — hahaha.

Herr Runhagen tar upp ett cigarettetu och bjuder herr Nadel, som blixtsnabbt står till tjänst med fyr.

Herr Runhagen efter ett halsbloss:

— Jag ska också till Jönköping. Mekaniska verkstan där är en av våra större kunder — större kanske är synd att säga. Men i regel brukar jag göra avslut för si så där en två- à trehundra-tusen kronor —

— På en gång, utropar herr Nadel, som får nöja sig med order på högst 1,000 à 2,000 kronor från en och samma kund.

Herr Runhagen lutar sig bakåt och säger:

— På en gång — ja, naturligtvis. Annars vore de' ingen affär. Skandias årsomsättning går ju lös på miljoner, förstår ni.

Herr Nadel ser beundrande på herr Runhagen. En sådan firmas sändebud måste väl både vara frimurare och Odd-fellowbror.

Men nu sticker den gallonerade perrongvakten in huvudet i matsalen och ropar med stentorstämma:

— Tåg — till — Jönköping — Nässjö — Småland.

— Se så för tusan, säger herr Runhagen. Det överlägsna lugnet förvandlas utan övergång blixtsnabbt i en orolig nervositet och han skriker utåt matsalen:

— Betala, fröken — be-ta-la—

Herr Runhagen har inte ro att sitta utan reser sig upp.

Herr Nadel följer exemplet. Men då serveringsflickan inte genast lystrar, går herr Runhagen fram till kassan och betalar, samtidigt mumlande:

— Säj till servitricen att hon passar på sina gäster. Nu går hon miste om drickspengarna.

Men herr Nadel står vid sitt bord och gör utan brådska upp med flickan. Och när Herbert lägger en extra tolvskilling i hennes hand, passar han samtidigt på att trycka på myntet. Flickan har vackra ögon och hon betalar tillbaka tolvskillingen med att fyra av ett tjusigt skratt. Herr Nadel har rasande god lust att växla ett par repliker på tu man hand. Men när den unge ser herr Runhagen störta i väg mot utgången, gör han helt om med en nick, tar resväskan och det kombinerade paraply- & käppfodralet samt stegar i väg bort till Nässjötågets perrong. På avstånd ser herr Nadel Runhagen ta ut stegen fast man har goda fem minuter kvar.

På fotsteget till en tredjeklasskupé stannar herr Runhagen, inväntande sändebudet från Göteborg.

— Vi går väl in i den här kupén, säger herr Runhagen.

— Jag åker i andra, svarar herr Nadel och ser förvånad på maskinrepresentanten.

— Åker ni i andra — skulle aldrig falla mej in nu mitt i sommarn. Då är andraklasskupéerna rent av o-hygieniska.

En konduktör passerar, ropande:

— Tag plats — tag plats —

Herr Runhagen rusar upp på plattformen utan att säga adjö ens.

Herr Nadel stiger in i sin vaggong, just som



kopplingarna börja gnissla och räta ut sig. I Herberts kupé ha välmående herrar lagt beslag på varenda plats. Somliga känner han igen från perrongen i Göteborg. En av dem är hans personlige vän och heter Jonelius. Herr Jonelius är liten och reser i konfektyrbranschen. De båda herrarna börja genast ett animerat resomang om sista matchen på Vallen. Sedan övergå de till affärer.

— Hur mycke' kan du sälja för i Jönköping, Herbe't?

— För si så där en tie tusen.

— Tie tusen. Ä' de' möjlitt?

— Ja, minimum. Jag behöver i regel bara skriva. Vi kör som du kanske vet me' inarbetade stapelartiklar. Dom måste kunderna ha. Nå, hur mycke' får du ihop för därnere då, Jonne?

— Ett par tre tusen. Men vi lägger inte särskilt an på Jönköping.

Sen språka de lågmält om kvinnor. Men i kupéerna runt omkring dem sorla röster i munnen på varann. Somliga berätta historier, färskt inlärdade till kunders och chefsers blivande glädje. Nu genomgår man en repetitionsövning. Andra tala i diskret och lågmäld ton om konkurrenternas minskade omsättning. En och annan sitter och dåsar med näsan över Kasper, Söndagsnisse-Strix, Allt för Alla — ja, en hel hög illustrerade blad. De läsas i tur och ordning, medan kupéerna mörkna av rök från blossande cigarrer och cigaretter —

Det lilla tågsättet rusar under tiden fram genom fagra, omväxlande nejder. Ån står gran-skogen mäktig, hög och rank på ömse sidor spåret. Smala vägar förlora sig in i dunklet. Så glesna granarna. Något vitt skymtar mellan barrträden. I nästa nu paradera ranka björkar. De

vita lemmarna lysa med marmorns färg mot kronornas gröna turbaner. Björkskogen övergår i dungar av al. Mellan dungarna små blånande insjöar, svarta tjärnar, med stillastående vatten, som knappast syns för hela täcken av vita näckrosor, vilka drömlikt vila på sina breda foderblad. Sedan komma ändlösa myr- och mossmarker, där torvtagningsmaskinerna gnissla och halv nakna, brunstekta gestalter ordna torvorna till tork. Den ena skylen höjer sig intill den andra. De se på långt håll ut som svartnade kåtor. Vipor och raphhöns fylla luften med sina entoniga, pipiga läten. Landskapet växlar om till blandskog av al, björk, bok, ek och gran. Nu viker skogen för öppna slätter. Säden vajar makligt. På ängar och klöverbullar råmar boskapen av lättja och välbehag. Men ett tu tre skymtar en avlång, azurblå strimma till vänster om spåret. Den vidgas, växer, förlorar sig i ett absintfärgat töcken långt bort i fjärran: Vättern. Nu först vaknar naturkänslan hos alla dessa sändebud från östan och västan. Så många, som få plats, hänga vid kupéfönstren. De flesta i skjortärmarna. Ty sommardagen är kvävande het. Plötsligt går ett samfällt utrop av beundran över allas läppar:

Längst bort i fjärran, där himmel och vatten bli till ett, avtecknar sig konturerna av en stad, med hus, torn och tinnar. Men den är vänd upp och ner. Och det ser ut som om hela panoramat skall störta ned i djupet. Men så glider ett moln förbi — liksom ridån för en scen — och skådespelet försvinner, medan vattenstrimman vidgar sig och växer till ett innanhav, vars motsatta stränder på östgötasidan ligga i ett disigt, diffust töcken.

I detsamma går konduktören genom kupéerna, ropande:



— Jön-köping — tio — minuter.

Innan herrarna hunnit ordna sitt bagage, gör tågsättet ett ryck och maskinen ger stoppsignal. Herbert Nadel sticker ut huvudet genom ett nerfällt fönster, fixerande perrongen. Alldeles nedanför andraklasskupéerna ha hotellens vaktmästare fattat posto. De flesta bära uniform. Och på mössan glänser hotellets namn i guld. Stora hotellet ser förnämligast ut. Men i varje kupéfönster nicka två eller tre huvuden samtidigt. De flesta känna vaktmästarna till namnet:

— Johansson, pst, ta mitt gepäck — Rapp — go'da' — Rapp — Är rum reserverat för mej på Storan, Nilsson —

Frågor och svar hagla. Några langa ut sina handväskor genom fönstren.

Men nu kommer en rad vaktisar upp i korridoren till andraklasskupén. De gå i gåsmarsch, ideligen lyftande på mössan, här och där hälsande som på gamla bekanta. Hotellens säsonginvasion av affärsresande verkar elektricerande. Vaktmästarna leva upp, taxerande i en blink blivande drickspengar, ty minnet är gott. Herr Nadel står avvaktande längst bort i en kupéöppning. Men det tar tid, innan någon hunnit dit bort.

Då ropar herr Nadel:

— Stora hotellet — Johansson.

Vaktmästare Johansson, en stor, röd bjässe, f. d. artillerikorpral, lystrar till ropet, känner igen herr Nadel och kommer vaggande i den trånga korridoren, fyllande hela dess bredd. Vaktmästare Johansson lyfter två gånger på mössan, tätt efter varann och säger:

— Välkommen, herr grosshandlarn.

Unga Nadel sträcker på sig, nickar värdigt.

— Har grosshandlarn polletteringskvittot?

— Var så god. Herr Nadel har det i nypan.

— Hur många koffertar?  
 — Tre som vanligt. Å opp me' dom i en sju-  
 jungande hast. Är rummet i ordning?

— Jadå.

— Var?

— Andra våningen, längst bort till höger, lilla  
 uppackningssalen.

— Bravo.

— Pottjén har reserverat för grosshandlarn —

— Skönt. Men opp me kofferterna nu bara,  
 Johansson. Inga konkurrenter än?

— Tror inte de'. Men vi väntar visst ett par  
 vilken dag som helst.

Herr Nadel marscherar ut, hack i häl följd av  
 Johansson.

Borta vid godsfinkorna håller under tiden sta-  
 tionskarlarna på att torna upp ett helt berg av  
 koffertar i alla storlekar. Ingen av herrar sän-  
 debud ta notis om dem. De se dem inte ens utan  
 fortsätta i gravitetiskt och obesvärat lugn upp  
 mot hotellet. De likna turistande gentlemän.

Vid Stora hotellets entré möter Nadel till sin  
 oerhörda överraskning en av sina argaste kon-  
 kurrenter, Kirre Rupert för Stockholms Möss-  
 fabriks A.-Bol.

Herr Rupert, en ung man i herr Nadels ålder  
 men med mörka, en smula knipsluga drag, spe-  
 lar också överraskad.

— Är du redan här? säger han.

Nadel:

— Och du?

— Hm — jag ska resa om en halvtimme —

— Resa?

— Ska du inte göra affärer då?

— Ska — hahaha — dom ä' redan överstökade,  
 gosse.



Herr Nadel blir ånyo övrraskad — men smärt-sammare. Han kan inte återhålla ett:

— När fan kom du?

— För fem dar sen.

Herr Nadel måste svälja. Sedan, med tillkämpat lugn:

— Nå-å —

— Finfint — glänsande helt enkelt.

— Ja visst, ja —

— Vill du se, kanske. Herr Rupert tar upp sin orderbok och börjar bläddra.

— Adjö, säger Nadel och går.

Per Perssons ombud kokar alltid upp, såsnart han råkar på den där skrävaren, som alltid för konkurrenterna brukar ljuga ihop tre fjärdedelar av alla order.

Men portieren får sig en skrapa:

— Varför talade ni inte om att den där Rupert var här, när jag ringde och beställde rum?

— Han kom just en dag då jag hade ledigt, ursäktade sig portier Jeckel, en liten blek, alltid älskvärd herre, med galoner överallt på kläderna.

Jeckel förstår att sköta tio gäster samtidigt. Han kan både tala och svara dem alla på en och samma gång. Affärsresande kalla Jeckel rätt och slätt för Fenomen — ett smeknamn som den lille portiern guterar icke minst för drickspengarnas skull.

Herr Nadel har inte tid att gräla nu. Småmuttrande skyndar han bort i korridoren och upp för trappan till andra våningen, där lilla uppackningsalen är belägen. Överstäderskan, assisterad av tvenne biträden, håller just på att utbreda ommanglade lakan över bordskivorna, placerade på bockar utmed alla fyra väggarna.

Herr Nadel och överstäderskan utbyta hälsningar som gamla bekanta.

Hon nickar och halvniger på samma gång, önskande honom välkommen. Fröken Tea är en 50-års kvinna. Lång, mager och blek, klädd i vit overall, något solkig. På nacken spetshuva.

— Är inte allt klappat och klart än? säger herr Nadel.

— Rummet blev ledigt för en timma sedan.

— Jag beställde det i går per telefon av portieren.

— Herr Nadel vet väl, att han lovar till höger och vänster.

— Ja, han är ett sjusabla fenomen.

Fröken Tea ler. Sedan:

— Så där ja — varsågod —

Därpå går hon ut, åtföljd av sin livvakt, de båda hjälpflickorna.

Herr Nadel kränger av sig rocken, går till skrivbordstelefonen och ringer i tur och ordning upp kunderna i Huskvarna, Forserum och Nässjö för att få dem in till Jönköping. Resan betalas av firman. Herr Nadel vinner tid, slipper göra upp-packning på dessa platser. Och så är det alltid trevligare att stanna ett par dagar längre i en stad som Jönköping.

Ingen av dessa utsocknes kunder behöva några varor. Sommarsäsongen mycket dålig. Mer än hälften av lagret osålt. Dessutom har herr Rupert för Stockholms Mössfabrik redan varit före. Allt det där är nu en gammal visa, lika ny för varje gång. Herr Nadel å sin sida kan inte nog orda om sin storslagna kollektion. »Vi ha aldrig haft så många nyheter me' oss förut» — »Gamla nyheter som vanligt, förstås —».

Herr Nadel tar inte åt sig dylika insinuationer.

Han är energisk och pratar på. Slutet på resomangnet blir också det gamla vanliga: man skall komma in och titta men lovar inte att köpa. Och



mottagningstiden bestämmes av kunden. Avringning.

Herr Nadel drar en suck av lättnad. Så är den saken klar.

Men nu komma vaktmästarna med bagaget. Transporten ger eko i korridoren. Deuxbattangerna slängas upp på vid gavel. Herrar, som passera förbi, kasta ett ointresserat öga på herr Nadel, som står innanför i skjortärmarna.

Så fort de tre koffertarna kommit in, fiskar herr Nadel fram nyckelknippan ur byxfickan och öppnar. Facken lyftas fram, det ena efter det andra och proverna plockas upp samt ordnas i rader på bordskivorna. Först herrmössor med läder- och tygskärmar, kulörta och vita sommar-mössor med celluloid- och tygskärmar, sportcaps i hundratals olika dessiner, därpå tyghattar för herrar och damer, mörka och ljusa om vartannat, tornande upp sig i små travar, därefter firmans specialitéer: barnmössor för alla åldrar, i alla upptänkliga modeller, kvalitéter och prislägen från matrosfasoner i äkta Dragskläde ner till enkla tomte- och jokeyformer utan någon som helst garnering. De lukta bomull, nanking och klister lång väg. Deras ursprung: vävarstaden Borås kan ingen misstaga sig på.

Sedan mösskollektionen plockats upp och ordnats så dekorativt som möjligt kommer turen till herrhattarna. De mjuka äro i majoritet. Nyansrikedomen frapperar. Här ligga sida vid sida modeller från fabrikerna i Falköping och Karlskrona bredvid utlandets ledande märken: Wilke och Hüchel & Söhne i Wien, Borsaliano i Milano, Lincoln Bennett, Christy's och Scotts i London. Ja, där finnas många fler. På ett särskilt bord ordnas alla slags tillbehör för mössmakare: skärmar, svettremmar, fodervaror, kläde, sammet,

korderojer, bomullstyger, band, knappar, emblem och bijouterier, snören och träsar i guld och silver, äkta och oäkta om vartannat. Kort sagt allt en yrkesman behöver — från det minsta till det största.

När allt är upppackat och lagt i ordning, tar herr Nadel en överblick över det hela, flyttar om här och var för effektens skull, ser till att raderna ligga raka, med rättning inåt, som numren i en pluton. Därpå ringer han och låter vaktmästarn transportera ut de tomma koffertarna. Sedan stängas dörrarna igen. Så där ja, nu är allting ordnat för kommande bataljer. Herr Nadel kränger på sig kavajen och går ut i staden för att göra kunderna sin uppvaktning. Först tar han spåret längst ut åt Öster. Där residerar i egen byggnad kortvarufirman Ernst Hempel & Co. Firman gör i engros. Smålands landsbygd är dess huvudsakliga verksamhetsområde. Det vidsträckta landskapet, uppdelat i fem distrikt, bereses av lika många representanter, var och en med sin bil. Hempels säljer allt, som en lanthandlare både har och inte har behov av utom specerier och diverse.

Hempel köper sitt behov i billiga barnmössor av Per Persson. En stående regel. Därför brukar Herbert liksom brodern före honom börja med grosshandlare Hempel för att få ett gott handsöl.

Herr Nadel möter chefen, en nervöst rörlig medelålders herre med hög färg, på firmans trappa.

Herr Hempel:

— Jaså, ni är här nu. Några nyheter?

— Kolossalt många, herr grosshandlarn. Chefen har särskilt varit ute på kontinenten i år för att fiska upp —

— Kan tänka de'. (Herr Hempel känner till det där av egen erfarenhet).

— Nå, priserna då?



— Exceptionellt låga i år.

— Naturligtvis. Apropos, jag kan hälsa från herr Rupert (Nadel rycker till). Fan, va' den fabriken börjar rycka upp sej.

— Ja, de' behövs nog, svarar Nadel. Nå, var herr grosshandlarn uppe?

— Några minuter för att titta och så köpte jag ett par dessiner, som ni inte brukat föra. Djävligt billiga priser i alla fall.

— Bluffar för att komma in med kunderna —

En kontorspojke i målbrottet dyker ut på trappan och ropar:

— Telefon te chefen —

Herr Hempel ser på klockan:

— Jag får väl ta mej en titt efter gammal vana. Tre nu. Passar fyra?

— Precis, herr grosshandlarn.

— Då säger vi den tiden. Nu måste jag kila.

Han vänder herr Nadel ryggen och försvinner in i den trånga, mörka korridoren, på ömse sidor belamrad med lådor av olika storlekar, lämnande endast en trång passage i mitten.

Herr Nadel ropar välkommen, men groshandlare Hempel hör inte.

Då återvänder herr Nadel till staden, sneddande in på Smedjegatan, »Kroken» kallad av herrar hatt-, möss- och pälsvaruresande. Dels är gatan krokig och dels ha samtliga specialister i branschen sina butiker där. Smedjegatan är med andra ord kroken, som ska dra order.

Herr Nadel ser på klockan än en gång. Han har knappt en timma på sig. Längst upp vid gatans mynning Systrarna Algotsson. Firman innehaves av två gamla fröknar, som i fyrtio år rest på alla marknader i hela Jönköpings och en god del av Kronobergs och Kalmar län. Förr i världen hade de stor verkstad och gjorde alla sina mössor

själva. Nu sy de endast uniformsmössor för tjänstemän och militärer. Smäcket köpa de av fabrikerne.

Herr Nadel stiger upp för en stentrappa och öppnar dörren, som är försedd med en kobjällra. Över bjällran en hästsko. Klockan ger ifrån sig ett sprucket ljud. Innanför disken en dörr till verkstaden. Dörren har överst en rund urtagning. I denna ett glas. Nadel ser ett öga i glaset. Det dröjer fem minuter, innan dörren öppnas och den yngre av systrarna kommer ut. Hon heter Elisabeth till förnamn, är fyllda sjuttio år och har på huvudet, som är skalligt, en svart kalott. Fröken Elisabeth Algotsson rör sig avmätt, med framåtlutad överkropp. De grå ögonen äro skarpa. I öronen dingla ett par antika guldsmycken, arbetade i snäckform. Hon har en gång varit en lång och ståtlig kvinna.

— Jaså, vi har göteborgare här, säger hon på Jönköpingsdialekt och ser samtidigt forskande i den unge mannens ansikte. Systrarna äro missionsvänner och tycka inte om pussiga eller utfestade ansikten.

Herr Nadel hälsar så artigt, åh, så artigt, samt frågar hur det står till med damerna.

— Jotack — Gud är god. Han ger oss en nådedag i sänder, herr Nadel. Har man bara honom till vän härnere i jämmerdalen, ska vi inte klaga. Nej, de' är visst ock säkert. En liten tid, en liten ännu och kampen lyktas skall i evig fröjd.

Herr Nadel står med knäppta händer och ser både god och enfaldig ut. Dessutom är han ung, frisk och stark. Fröken Elisabeth har sympatier för honom.

I detsamma kommer en blusklädd man in.

— Va' ska de' vara? frågar fröken Elisabeth.



— Finns de' sportmössor?

— Jaha, de' finns (hennes röst blir med ens mild och moderlig). Hon tar ned en pappkartong från hyllan. Mannen väljer och väljer, provar och provar framför spegeln.

Herr Nadel ser i smyg på klockan. Han existerar inte för fröken Elisabeth.

— Den mössan ska herrn ha, säger fröken till kunden.

— Va' kostar den då?

— Fyra kronor.

— För den?

— Den har kostat fem i inköp förut, snälla herrn.

Herr Nadel känner igen Per Perssons fabrikat. Systrarna Algotsson ha betalt trettiosex kronor dussinet för den kvalitén.

— Jag ska ge tre och femtio.

— Inte ett öre under fyra.

— Slå in den då.

Sedan kunden gått:

— Folk är besvärliga nu för tiden. Helst vill de, att man ska skänka bort varorna.

Herr Nadel nickar instämmande.

— När kom herr Nadel?

— Nu på middagen.

— Då har inte Wigerts vart uppe än?

— Nej, fröken är den första jag besöker.

— Jaså — jaså. Om vi nu ska gå upp — fast inte vet jag vad vi ska kunna köpa — så vill jag ej, att ni säljer samma saker till Wigerts som till oss.

— Nej, naturligtvis inte.

— Då kan vi titta upp klockan sju i kväll.

— Tackar så mycke', snälla fröken, å välkomna.

— Tack — tack.

— Adjö.

— Adjö — adjö, herr Nadel.

Snett över gatan har Wigerts sin butik, Fröken Ulla Wigert, som varit biträde hos systrarna Algotsson, står med näsan mot dörrutan och låtsas se nedåt gatan. Hon spelar överraskad, då herr Nadel kommer in.

— Godda' — godda', herr Nadel. Den här gången ska de' ingenting vara.

Fröken Wigert är en liten, något korpulent dam i 30-årsåldern.

Herr Nadel tar hennes avfärdande med ro och börjar språka om Alphyddan, utvärdshuset uppe i stadsparken.

— Dom har så bedårande musik där nu, säger fröken Wigert.

— Får jag göra fröken sällskap dit upp?

— Jag vet inte — tja, varför inte.

— När?

— Jag kan ju titta upp till er en stund i kväll framåt niotiden, får jag se om ni har något att bjuda på, fast jag vill inte lova att köpa. Herr Rupert var nyss här och lurade på mej en hel del.

Herr Nadel biter sig i läppen.

— Ja, som sagt, jag kan ju titta upp vid niotiden.

— Välkommen — välkommen, fröken.

— Tack. Men ni säljer väl inte till tanterna mitt emot.

— Visst inte.

Fröken Wigert ler.

Herr Nadel skyndar ut. Ett tiotal meter längre ner ligger Hj. Kronbergs hatt-, möss- och pälsvaruaffär. En stor, rödbrusig herre i 40-åren står på trappan: herr Kronberg själv.

— Jaså, nu börjar ohyran komma, säger han och ser förtretlig ut.

Herr Nadel sväljer och låtsas om inget.



Herr Kronberg är länets störste marknadshandlande i branschen. Han brukar behandla sändebuden som luft men kan också ge order, om priserna passa. Dessutom betalar herr Kronberg per kassa. Alla resande fjäsa. Men ingen vet var de ha honom. Ena stunden livlig och munter, kan han i nästa nu bli rå och uppbrusande utan synbar anledning. Herr Kronberg är lika mycket fruktad som uppvaktad. Och när konkurrenter på Jönköping komma tillsammans är deras första frågan till varann: »Nå, fick du göra något me' Kronberg?»

Herr Kronberg står just på trappan, betraktande en nyss gjord omskyltning i närmaste ruta, då Nadel dyker upp. Efter komplimangen om ohyran, säger han:

- Nå, går Pelle P. me' på engrospriser i år?
- Om herr Kronberg köper minst 200 dussin.
- Jag köper va' jag behöver. Kanske både två- å fyrahundra. De' beror på, om I har några kuranta å skrovbilliga nyheter.
- Enas'ående, herr Kronberg.
- A, prat sk—t. Får jag engrospriser? Ja eller nej?
- Jag ska gärna notera engrospriser —
- Som inte bli godkända. Ne' tack. Engrospriser, ja eller nej?
- Ja, men då får jag ta risken.
- De' ger jag fan. (Han ser på klockan.) Jag kan komma upp vid femtiden. Passar de'?
- Ja, tack.
- Alerajt.

Herr Nadel drar en lättnadens suck. Herr Kronberg är alltid en besvärlig herre. Man jämmt och rätt vågar närma sig honom. För säkerhets skull är väl ändå bäst att telefonera till chefen och få

förhållningsorder, innan herr Kronberg kommer upp.

Nadel tar tiden: trekvart på fyra. Och klockan fyra skall herr Hempel komma. Nadel skyndar gatan ner. Ett stenkast från Kronbergs affär ligger Fridolf Fredrikssons hattaffär. Herr Fredriksson, en gammal hattmakare med helskägg och blå glasögon, brukar sedan gammalt köpa sina blåmössor av Per Persson. Tänk, om han kan få upp honom i kväll också. Herr Nadel räknar efter: grosshandlare Hempel klockan fyra, Hjalmar Kronberg klockan fem, Systrarna Algotsson klockan sju och fröken Wigert klockan nio. Kanske mellan sju och åtta.

Han stegar in i Fredriksson affär och frågar efter chefen.

Biträdet nickar igenkännande och svarar mali-ciöst:

— Fabrikören (hattmakare Fredriksson kallas alltid fabrikör av sina biträden) och herr Rupert för Stockholms Mössfabrik ha gått upp till Alphyddan för att äta middag.

Flickan ser på Per Perssons representant under lugg liksom ville hon studera effekten.

Men herr Nadel finner sig genast tillrätta och säger:

— Då tittar jag väl in i morron, fröken.

— Gärna de'. Välkommen.

— Kanske fröken vill lämna fabrikörn mitt kort.

Hon läser:

*Per Perssons Mössfabrik*

*Göteborg*

Representant: H. Nadel.



Herr Nadel har ännu en kund kvar på denna gatan. Men nu slår klockan i rådhusornet fyra. Han lämnar brådskande »Kroken», tvärrar Storgatan och skyndar bakvägen upp till hotellet för att vinna tid.

På en vilsoffa i korridoren sitter grosshandlare Hempel och väntar.

Herr Nadel ber om ursäkt och sedan stiga de in i uppackningssalen.

Herr Hempel tar först en generalmönstring av provlagret.

— Jag tycker ni har mindre uppackning än vanligt?

— Mindre — vi har aldrig haft en sådan stor sommarkollektion.

— Jaså. Herr Hempel ser lite försmädlig ut.

Herr Nadel märker det ironiska draget kring munnen men låtsar inte förstå. Han tar fram orderboken, lägger blåpapperet tillrätta och gör sig i ordning att notera.

Först sorterar herr Hempel ut ett hundratal olika prover. Sedan gallrar han bort tjugo i första omgången. Efter en kvart ytterligare tjugofem. Herr Nadel börjar svettas och tänker styggt om konkurrenten, som varit före. Denne har ju skrutit med stora order och håller herr Hempel på att mönstra ut så här blir väl ingenting kvar. Herr Nadel finner sig föranlåten att tala för de sist bortgallrade.

— Dom är speciellt avsedda för Småland.

— Jaså — men jag vet också va' som passar på Småland, replikerar herr Hempel kort och avmätt. Han vill inte ha upplysningar av det slaget. Herr Nadel blir orolig. Klockan går redan på halv fem. Klockan fem skall herr Kronberg komma.

Grosshandlare Hempel ler som en sfinx. Han

tycker om att omärkligt irritera leverantörernas representanter. Det är hans lilla extra nöje.

Sedan ytterligare, efter en stunds betänkande, tio prover utsorterats, mumlar herr Hempel långsamt och släpigt:

— Kanske vi ska börja skriva nu då.

— Tackar.

Och så dikterar herr Hempel antalet dussin av varje nummer. Sedan gör han kombinationer och färgsammansättningar efter sitt eget eller rättare sagt efter smålandsböndernas tycke: grella och djärva.

Herr Nadel skriver för brinnande livet. Det blir mångdubbelt mer än han väntat. Herr Nadelns anletsdrag utstråla idel belåtenhet.

Tio minuter i fem är affären klar och grosshandlare Hempel reser sig upp.

— Nu har ni fått lite att börja me', herr Nadel.

— Tackar — tackar —

— Egentligen mer än jag ämnat köpa —

— Åh — åh —

— Farväl och lycka till god fortsättning.

— Tack — å — å — tackar — mjukast för denna gång.

— Tack själv.

När dörren gått igen, springer herr Nadel fram till telefonen och begär ilsamtal med Per Perssons mössfabrik, chefen personligen.

Han kommer fram på minuten.

— Hallå — Fabrikörn? — Kronberg vill ha engrosprisen utan förbehåll — ja, utan förbehåll — Jaså, han får de'. — Gno honom? — Ja, så mycke' jag orkar. — Om Hempel har varit uppe? Gick just nu. — Om han köpte något vidare? — Jadå. — Har inte hunnit räkna ut summan. Men minst fyrahundra dussin, tänker jag. — Ja-a, oväntat mycke'. — Tack, tack, fabrikörn. —



Avringning.

I detsamma öppnas dörren och herr Kronberg kliver in utan att knacka.

— Jaha, nu ä' jag här — fy tusan, så varmt — jag sätter mej. Skaffa en flaska selters å några droppar konjak.

— Genast.

Nadel ringer på städerskan:

— Två selters, fröken.

— Å-å, några droppar konjak, lilla fröken Tea, interfolierar Kronberg.

Nadel blinkar.

Kronberg:

— Aj, som tusan.

Selterflaskorna komma in. Då Tea gått, tar herr Nadel fram en flaska Martell ur sin resväska.

— Så ska de' vara. Herr Kronberg fuktar läpparna med tungan och fyller glaset till hälften.

— Härligt — härligt. Herrn själv, då?

— Ursäkta, men inte nu.

— Inga bondknep.

Och Kronberg håller i Nadels glas.

— Skål, herrn. Fy fan, sånt slaskvatten. Ingen kolsyra.

Den andra flaskan är bättre. Och blandningen smakar.

— Visa mej nu era nyheter.

Nadel plockar ut.

Kronberg råkar vara på gott humör. Händelsevis.

När herr Nadel lagt fram de sista nyheterna, spottar herr Kronberg:

— Inte faen är dom där nyheter. Jag får nog hjälpa te.

Kronberg reser sig upp och går fram till utställningsskivorna. Efter en stunds rotande har

han plockat till sig en hög och tar dem med bort till korgstolen.

Herr Kronberg lägger proverna i skötet, lyfter den första och säger:

— Upp me' boka' —

Herr Nadel håller pennan i högsta hugg. Så gemytlig har den där ettergubben aldrig varit förut.

— Men kom ihåg engrospriserna. Inget fusk, för då djävlar anamma ä' de' inte lönt att ni visar er för Hjalle Kronberg någon mer gång.

Herr Kronberg börjar rodna över ögonlocken. Kinder och panna bli vita och i dess längdfårar glänsa svettpärlor. Men varje nummer han skall bestämma sig för orsakar en sluddrande, halvhög monolog, som inte Nadel kan uppfatta. Herr Kronberg räknar på ett ungefär ut, hur många dussin han kan omsätta av just den fasonen på samtliga vår- och sommarmarknader.

Herr Nadel måste göra långa, nödtvungna uppehåll i orderboken. Dessemellan fyller herr Kronberg på av den goda konjaken. Innehållet i flaskan sjunker sakta och säkert, men han förhastar sig inte för den skull. Ånej. När äntligen affärerna överstökats vill herr Kronberg ha en extra pratstund.

Herr Nadel ser på klockan. Hon närmar sig sju. Då skall fröknarna Algotsson komma. Till dess behöver han ha vädrat ut spritdunsterna.

— Herrn ä' inte gift än?

— Ne-nej.

— Fästmö lite här å var, förståss.

— Bara en — i Göteborg.

— Så-å, göteborgska.

— Skön?

— Jaha.

— Å kössegalen?

Herr Nadel skrattar förläget. En samvetsfråga.



— Jo-o, min själ — hon ä' kössegalen — de' ser jag på herren.

I detsamma ringer skrivbordstelefonen.

Herr Kronberg skvitter till.

Nadel i tratten:

— Hallå. — Per Perssons uppackning. — Hallå.

— Hur sa? — Herr Kronberg? — Jaha, han är kvar. — Ett ögonblick.

— Telefon till herr Kronberg.

— Te mej?

I tratten:

— Jaha, de' mej. Vi är klara nu, lilla du. Ja, jag är just på väg hem. Adjö me' dej.

Avringning.

Till herr Nadel, halvhögt:

— Kärringen — akta saj för kärringar — när dom blir gamla.

Sen tar han bottenfocken och går. Men glömmet att säga adjö.

Nadel störtar fram till fönstren och öppnar. Konjaksflaskan slängs i väskan och glaset ner i ett fack under bordet. Sedan börjar han plocka i ordning proverna för andra gången.

Men klockan blir halv åtta, innan de gamla fröknarna komma. Den äldre är mindre till växt än systemen, går mera böjd samt stöder sig vid en käpp. Bägge klädda i svart från topp till tå. Portier Jeckel följer dem ända fram till uppackningssalens dörr, där vänder han, säger varsågod, snor mustaschen och kastar ett skalkaktigt öga på Pelle P:s representant.

De svarta kapporna med spetsinsättningar över axlarna öppnas på glänt, nackhattarnas hakband lösas upp och de båda gamla damerna sjunka med ett pustande ner i var sin korgstol.

Fröken Olivia, den äldre, vädrar och ser på systemen.

— Vi mötte herr Kronberg i trappan, börjar fröken Elisabeth.

— Han kom från mej, säger Nadel med en viss stolthet.

— Jaså, svarar Elisabeth och systrarna byta blick. Sedan:

— Han köpte väl för flera tusen kronor?

— Ja-a, jag har aldrig fått en sådan stor order.

— Kronberg förstör affärerna för oss andra, hackar Olivia.

Den yngre knuffar henne i sidan och säger:

— Visa oss nu edra nyheter, herr Nadel.

Herr Nadel plockar ihop och lägger fram. Proven gå från den ena systemen till den andra. Tyg och tillbehör granskas omsorgsfullt.

Olivia:

— Nog syns de', att man syr i parti allti'.

Elisabeth:

— Nu ska vi bestämma oss, Olivia.

— Ja-ja, vi ska väl de', men vem vet om en lever tess nästa sommar. Både jag och syster min ha vart resfärdiga i många år nu. Å vi är beredda när helst Herren Jesus kallar oss hem. Ack — ja, ack — ja. I hoppet sig min frälsta själ förnöjer —

Elisabeth:

— Nu ska vi bestämma oss, Olivia.

— Ja-ja, vi ska väl de'.

Med långa uppehåll och släpiga dialoger mellan de båda gamla ha äntligen samtliga uttagna prover genomgått och noterats — högst ett dussin av varje, för det mesta ett halvt och ett kvarts dussin. Sedan skall man ha lite tillbehör: svettremmar, foder, skärmar. Därpå bjuder herr Nadel på te och smörgåsar. Och då glömma de båda damerna bort både Jesus och evigheten. De berättar om gamla tider, tala i mun på varandra,



korrigera varann. De skrupna dragen lysa upp. Och de skumma ögonen få liv, ett flämtande, artificiellt liv.

Tiden går. Herr Nadel blir så intresserad, att han glömmer bort tiden.

När de gamla damerna äntligen gå, ledsagade ner för trappan av fröken Tea, slår klockan nio.

Nu skall fröken Wigert komma, men hon ringer återbud och ber att få komma i morgon kväll i stället. Herr Nadel är glad åt den förändringen. Han känner sig alldeles utjuktad efter åtta timmars oavbrutet arbete utan en matbit. Herr Nadel går ned i restaurangen och äter en lätt supé. Den stora matsalen ligger nästan tom. Kaféet också. De gamla bachanalernas tid är förbi. Sändebuden sakna både tid, råd och lust att fördriva kvällarna i sällskap med krogen och glasen. Den nya tiden och den ytterst skärpta konkurrensen ha skapat en ny kår, vilken på några undantag avlöst den gamla bukiga karrikatyr-typen.

När Nadel kommer upp på rummet ringer riks. Brodern. Han frågar om Herbert på lediga stunder vill missionera för Omnia.

— Du kan göra dej en finfin extrainkomst. Jag glömde alldeles bort att komma fram me' förslaget, innan du reste.

— Skicka hit lite reklam, ska jag försöka, svarar Herbert.

— Nå, hur har affärerna gått för dej i dag då?

— Finfint.

— Å Kronberg?

— Knäckt.

— Ånej.

— Jo-då.

— Köpte för mellan ett å tvåtusen.

— Dä — va — faen —

Mille hade aldrig lyckats komma in med honom riktigt på den tiden han reste.

Mille:

— Då bjöd du väl honom på en finare middag?

— På ett par glas konjak.

— Dä — va — faen — ja — dä — va — faen

— Nu bryter di, du. — Adjöken å go' fortsättning.

Sedan klär Herbert av sig, kryper till sängs och somnar genast.



## VIII

Mille Nadel hade till princip att handla raskt. Det nya assurancesföretaget organiserades inom loppet av några dagar. Och en vecka efter mötet med agenterna voro dessa i full aktion.

Göteborg med förstäder rutades in i sex distrikt, med var sin chef. De sex i mer eller mindre grad förkomna platsförsäljarna placeras som resp. distriktschefers underlydande. Västra Sveriges landsort delades upp på de åtta reseagenterna, vilka samtidigt utsågos till inspektörer.

Omnias start artade sig sålunda bra, bara nu representanterna på vischan också lågo i. De hade ju en hel hop gamla agenturer vid sidan av sin nya verksamhet. Och landsbygden var dessutom ett hårdarbetat fält för ackvisitörer. Herr Mille Nadel kände av egen erfarenhet till fiskares, bönders och lantarbetares mening om dylika affärer. För att stimulera representanterna till ett framgångsrikt arbete fingo sju av dem 5 % extra provision, medan den åttonde, herr Samuel Kornfelt, i all hemlighet erhöll 10 %. Till honom satte herr Nadel de största förhoppningarna. Han var visserligen något urspärad i jämförelse med tidigare skeden i sitt liv, men Kornfelts förmåga att tala övertygande kände Nadel sen gammalt. Dessutom var han arbetsför och vital trots allt rumlande. —

Herr Kornfelt skall med sin motorcykel beresa större delen av Västergötland, det svåraste distriktet. Västgötabönderna äro ett släkte för sig, tjuriga, misstänksamma och snåla men alltid renhåriga i affärer. Kvällen före avresan bjöd herr Nadel honom till supé på Lorensberg. Herr Kornfelt hade nog behov av en sista smörjelse.

Då herrarna voro ensamma, titulerade de varann för du. Herr Kornfelt hade redan vid första konfrontationen på café Ocean känt igen sin gamla f. d. kollega men låtsades då om ingenting. Dagen därpå, sedan anställningsfrågan avgjorts, tog chefen honom med till Franska Vårdshuset. Och där upptäckte de gammal ömesidig bekantskap. Nadel kunde till och med se, att Kornfelt ännu hade den mångåriga viggen i minnet. Så mycket bättre. »Om du behöver lite förskott», säger Nadel, »skall jag gärna stå dej till tjänst.»

Samuel Kornfelt hade ett ständigt behov av förskott men gjorde till en början invändningar. Sedan stoppade han tacksamt ner hundralappen i den slitna plånboken.

På Lorensberg kände herr Kornfelt sig till en början lite främmande eller rent av skamsen. Men efter två och en halv centiliter blev han sig själv, pratade om gamla dar, पोste upp, men sjönk åter ihop. Nadels överlägsna uttryck irriterade. Det påminde honom om, vem han var.

— Du Mille, säger Samuel halvt förtroligt, halvt undergivet, jag hoppas att mitt förflutna stannar oss emellan —

— Naturligtvis. Du är ju i min tjänst.

— Tack, min bror.

Herr Kornfelts ögon imma av rörelse. Han är uppriggad i ny mörkgrå kostym, som herr Nadel gått i god för hos Kooperativa Skrädderiaffären Enighet. Och de flotta maneren från fordom



komma spontant fram. En och annan vaktmästare, som känner igen denne herre från mindre presentabla tider, sneglar. Men då herr Kornfelt sitter i den högt aktade herr Nadels sällskap, blir det där sneglandet inte långvarigt och när Omnias chef ser på rödvin, gör sig både hovmästare och källarmästare ärendet förbi bordet, ty de önska bocka sig för en kund med socialt stigande anseende. Under supéns gång kompletterar herr Nadel sina instruktioner:

— Håll nu först och främst i minnet, att Omnia är femtio procent billigare än andra företag. Glöm aldrig att visa jämförande tabeller. Bönderna är misstänksamma som du vet och vill se svart på vitt. Helst i tryck. Men nämn aldrig med ett ord om, att vårt företag står på socialistisk grund. Du vet: bönder å socialister är som eld och vatten. Men — men — min käre Samuel — med tiden skola bönderna få opp ögonen för, att vi socialdemokrater är deras enda å sanna vänner.

Herr Kornfelt lyssnar förströdd. En vana hos honom sedan nerverna kommit en smula i olag. Som't gick in, som't gick ut.

Herr Nadel fortsätter:

— Om du nu verkligen visar dej motsvara min höga tanke om din förmåga, kanske jag i en snar framtid kan placera dej på kontoret.

Herr Kornfelt har i många år drömt om att få stadigvarande sittplats och slippa kуска omkring i alla väder. Herr Nadels halva löfte tar han genast fasta på, räcker ut handen över bordet och säger, med darrande, allvarligt tonfall:

— Vi s-ska a-aldrig skiljas, Mille —

— Nej, jag hoppas de'. Samuel Kornfelt är en karl, som kan förvåna världen, bara han vill —

Herr Kornfelt sträcker på sig och blir rak som ett ljus i ryggen:

— Om? Gamle vän, min vilja är av stål, när jag brukar den.

Och åter bli de mörka ögonen immiga. Det är som om pupillerna rent av ville simma sin väg.

Då Nadel ser, att hans inspektör börjar bli sentimental, växlar han in samtalet på andra banor. —

\*

Påföljande morgon är herr Samuel Kornfelt resfärdig. Men den ganska hårt medfarna motorecykeln gör motstånd i det längsta, bara pustar, puttrar och spyr. Men ett tu tre får den snurren och skenar besinningslöst i väg, lämnande bakom sig en stinkande rökkvast. Och nu går det undan. Herr Kornfelt väjar icke på landsvägarna. Julidammet yr. Mötande bondök köra brådskan- de i diket för att undvika kollision. Men de bör- diga slätterna likna en enda fortlöpande grön jättematta. Här och där gnissla redan slätter- maskinerna. Deras hackande ljud överröstar till och med Kornfelts vrenskande Indian-motor. På avslagna vallar går rödbrokig boskap i bet. Vallpojke och -hund likna små groteska silhuet- ter. Gårdarna, som dyka upp och försvinna, lysa i cinnoberrött eller stålgrått (de omålade). Här och där står en myndig bonde vid stugknuten, spejande ut över sina gröna ägor liksom fiskaren från sin stuga spejar ut över det blånande havet.

Den växande grödan gör bonden tillgänglig för övertygande sakskal. Och ju tjänligare väderle- ken och utsikterna äro, desto tillgängligare blir också gårdens odlare.

På eftermiddagen är Samuel Kornfelt framme vid den första etappen på sin resa. Liksom Her-



bert Nadel, Per Perssons ombud, har också herr Kornfelt en bestämd utgångspunkt för den blivande kampanjen. Men medan herr Kornfelt förr i tiden tog in på ett komfortabelt stadshotell, får han nu nöja sig med kammaren i hemmansägare Johannes Johanssons stuga. Hemmanet är beläget i Ängsvalla socken strax öster om Herrljunga — mitt upp i Västergyllen. Flera år i rad har herr Kornfelt börjat sitt missionerande här.

När motorcykeln, som Kornfelt kallar för Joppe, rusar in på Stommens kullerstenslagda gård, på ena sidan begränsad av stugan i rött, med vita karmar, på den andra av de grå ladugårdslängorna, gör gårdvaren Petrus höga luftsprång kring hundkojan, ristar raggen och ger skall, som kunnat väcka de döda till liv.

Dottern Hanna, en linhårig, högrest och frodig jänta i stubb till knäna och i trätofflor, kommer utrusande på trappan.

Herr Kornfelt sticker handen rakt upp till hälsning:

— Tjänare, nu är man här igen —

Hannas solbrända, breda ansikte rodnar under brunskan. Hon hojtar på Petrus:

— Töst mä dej, hunn —

Sedan går hon ner och tar herr Kornfelt i hand:

— Välkommen te våra böjder, då —

De byta samtidigt en flyktig blick.

— Nu du, viskar Samuel.

— Uschia, säger Hanna och ställer sig bred i gången.

»Nu du» — bara de två orden verka som ett rus.

— Har I kammern i ordning?

— Javesst — mjukt å gött, så en kan sjonka te bötten —

I detsamma kommer Johannes själv ut på trappan, barhuvad och i ljusgula skjortärmar men

utan kavaj och väst. Sockor i stället för tofflor. Johannes är liksom dottern högre men kantig och skarpskuren. Allt är kantigt och skarpt: axlar, haka, näsa, kindbackar. De blå ögonen, små och runda, sitta långt inne. I öronen, övervuxna med grå tottar, sitta två olika stora giktringar.

— Jaså, han är här nu, Kornfelt. Välkommen, då.

— Tack, tack, fader Johannes.

Kornfelt kör in cykeln i vagnboden, remmarna kring handkofferten baktill lossas. Hanna hjälper att bära in den i kammarn, som ligger till höger i förstugan. Till vänster är förmaket och rakt fram köket.

Sedan tar Kornfelt Johannes i hand, medan Hanna öppnar dörren och ropar:

— Mor, nu är Kornfelt här.

— Jaså, säger mor och skakar på huvudet samt fortsätter vid spiseln som om ingenting hänt.

Mor Johannes är en liten böjd gumma. Fingrarna ha mistat sin naturliga form. De kunna inte rätas ut, ty de av hårt arbete sensträckta, uppsvällda knogarna sitta i vägen. Även hon är i stubb och trätöfflor. På huvudet en blå- och vitrandig bomullsduk.

— Men I sa la komma ut å hälsa i alle fall, säger Hanna.

— Då hinner ja la mä. Han reser la inte så på momangen, tillägger hon spetsigt. Och sedan, med en sidoblick på dottern:

— Du har la kammern i ordning? Snöggt å städat, menar ja?

De pigga, gråblå ögonen, liksom insatta i ett nät av rynkor, se försmädliga ut.

Hanna svarar inte på den frågan. I detsamma går köksdörren upp och herr Kornfelt gör sin



entré. Både den gamla och den unga rycka till men av olika anledning.

I nästa nu är han framme vid spisel, slår armarna om ryggen på den gamla och säger, med ett tonfall, som aldrig förfelar sin verkan:

— Godda', lilla mor — hur står de till? Jag tror mor Johannis blir yngre för varje gång jag kommer hit.

— Kan tänka dä, säger mor Johannes och nyper med munnen. Kornfelt har någonting i rösten, som till och med den gamla moran måste — mot sin vilja — nypa på munnen åt.

Sedan tar Kornfelt fram ett paket ur fickan:

— Får jag presentera lilla mor Johannis den här.

Mor Johannes slutar tvärt upp att röra med vispen i vällinggrytan.

— Rör du, Hanna, säger mor, stryker de stela handflatorna mot förklädet och öppnar paketet.

— Ska jag, min gamle stackare, ha den grannlåten? frågar hon och vecklar ut ett blustyg av rutigt siden i skotskt möster.

— Javisst, svarar Kornfelt, snor mustaschen och ser lika belåten ut som mor själv, ja som Hanna och far Johannes, vilken senare står på tröskeln och med överlägset lugn betraktar tavlan.

— Om de nu ä så, att den här grannlåten ä avsedder för mej å inte för någon aen (annan), säger hon med betoning på sista ordet, så får ja tacka så möe.

Hon stryker än en gång händerna mot förklädet, tar sedan herr Kornfelt i hand och niger.

— Tack, tack, kära mor Johannis å slit'et me' hälsan —

— Han ä la hongrir å törstir, kan jag tro? avbryter mor Johannes.

— Åja, inte fritt.

Hanna kan la sätta fram lite mat i kammern.

— Tack — tack.

Hanna är redan i tagen.

Mor Johannes talar halvhögt för sig själv vid grytan.

— Medan vi väntar, kanske jag får bjuda far Johannis på en konjak, säger Kornfelt.

Just den inbjudan väntar Johannes på.

De gå in i kammern.

Hanna sätter fram ett par glas. Kornfelt drar upp korken ur en av de i kofferten förvarade flaskorna, håller i och säger:

— Skål, far Johannis.

Johannes sväljer innehållet i ett drag och skjuter sedan med en betecknande åtbörd glaset intill flaskan. Johannes får en till men säger, innan han sväljer den:

— Ja, löcka te affärdera då, Kornfelt. Vi får la se va vi kan hetta på.

Kornfelt nickar och tackar. Hanna kliver just över tröskeln. Han blinkar åt henne över glaskanten. Uschia, tänker hon.

Under tiden kommer drängen Per, linhårig, fräkning, satt och axelbred, in med en bordskiva och två bockar.

— Godda', Per, hälsar Kornfelt raljant.

— Guda', svarar Per, kort och avmått.

— Vill Per ha sej en jamare?

— Nä —

— Å, ta dej du en, menar fader Johannes.

— Nä, han behöver't nog sjulver.

Därpå går Per ut.

I detsamma öppnar mor Johannes köksdörren:

— Kom å ät nu, I — annars kallnar vällinga.

Johannes, Hanna och Per, som osar fotsvett, lafsa i strumplästen fram till bordet, där välling-



grytan väntar. Bredvid grytan en backe hårt bröd och en drickstänka av snidat trä. De fyra kuverten markeras av lika många hornskedar.

— Hanna ser så gla ut som om ho' vunnet på lotteri — eller kanske dä ä för att han Kornfelt kommet tebaks? undrar Per, som i hemlighet spekulerar på yngsta dottern. Den äldre, Emma, är gift med en åttings karl i grannsocknen. Varken far, mor eller hemmatösen låtsas höra Pers reflexioner. Hanna berättar i stället, att nu ha gårdfarihandlarna kommit till socknen. Hon såg i jäns en hel flock borta hos gästgivarns, där de bruka hålla till.

Men på kammaren sitter herr Samuel Kornfelt i ensamt majestät och smörjer kråset med salt oxkött, potatismos, nyystad sötinjölksost och hembränt enbärsdricka. Matsupen släpper han till själv.

Efter slutad middag börjar Kornfelt packa upp på den lilla borskivan, som placerats utmed kammarens ena långvägg. Herr Kornfelt vill ha kontinuitet mellan det förgångna och det nuvarande.

Först ordnar han i rad efter varann en försvarlig packe pappkartor, på vilka kamgarns-, cheviots- och korderojklipp klistrats upp. Intill dem ett halvtjog rektangulära utdrag, innehållande prover på fisk-, bords- och rakknivar, gafflar, mat- och kaffeskedar. Proverna fasthållas av gummiband och vila på hyenden av röd sammet. Sådant gör sig och lockar ögat. Sedan kommer turen till en mycket rikhaltig kollektion av parfymflaskor, tvålar, broscher, kedjor, handklaver, occarinor och munspel samt ganska små och ganska primitiva radioapparater med tillbehör. Vidare ett helt litet lager av reservdelar för symaskiner, vilka säljas direkt till kunderna. Resten av bord-

skivan upptages av diverse broschyrer och hekto-graferade eller maskinskrivna prisnoteringar för olika slags lantbruksredskap. Men väggarna äro tapetserade med allehanda reklam för Omnia. Illustrerade, litograferade, i ståltryck, i träfärgs- och gravyrtryck. Överallt på dessa reklamer i mångdubbelt större tryck än det övriga innehållet: 50 % billigare än något annat försäkringsbolag. Den reklamen syns minsann. Och herr Kronfelt gnuggar händer.

Sedan tvättar han sig, borstar av dammet på skor och kläder, slår några droppar Kölnervatten (från Sundbyberg) på näsduken i bröstfickan och går ut. Dörren till köket är stängd. Men herr Kornfelt hör ett svagt mummel. Kornfelt nickar och slänger sig upp på Joppe, vilken som vanligt sätter sig till motvärn, innan sprallen tar honom. Kornfelt och Joppe försvinna utåt landsvägen i ett moln av damm. Herr Kornfelt skall nu göra sin sedvanliga uppvaktning bland kunderna, socknens bönder. Hos somliga har han dessutom direkta ärenden: att inkassera kvartals- och halvårsavbetalningar för tidigare på kontrakt sålda landtbruks- och symaskiner, kostymer och tyger m. m.

Häruppe har slåttern ännu inte börjat. Bönderna gå och dåsa. Men överallt blir han mottagen ungefär på samma sätt: »Jaså, han ä' här nu igen. Denne gången ska vi inget ha.» Sådant prat bekommer honom ej. Och Kornfelt kan konsten att ta bönder. Till dem, som äro motspänstiga, viskar han något i örat om äkta fransk druvkonjak (av svenskt fabrikat). Mororna och dottrarna få presenter i form av små miniatyrflaskor eau de cologne, ofällade näsdukar, broscher av äkta guldpläté och annat vackert. Gävorna mottagas med tacksamhet. Sedan kan herr



Kornfelt i sin blocknotes anteckna mottagnings-tid för varenda en.

I morgon bitti skall kommersen börja.

Efter väl förrättade uppvaktningar runt om i socknen, har Kornfelt ett par kvällstimmar lediga. Nu liksom vid föregående tillfällen passar han på att i förbifarten slinka in på den gamla gästgivaregården för att skölja ner dammet med ett par flaskor öl. Ängsvalla gästgivaregård är ett par hundra år gammal. Manbyggnaden består av en sammanhängande envåningslänga, i mitten försedd med frontespis och målad i vitt. Men här och där har målningen släppt i långa flak. Huset, inbäddat i en åldrig park av oxel, rönn, hägg och syrén, ligger centralt vid trenne vägkors. Kornfelt och Joppe styra upp till stora ingången. Joppe får stanna utanför, medan Kornfelt fortsätter fram mot skänkstugan, hemvist för generationers fester och sockenkalas. Nu för tiden står den för det mesta övergiven, sedan spritritigheterna indragits. Men när Kornfelt i dag kommer in i förstugan hör han för ovanlighetens skull fiolmusik, taktfasta danssteg och ett animerat sorl på olika dialekter. Männe någon fest går av stapeln därinne? Han öppnar dörren försiktigt på glänt och kisar. Nästan varje bord är upptaget av underliga typer och nu kommer herr Kornfelt ihåg. Här bruka gårdfarihandlande och landsvägarnas sändebud för olika landskaps hemslöjder samlas till vila och vederkvickelse, om de befinna sig i närheten.

En dalmas från Nås, iklädd vit livrock, kulört väst, gula byxor, blå långstrumpor och skor med sleifer sitter närmast dörren, gnidande felan. På bordet framför honom ligger en packe hemvävda daladukar i grella färger och med ännu grellare fransar, vilka dingla utefter bordbenén.

Då herr Kornfelt visar sig i dörröppningen avstannar dansen, dalmasen slutar upp att gnida på fiolen, vänder sig om och säger blixtnabbt:

— Kom in, du — annars kommer du ut.

Ett rungande skratt.

Kornfelt är inte bortkommen av sig och han tycker om att se glada människor, som inte precis likna vardagens träkmånsar.

Han stiger in, skakar hand med dalmasen som en gammal bekant, tar sedan en stol och sätter sig vid dennes bord. Dalmasen börjar åter gnida sin fela som om ingenting hänt. Och dansen fortsätter. En kulla från Ore i grönt, med vitt förkläde, vitt huckle och röda strumpor svänger om med en smålänning, klädd i Södra Unnaryds sockendrätt: lilafärgad långrock, blå långstrumpor, beigefärgade kortbyxor och slokhatt på nacken. De dansa hambo, och smålänningen slänger upp kullen, så hennes mulliga ben exponeras i all sin saviga prakt. Den gamla ljuskronan vibrerar ljudligt och golvet skakar.

Vid bordet närmast intill Kornfelt och dalmasen sitta tvenne medelålders kvinnor i Vingåkersdräktens röda klänning, gröna förkläde, vit blus och mössa, som nästan liknar ett nunnedok. På bordet framför dem ett par försvarliga högar av hemknypplade Vadstenaspetsar, ovaler, tre- och fyrkanter, delikata konstslöjdsalster.

Mitt emot, på andra sidan rummet, en ensam man från Toarp i Västergötland — en stor, reslig karl, klädd i livrock av vadmal i mörklila, mörkgrå långstrumpor och lågskor. På huvudet mössa i rött, liknande en fez fast utan tofs. På golvet bredvid stolen flera bunkar flossamattor. Intill denne några knallar från sjuhäradsbygden. De sälja hemvävda bomullstyger, lärfter, perkaler, linnevävnader, huvuddukar och halskläden. I var



sitt hörn av stugan har en gårdfarihandlande slagit sig ned. Den blå ryggsäcken, som gömmer ett helt litet kortvarulager, är avselad och står intill stolen. Deras pikbeslagna påkar ligga tvärs över bordet. De båda gårdfarihandlandena äro äldre män. Blicken skelar åt sidan, som om de ständigt frukta något lömskt försåt mot dem själva — men i synnerhet mot deras enda egen-dom, den blå ryggsäcken. Bägge äro klädda i grårutig kavaj, derangerad av sol, regn och matfläckar. På huvudet en grönskiftande kubb, kring halsen en lindrigt vit duk, knuten tätt intill och med nedhängande flikar. Halsduken tjänstgör som krage. Byxorna äro nerstoppade i höga smorläderskänger.

Dessa landsvägarnas färgrika sändebud från östan och västan underhåller nu kollegan från Nås med sin fela, medan de äta, dricka eller dansa.

Från det mörka taket hänga ett otal flugfångare och på borden stå ängsblommor i hembrända keramikkrukor, gröna, blå, gula med krusiduller och djur som ornament på de glansiga ytorna.

— Nu ska I dansa allihop, du också, säger dalmasen. Och så tar han upp den sprittande ystra Vingåkersvalsen.

Då kan inte ens de båda spetsknypplerskorna från Vadstena sitta stilla, fast det är längesedan de rört sina trötta ben i valstakt.

— Ta du en å kullera, säger dalmasen till Kornfelt, som inte är sen att efterkomma uppmaningen.

Han bjuder upp den mulligaste. Hennes bröst är så vidspänt, att Kornfelt måste hålla sig på en halv famns avstånd. Hennes tänder äro vita som elfenben. Håret lyser i guld, bucklar sig vid

tinningarna, krusar sig i nacken. Och ögonen ha blåklintens färg.

Snart är den gamla, i forna tider festliga skänkstugan en enda brokig massa av virvlande par. Dalmasen gnider med konstförfaren hand sin fiol. Endast de båda gårdfarihandlandena sitta kvar i sina hörn, alltjämt sneglande, allvarliga och reflekterande. Då och då går deras öga till den blå ryggsäcken på golvet bredvid, som om de frukta, att den flyttat på sig. Det murkna golvet skakar och gnisslar av massiva, broddade skodons tramp. I dörren till köket står den gamla gästgivare-änkan, vaggande sina breda höfter i Vingåkersvalsens takt. Det rynkiga ansiktet strålar av lycka. Nuet påminner henne om flydda tider.

När dansen är slut, bjuder herr Kornfelt, flott som alltid i sällskap, på ett par omgångar dricka. Sedan tar han farväl och går. Den massiva kulan kommer honom att längta efter Hanna. Ut börjar solen dala. De gröna, böljande slätterna nyansera i lila, guld och blått. Korna råma. En vallhund skäller utdraget. Annars råder ljuvlig frid. Och luften är kryddad med starka dofter från en fruktsam jord.

När herr Kornfelt återvänder till gården, är även här allt tyst och stilla. Ingen levande varelse syns till mer än Per, som stryker kring knutarna. Då drängen upptäcker herr Kornfelt, smiter han in på logen, som ligger närmast.

Kornfelt ställer Joppe intill väggen och går in. I kammarn står aftonvard framsatt. Klockan i det närbelägna kyrktornet slår tio.

Samuel Kornfelt lyssnar till varje ljud. Men det är som om han sutte på nålar. Herr Kornfelt känner sig orolig. Plötsligt uppfångar örat ett par diskreta ljud i taket. Då reser han sig, tar av skorna, öppnar dörren och tassar i strump-



lästen uppför den smala, nästan lodräta trappan till andra våningen. Tvärs över den med allsköns bråte bemängda vinden lyser något vitt honom till mötes. Ett ljus släckes ut. En dörr dras igen. Och en feberhet, skälvande kropp trycker sig in till hans ...

Påföljande morgon börja affärerna. Ingen, som kommer för att se på tygkartorna, musikinstrumenten eller Eskilstunaproverna, kan på villkor undgå att lägga märke till Omnias färgrika reklamer på Johannes' kammarvägar. Ja, i själva verket intressera reklamerna mest. Men när man får reda på, att det är ett sådant där livförsäkringsbolag, svalnar intresset. Just då ingriper herr Kornfelt stimulerande på sitt kända och erkända sätt.

— Femtio procent — femtio procent billigare än alla andra och premierna få I betala när I vill. — Ingen läkareundersökning.

Sådana villkor stå inte så många emot. När herr Kornfelt efter en veckas arbete är färdig med Ängsvallabönderna, kan han skicka ner till sin chef, herr Mille Nadel, femtio försäkringsansökningar på sammanlagt 100,000 kronor. Herr Mille Nadel höll på att få slaget av överraskning. Sedan telegraferar han på en lyxblankett lyckönskningar och god fortsättning.

Men herr Kornfelt reser i glädjen till det närbelägna Rantens hotell. Där stannar Samuel Kornfelt, tills pengarna äro slut. Herr Nadel måste förskottera honom etthundra kronor à conto, så han kan fortsätta i Ängsvalla grannsocken.

## IX.

— Hör du, Andro — den där Kornfelt är allt en tusan till karl i alla fall, säger Mille Nadel och tillägger: titta här.

Nadel bläddrar igenom en tjock packe ansökningar på mer eller mindre värdefulla bondliv.

Herr Lang tar packen i sin tur och bläddrar. Ju mer han bläddrar desto längre blir ansiktet. Och när Andrew Lang bläddrat till slut:

— Ja, de' va' mej en tusan —

— Att just råka på honom får man väl kalla för tur — bondtur i dubbel bemärkelse. Hur går de' för dom andre?

— Inga överraskningar precis —

— Nej, jag kan tänka de'. Kör dom, kör dom, av sjutusan hakar. Fan också, att inte folk vill arbeta å tjäna pengar. Man är väl inte till för annat. I kväll tänker jag gå upp i Sten Sture och sondera terrängen. Bröderna kanske inte ser mej med så värst blida ögon numera. Men jag får nog offra mer än så, när mitt liv äntligen fått en inre mening.

Mille lägger huvudet på sned och ser sentimental ut. Lang nickar. Innerst inne tänker han: du är en gammal räv.

Det sentimentala uttrycket i Milles ansikte varar blott ett par sekunder. Sedan växlar minspe-



let om, blir som vanligt utåtvänt och energibetonat. Han säger:

— I morron måste vi på allvar ta i tu me' storgubbarna, Andro. Varför ska de inte gynna sina arbetares eget företag? Och vill dom inte — ja, då djäklar skrämmer vi me', att deras oginhet ska komma till arbetarnas kännedom. Och jag ska säga dej, min käre Andro, att ingenting bli arbetsgivarna så rädda för i våra dar som epitetet arbetarfientlig. Nu är dom minsann spaka och jaggar efter arbetargunst. Tänk så tiderna förändrats! För bara några år sedan var de' tvärtom. Allt detta ha vi de' demokratiska genombrottet och arbetarrepresentanterna i regering, riksdag och stadsfullmäktige att tacka för. De å storgubbarna kallar varandra för du och umgås som gamla förtroliga vänner. Törs inte annat se. För då tar de' hus i helsicke. Ja, dom har verkligen blivit spaka. Och detta faktum måste vi å vår sida använda oss av. Inte riktigt, Andro?

— Jo visst. Du talar så övertygande, så en kan tro, att du redan är riksdagsman, Mille, smickrar Lang.

Nadel kniper ihop ena ögat och säger:

— Jo, jag menar de'.

Sedan blir hans blick för ett par sekunder fjärrskådande. Nadel ser som i en vision ett lockande perspektiv. Men verkligheten lägger omedelbart beslag på hans tankar och intresse:

— Va' ska du göra nu närmast, Andro?

Herr Lang ser på klockan och svarar:

— Jag reser om tjugo minuter ut till patron Fahl på Höglunda. Han har nyss haft slätterstrejk på gården. —

— Och bör vara spak nu — hahaha. Ja, kläm efter honom bara. Vi har ju både kreaturs-, brand-, bil-, lösöre-, barn-, ungdoms-, sjuk- och

reseförsäkringar. Men först och främst ha vi Omnia. —

— Var lugn du, jag ska nog ta bondtjyven från den rätta sidan.

— Bravo, Andro. En gång när jag kommer in i den högre administrationen, blir du min efterträdare på denna stol.

Lang ler.

— Ja, du förstår väl skämt?

Lang nickar och säger:

— Skam kan ladda. Jag drömde härom natten, att du redan var uppsatt som riksdagsmannakandidat. —

— Drömde du de'?

— Javisst.

— Du va' mej en baddare.

Sedan visslar herr Nadel diskret: hy-hy-hy, vilket Lang får tolka bäst han gitter.

— Nej, nu måste jag kila ner till tåget, utropar herr Lang.

— Ta' i förbifarten me' dej den här packen in till Walter och be' honom skriva ut och skicka i väg livbrevet omedelbart.

— Al rajt.

— Al rajt.

Dörren slår igen. Herr Mille Nadel blir ensam. Han tar upp sin anteckningsbok. I dag har Omnias chef en hel rad offentliga uppdrag som representant för sitt parti i egenskap av styrelseledamot, revisor, revisorssuppleant, adjungerad ledamot, rådgivande part m. m.

Klockan elva sammanträder sällskapet för Kommunalbadens rationella ordnande. Där är Mille Nadel ordförande. Klockan tolv måste han i egenskap av styrelsemedlem delta i Majornas sociala kommunalförening. Klockan ett revision i stiftelsen Frans Rånges Minne. Och klockan



två bjuder sjuk- och begravningskassan sina revisorer och styrelsemedlemmar till lunch på restaurang Gamle Port. Herr Nadel är visserligen bara suppleant. Men då pamparna börja räkna honom till sitt partis spetsar är han inbjuden att delta.

Lunchen på Gamle Port drar ut på tiden. Herr Nadel hinner bara med att åka raka vägen hem och ta på sig smokingen samt sedan omedelbart fortsätta ner till logen Sten Sture, som har sitt sedvanliga rötmånadssammanträde för gräsänklingar och ungarlar. Efter loge och reception följer supé, som går i kräftans och nubbornas tecken samt därefter det sedvanliga nachspelet med skålar för konungen, fosterlandet, logemästaren, kvinnan och maken — alla skålar i noga fastställd ordning och samtliga åtföljda av brödernas utomordentliga bifallstecken samt touche från amatör-orkestern.

Sedan de offentliga skälarna utbringats, få bröderna den länge efterlängtade individuella friheten att pytsa och byta förtroenden inbördes. Denna stund är Mille Nadels.

Ända sedan sin övergång till socialdemokratiska partiet har broder Nadel endast varit uppe i Sten Sture ett par gånger. Bröderna betraktar honom som en avfälling från gemensamma ideal. Båda gångerna märkte han tomrummet omkring sig. Nu, sedan bror Nadels namn börjat få offentlig klang, har tomrummet blivit betydligt mindre. Han mottages rent av med aktning och broder logemästarn säger, så högt, att alla de andra höra hans ord:

— Skål, Mille — vi har heder av dej.

Mille är inte riktigt säker på det uppriktiga i tonfallet. Sten Stures logemästare gäller för att vara en ironiker. I vilket fall som helst ta de andra bröderna logemästarens skål för kontant.

Den ena efter den andre av de gamla och fördomsfulla gör Nadel den äran med att säga:

— Skål, min bror — skål —

Efter den betan går Mille Nadel omkring bland de yngre bröderna och bekantar sig. Broder logemästarn har hjälpt honom med reklamen.

De flesta nya årgångar känna honom till namnet. Och den höga graden — femman — inger på sitt sätt aktning, vördnad och respekt. Herr Nadel samlar ett lag av sex unga bröder omkring sig. Han lägger samtalet på lång sikt, börjande med de dåliga tiderna, särskilt för unga familjeförsörjare. Alla sex äro tjänstemän, ha hustru och barn. De usla lönerna vill inte räcka till och skulle man falla ifrån, blir pensionen bara en spottstyver.

Broder Nadel skakar deltagande på huvudet. Alldeles apropå låter han undfalla sig:

— Herrarna är väl liv-, olycks- och sjukförsäkrade?

Endast två för ett par tusen kronor var. —

— Ja, men de' är ju rena oförståndet — Skål — Skål — (sex skålar).

Broder Hede, en tunnhårig och närsynt kisande herre, säger uppbragt:

— Va' vill bror man ska göra! Bolagen är ju så svinaktigt dyra med sina premier.

Nadel skrattar diskret:

— Tyvärr — de svenska bolagen använder rena ockraremetoder.

— Ja, visst, svaras i korus. Och herr Hede:

— Bror talar om oförstånd. Men om man inte kan betala sina premier, vartill tjänar de' då att vara försäkrad?

Nadel:

— Alldeles — alldeles riktigt. Men tillåt mej en



fråga: varför har inte herrarna sina försäkringar i ett bolag med billigare premier?

— Billigare. De hålla ju samma tariff alla.

— Inte vi —

De sex herrarna se upp på en gång. Ingen av dem vet av att herr Nadel också är försäkringsman.

— Vilket bolag representerar då bror, frågar herr Hede.

Nadel, kort och fast:

— Omnia —

Herr Hede:

— Omnia — men är de' inte ett sånt där såssialistiskt företag?

— Omnia är hela svenska folkets, min bror. Och vi har *femtio procent* billigare premier än andra bolag. Dessutom går så gott som hela vinsten till de försäkrade själva. Det vill säga sådana som köper andelar. För en spottstyver blir man ägare av en andel.

Hede:

— Är ni verkligen femtio procent billigare?

Nadel:

— På min ära. Se här — och herr Nadel tar fram ett cirkulär ur plånboken. De sex herrarna luta sina huvuden tillsammans, medan herr Nadel läser halvhögt för att inte väcka uppmärksamhet på andra håll. Omnias reklamcirkulär äro ju effektivt fullt ihopkomna. Och herr Nadel gör dessutom så pass övertygande kommentarer, att efter ytterligare en stunds diskussion ha alla sex givit herr Nadel i uppdrag att skriva ut sex brev på vardera 10,000 kronor.

— Och läkareundersökning? frågar Hede.

— Behövs inte hos oss, svarar Nadel. Herrarna är friska?

Alla sex i korus:

— Javisst.

— Ser herrarna, vi ha för princip att mer lita till våra försäkringstagares personliga uppgifter än till ett läkareintyg, som i dylika fall varken betyder till eller ifrån. De där läkareintygen är en onödigt betungande utgift för försäkringstagarna. Inte sant?

Jo, det höll man med om.

— Då är vi överens? säger broder Nadel.

Alla bekräfta med handslag. Och som de tillhöra logen Sten Sture, i vilkens stadgar löftesbrytare liknas vid horkarlar och äktenskapsbrytare, kan Mille Nadel känna sig lugn.

— Brevet får herrarna avhämta på mitt kontor.

Herr Hede:

— När då?

— När som helst. Den saken brådskar inte. Vi är inga blodsugare. Vi är först och främst humana och rätta oss efter individuella önskningsar.

De övriga logebröderna äro intresserade var och en på sitt håll. Var helst man ser, sitta två och två, lågmält diskuterande och med vissa mellanrum stötande glaset mot varann. Det lider mot midnatt och den allmänna underhållningen har efterträtts av detta broderliga försjunkande i varandras glädje och sorger — det sanna brödraskapets gemensamma arvedel.

Herr Mille Nadel bryter obemärkt upp, nickar godnatt till sina nyförvärvade liv och försvinner. Han är nöjd och belåten med sin kväll i Sten Sture. —

Då Mille kommer in i tamburen, står dörren till matsalen på glänt och reflexerna av en svag ljuslåg tränga ut genom dörrspringan.

— Se så för tusan — nu har hon glömt släcka efter sej igen.

Han kliver in i matsalen. Rummet ligger i halv-



skymning. Just som Mille skall vrida om knappen, blir han störd i sitt förehavande av välbekanta ljud. Mille vänder sig om. Borta vid radioapparaten sitter Ida. Hon är klädd i bara nattlinnet, har hörluren för örat, svarte Fylax (katten) i knät. Huvudet tillbakalutat mot länstolens ryggstöd. Den stora munnen på vid gavel. Fru Ida sover gott. Snarkningarna komma stötvis men taktfast.

Mille står ett ögonblick och fixerar de sovande. Fylax ser aptitligare ut. Sedan ruskar han sin hustru vaken. Den manövern tar tid.

Äntligen slår Ida upp ögonen och stirrar.

— Jesses, var ä' ja', utropar hon.

Men så får Ida syn på Mille. Dragen ordna sig till ett förläget leende.

— Jag somna' ve den usle radien.

— Ja, både du å Fylax. Passa dej för pippi bara. För mej får du gärna sitta så länge som helst.

Fru Ida Nadel kränger av sig hörluren och hasar in i sängkammarn.

Mille går efter. Ida ser ej så värst skön ut i negligé. Inte i toalett heller förresten. Mille tänker: hon börjar bli för gammal åt mej nu. Han har inget emot ett ombyte. Men i sådana saker är Mille Nadel finkänslig, alluderar aldrig på hennes ålder. Vad skall det tjäna till. Inte kan man göra om sig!

En kvart efteråt sova båda två. Då slår matsalsklockan två. —

Morgonen därpå gör Mille ytterst omsorgsfull toalett, tar på den splitternya, ljusgrå kostymen och lågskorna av blankskinn. Kammar sig noga, dryper brillantin i håret, så det glänser och slår Idas parfym på kavajuppslaget.

Hustrun vaknar av det ovanligt långsamma stöket.

— Vart ska du ta vägen i dag — du gör dig så fin?

— Ut å fria, gumman lilla. —

— De' ser minsann inte bättre ut. Bara de' är nån som vill ha dej.

— Ha mej! Oj-oj! Tusen. Och Mille kråmar sig framför spegeln.

Ida:

— Tusen, sa du. Då får du väl vänta, tills dom blir födda åtminstone.

— Hahaha — ånej. Ida lilla, jag ska inte göra dej svattsjuk.

— Om du kan, ja. —

— Om — som de' skulle vara nån konst.

— Ja, för dej.

— För mej — kors i jesses. Bara jag ville — och Mille smäller med tungan: smack — smack.

— Nå, vart ska du ta vägen då?

Fru Nadel börjar på allvar bli nyfiken.

— Andro å jag ska ut å flå storgubbar. —

Fru Nadel svarar inte. Hon vänder sig på andra sidan. Den saken intresserar henne tydligen ej. —

På Östra Hamngatan går Andrew Lang i kapp sin chef. Herr Lang är klädd i splitter ny bonjour. Och i klockkedjan av guld, som förbinder båda övre västfickorna, hänger frimurarsleven. I den pärlgrå slipsen en briljant. Under armen en skinande blank portfölj. Lang ser min sju ut som en assessor. De båda herrarna mönstra varandras yttre samtidigt. I bådas blickar kunna de läsa ömsesidig tillfredsställelse.

— I dag ska vi göra multum, Andro.

Lang nickar bekräftande.

Nadel:



— Jag var uppe på Sten Sture i går kväll.

— Trevligt?

— Ja, av bara tusan.

— Kunde du göra nå't?

— Var lugn för de'. Sexti tusen, förståru.

— Sexti tusen!

Summan förvånar souschefen, som har erfarenhet av vad det vill säga att göra affärer på ett logesammanträde.

Nadel överlägset:

— Jag tog en hel skock gröngölingar på en gång. Fan, Mille Nadel har väl gjort i engros förut.

Herr Lang stryker sig om hakan. Sedan tala de om annat. —

Klockan elva på slaget stega de båda herrarna åter ut genom porten till Nadels kontor.

Den gamle konfektionsjuden står som vanligt barhuvad utanför sin butiksdörr och nickar vänligt:

— Mojn — mojn, 'errarna. Schenes vetter, schavål.

Och då de besvara hälsningen, upprepar han:

— Sche-enes vetter, ja — ja. —

— Vem ska vi ta i kragen först nu då? undrar Mille Nadel.

Lang:

— G. O. A:s direktör.

— Henry Northon? Tror du de' högdjuret släpper in oss? Jag känner honom. Vi bor i samma hus som du vet, men han ser alltid åt annat håll, då vi möts nån gång.

Lang:

— De' inbillar du dej bara. Henry Northon är en gentleman — men gubben far hans var omöj-

lig. Vet du va' gamle Northon sa te mej en gång då jag kom till honom?

— ?

— Jo, han sa: »Skaffa sej ett hederligt arbete, herrn».

— Sa' han de'.

— Javisst.

— En sån djävel. Va' sa du då?

— Gick bara.

— De' skulle vatt jag! Vet du, va' jag skulle sagt?

— Nej?

— Jo, jag skulle svarat honom me' hans egna ord: »Skaffa sej ett hederligt arbete själv. Vara kung och bara befalla andra att arbeta kallar inte jag för ett hederligt arbete».

— Men alla, som kände den gamle sa, att han arbeta' för tie.

— Dom sa, ja. Nej, min käre Andro, du har inte ännu den rätta uppfattningen om arbetets fördelning i det moderna samhället. Men låt oss ge tusan i socialpolitiken. Nu gäller de' att klämma unge direktör Northon, om han så vore kapitalist i kvadrat.

Lang nickar. —

De båda herrarna släppas av vaktmästare Ljus in i väntrummet till chefsvåningen.

— Vem får jag hälsa ifrån? frågar privatsekreteraren, som gluttar i dörren.

De båda herrarna lämna honom sina visitkort. Han läser på det ena:

MILLE NADEL

Assuransdirektör

Postgatan 46

Göteborg



Och på det andra:

ANDREW LANG

Inspektör, Souschef

Postgatan 46

Göteborg

Den unge mannen väger korten i handen, fixerande de båda herrarnas yttre samtidigt. De storvuxna, eleganta gentlemännen imponera tydligen. Han är på väg att anmäla dem, men åtrar sig och frågar:

— Gäller herrarnas besök försäkringar?

— Ja, svarar herr Lang.

Herr Nadel tiger.

— Kanske bäst att herrarna vänder sej till vår avdelningschef för assureringar. Han har bås nr 14, längst bort i korridoren.

— Vårt besök gäller direktör Northon personligen, säger Lang.

Herr Nadel hostar.

Sekreteraren tvekar.

— Men vi är personligen bekanta — hm — me' herr direktörn.

Mottagaren river sig bakom örat:

— Ja — ja. —

Så tar han korten och går in till chefen med dem, kommer genast tillbaka och säger i ett artigt tonfall:

— Var så goda å stig på.

Nadel knuffar Lang i sidan.

Det gamla direktörskontoret är inte förändrat sedan Tomas Northons tid. Men i stolen sitter sonen, herr Henry. Vid sidan om honom står en liten undersätsig, elegant herre, med hårda skarpa drag: Göteborg—Ostasiens souschef, Viktor An-

kar. De diskutera lågmält någon gemensam angelägenhet, då Nadel och Lang göra entré.

Direktör Northon ser upp, nickar vänligt och säger:

— Var så goda och sitt ett ögonblick.

Herr Nadel fixerar vice direktören. I denna blick ligger ett uttryck av beundran för Maj-Pelles pojk, som på några år gjort en sådan lysande karriär. Han går inte åt för hackor.

De båda cheferna framme vid skrivbordet ha nu resonerat färdigt. Direktör Ankar nickar och lämnar rummet, i förbifarten kastande ett skarpt och närgånget öga på Omnias chef. Herr Nadel står inte ut med den blicken. Han vrider sig på stolen.

Då dörren gått igen om Ankar, säger direktör Northon:

— Herrarna ha ärende till mej personligen?

Lang och Nadel resa sig upp på samma gång, böja rygg på samma gång och herr Lang kliver fram till skrivbordet, medan herr Nadel stannar kvar.

Herr Lang får först redogöra för ärendet. Sedan säger direktör Northon:

— Jag ber få tacka och jag vill gärna gynna kooperationen, men jag får bestämt avböja. Jag är uppriktigt sagt försäkrad över huvudet.

Då stegar herr Mille Nadel fram, gör en ytterst artig bugning och börjar i sin tur lägga ut ärendet. Nadel har talets gåva, när det gäller affärer. Dessutom kan han uppträda med pondus: Herr Nadel är en av stiftarna och förste chef för Omnia.

— Som direktör Northon kanske vet, har jag djupa försänkningar bland arbetarvärlden, särskilt inom stuverifacket. Och jag har vid upprepade tillfällen fått starka, vackra och levande be-



vis för, huru avhållen och uppskattad ni, direktör Northon, är bland dem både som människa och chef. —

Direktör Northon ler ett fint leende:

— Å för all del — jag bara söker göra mitt bästa. —

Herr Nadel:

— Och just denna dubbla egenskap skall bättre än alla överenskommelser på papperet bidra till, att arbetarna gå upp i det företag vilket ni är högste chef för. —

— Å jag ber. —

— När vi nu tar oss friheten att föreslå direktören en försäkring i arbetarnas eget företag är det inte för att därav skörda någon vinst, ej heller räkna vi med, att — hm — herr direktören har behov av att ytterligare öka ut sin försäkringssumma. Nej, besöket är, de' kan jag försäkra, uteslutande dikterat av en önskan att på detta sätt bidra till, att den popularitet ni åtnjuter bland edra underhavande skall ännu mera utvecklas till det stora företagets fromma. Ty får G. O. A:s arbetare reda på, att ni, herr direktör, på detta sätt velat indirekt gynna dem, tror jag, att strejker och blockader inte ha någon utsikt att vinna gehör bland dem.

Herr Nadel talar långsamt, eftertryckligt och med salvelsefull betoning. Direktör Northon å sin sida har redan vid ingressen genomskådat den smarte assurancesdirektören, som nu håller på att med arbetarnas hjälp axla sig upp till makten, äran och härligheten. Sättet betyder mindre. Denne herr Nadel är en durkdriven karl. Men direktör Northon förråder inte med en min vad han innerst tänker om herr Nadel personligen. Där emot har mannen inte så orätt i sina synpunkter. Direktör Henry Northon strävar efter att bli lika

populär bland sitt folk som fadern varit. Fadern vann denna popularitet genom att visa tänderna, när så behövdes. Sonen, som har en annan läggning, vill ta dem genom en polerad form av älskvärd tillmötesgående och lämpor. Kanske han därför äger större möjligheter än den gamle att bli avhållen. Men detta slags popularitet måste han köpa. Det är nu hans sätt. Den gamle kommersade aldrig i egenskap av chef.

Unge direktören vill begagna varje tillfälle att skapa och utöka denna sin popularitet.

Här är nu en chans. Den har sitt obestriddiga värde.

Direktör Northon reflekterar tyst en stund. Sedan säger han:

— Jag skall ta en försäkring på 100,000 kronor av herrarna. Men jag ber få påpeka, att jag gör det uteslutande för den goda sakens skull och utan varje bitanke att därmed vinna några fördelar utöver dem, vilka tillkomma mig som innehavare av brevet ifråga.

Spelet är vunnet. Herr Nadel svettas av glädje och det köttiga, skinande ansiktet strålar. Inte ens den största order under sändebudstiden kunde gjort honom gladare. Den stora summan är rent av överväldigande. Men G. O. A:s chef har råd.

Sedan tala herrarna Nadel och Northon en stunds socialpolitik. De ha diametralt olika åsikter men respektera dem förbindligt å ömse sidor.

Därpå tar assurancesdirektören och hans inspektör ett hjärtligt farväl.

I detsamma ringer Northons privattelefon.

Det är vicedirektörn, vilken anar vad som föresiggår.

— Du tar väl inga försäkringar av den där smarta drulen, säger han uppbragt.



— Jo, jag har redan lovat honom — för den goda sakens skull. —

— För den goda sakens skull! — För att hjälpa socialisterna att underminera hela borgarklassen, ska du säga.

— Jag bestämmer över mitt handlingssätt själv, Viktor.

Och så ringer direktör Northon av. —

Men nu har herrarna Nadel och Lang fått blodad tand. Från direktör Northon styra de kosan till hans svåger, skeppsredare Perzon. Herr Lang tar upp Henry Northons brev på 100,000, som för alla eventualiteter skrivits ut på stående fot däruppe på G. O. A:s kontor och förevisar det. En reklam som heter duga. Även hos skeppsredare Perzon utvecklar herr Nadel samma synpunkter som nyss.

— Herrn behöver inte prata. Om min svåger är beskedlig, så har inte jag lust att följa exemplet. Adjö!

Avsked på grått papper. Snopna tåga de båda herrarna ut.

Nadel till Lang:

— En sån djävla rådbarkad buse. Men jag ska märka dej, lita på de, förb. Z-petter.

Motgången hos skeppsredare Perzon avskräcker inte.

Med direktör Northons stora reklam i portföljen fortsättes expeditionen, med växlande framgång under en hel veckas tid. De båda herrarna ligga i från bittida till sent. När Andrew Lang kommer till korta i argumenteringen, rycker chefen fram till undsättning. Ibland lyckas han, ibland inte. Men överallt använder Nadel sig av samma övertalningsmetoder. De rabblas till slut upp som en utanläxa. När veckan är slut ha samtliga hemmavarande storgubbar i staden upp-

vaktats. Och Omnia's försäkringsstock ökats med i runt tal 400,000 kronor — en fabulös siffra, som sedan i sin tur användes som reklam även bland arbetarna. Och den reklamen drar långt mer än ombudsmännens egna tungor. »Storgubbar» är bra att ha som dragplåster i alla väder.

När den lyckade anskaffningsveckan gått till ända, sammanträdde Omnia's styrelse för att ta del av resultatet. Ett varmt tack uttalades till företagets energiska ledare. Och på förslag av herr August Krok protokollfördes detta tack in extenso. Sedan bjöd styrelsen sig själv på middag i Trädgården. Den räckte som vanligt till fram på nattimmarna. —

Några dagar senare inviterades Herberts fästmö, fröken Dahl, ut till herrskapet Nadels villa i Johannelund. Villa Ida ser ut som en kolonistuga och Nadels bodde där endast de dagar, då temperaturen i det närliggande kommunalbadet var någorlunda dräglig och arbetet inne i staden tillät de båda makarna att ta sig en extra fridag. De voro arbetsmyror båda och ville inte försumma chanserna.

Såväl Mille som Ida tyckte om Rut Dahl. Glad och uppsluppen. Hade reda på allt som hände och skedde i staden. Ett riktigt uppfriskande sällskap.

I dag ämna alla tre bada. Rut har en hypermodern baddräkt av japanskt siden. Ida en svart av trikå. Viken är proppad av badande. Tusentals nakna kroppar. Och avståndet mellan herrar och damer skenbart trots anslagen. Mille tappar inte fröken Dahl ur sikte. Hans välvda mage ger honom rik anledning att flyta på rygg och hålla fri utsikt. Fröken Dahl håller sig i närheten. Ibland vinkar Herberts fästmö med handen, då hon ser att han förlorat henne ur sikte bland massan av



andra. Fru Ida bryr sig inte om »gubbens» barnsligheter. Så fort Mille kommer i vattnet, skall han alltid ligga på rygg och glona — en gammal vana, som han alltid haft.

— Mille är bastant, säger fröken Dahl.

— Ja, han ä' då inte en sån där speta som sin bror, replikerar fru Ida.

Men Mille ligger alltjämt på rygg i vattnet och tänker: en sån som Rut skulle vara nånting att ha. Ida kan en snart inte visa sej me'. Om hon bara inte vore så gammal. Tjockleken har han ingenting direkt emot. —

När herrskapet Nadel och fröken Dahl komma tillbaka från badet, står middagen dukad på ett bord i bersån. Brännvinet och ölet ligga på is. Alla tre äga av naturen frisk aptit. Och fröken Dahl har så korta kjolar, att smalbenen synas till knät. Ingenting ovanligt, bevars väl. Men Mille stirrar så ofta han kan komma åt. Det är som om Mille aldrig sett ett par fruntimmersben förut. Fröken Dahl gör vad hon kan för att underlätta utsikten. Mille äter och dricker, pustar, glonar och flämtar. Fru Ida är indifferent. Så kommer talet på Herbert.

— Har Rut hört nånting från honom nyss? undrar Ida.

Rut drar upp ett hopknycklat brev ur kjolfickan och viftar med det.

— Mycke kärlek, fö'ståss? säger fru Nadel.

— Om... och så skrattar fröken Dahl, så Mille svettas ännu mera.

— Ska inte Rut hälsa på Herbe't snart? frågar Ida.

— På lördag kväll. —

— Var är han nu? undrar Mille.

— På Mollberg i Hälsingborg.

— Då ska ni äta på Kärnan, säger Mille med allvar och sakkunskap.

— Eller på Strandpaviljongen, inflikar Ida.

— Åja, vars. Men Kärnan är bättre, tycker Mille och tar en sup till. Intresset för Ruts smalbän börjar svalna.

— Nå, när ska ni förlova er då? frågar fru Nadel.

— I höst. Och sen kanske vi gifter oss på nyåret.

— Ja, ni har väl ingenting att vänta på, tycker Mille. Reflexionen låter som en suck. —

Efter middagen kaffe och konjak. Och sedan ringer herr Nadel efter bil, som han bjuder på.

Mille vill vara flott och generös mot sin blivande svägerska.



## X

Herbert Nadel har nu gjort ifrån sig Småland och Blekinge. Från Sölvesborg ämnar han fortsätta till Kristianstad, då Torskog telegraferar: »Res omedelbart direkt på Hälsingborg.» I denna stad äger firman en av sina största kunder, Kortvarubolaget Jöns Ahlgren & C:o, som brukar köpa hela sitt behov av barnmössor och tyghattar av Per Perssons Mössfabrik. Kortvarubolagets chef, direktör Ahlgren, har i brev till göteborgsfabriken begärt, att per omgående få se kollektionen enär han om en vecka måste resa till utlandet och inte kommer tillbaka förrän fram i september.

Herr Nadel inträffade i Hälsingborg på fredag morgon. Den koffert, som innehöll barnmösse- och damhattskollektionerna, beordrades en hotellvaktmästare att transportera direkt till Kortvarubolagets affärslokaler vid Drottninggatan. Direktör Ahlgren hade nämligen för princip att aldrig besöka någon resande. Vilde de sälja, måste de också bekväma sig att komma upp till bolaget med sina prover.

Under loppet av en timma plockade direktör Ahlgren ut sitt behov: några hundra dussin stapelartiklar. Medan vaktmästaren transporterade kofferten till hotellet, stack herr Nadel in på en automat och åt några smörgåsar. Sedan packade han upp, gick därpå ut i staden för att besöka

kunderna. Allt enligt gammal vana. Och sedan avlöste kunderna varandra i uppackningssalen. Vid niotiden på kvällen fick han äntligen lov att äta middag eller rättare sagt supé. Samma enahanda jakt dag ut och dag in. Först resan och uppackningen, sedan besöket hos kunderna, som man i regel måste locka på tusen sätt. De hade inget utpräglat intresse för Per Perssons sista nyheter. —

På morgonen, när herr Nadel öppnade dörren ut till korridoren för att ta in sina skor, utsatta till borstning, låg i den ena ett brev.

Herr Nadel kände igen utanskriften.

Han satte sig gränslösa över en stol, fläkte upp kuvertet och läste:

»Älskade lille Herbert.

Jag kommer med dagtåget från Göteborg. Du är väl säkert nere och möter.

Gud vad jag längtar efter dig. Tusen kyssar och omfamningar från

Din, evigt din

*Lilla Rut.*

P. S.

Förlåt, liten älskling, att jag inte hinner att skriva mer. Men vi ha så mycket att göra nu, så att jag är alldeles dödstrött om kvällarna.

*Din D. S.»*

Så snart Herbert fått firmans telegram om ändring av resan, telegraferade han genast i sin tur till Rut. De hade kommit överens om att under alla eventualiteter sammanträffa i Hälsingborg.

Brevet sporrade herr Nadels energi. Han kastade sig genast i affärerna för att med gott sam-



vete kunna ha eftermiddagen ledig. Och så längtade han intensivt. Flera veckor sen sist. Nu skulle han ta skadan igen. —

En kvart före Göteborgstågets ankomst väntade herr Nadel på perrongen. Minuterna voro ena trögbasare. Visarna flyttade sig knappast ur fläcken.

Plötsligt står Rut livslevande mitt för hans näsa. Det är som om hon trollats fram. Herbert blir i första häpenheten konfys.

— Känner du inte igen din egen fästmö, kvittar Rut och visar alla tänderna.

Herbert mumlar en ursäkt, lyfter på halmhatten och hälsar i häpenheten lika affärsmässigt artigt som på sina kunder vid första uppvaktningen. Sedan tar han hand om hennes lilla fyrkantiga handväska av mörkgrön sköldpadd med namnskylt av silver. Därpå promenera de i sakta mak ut genom vestibulen och upp över Stortorget till Mollberg. Herbert sneglar på henne från sidan, så ofta han kan komma åt. Rut passar på att fånga hans blick, om hon inte råkar vara för upptagen med att ta emot mötande, okända herrars tysta beundran. Ibland blir också Herbert i tillfälle att se deras taxerande ögonkast. Då känner han sig stolt över Rut. Hennes make finnes inte. Därtill är hon iklädd en hypermodern rutig resdräkt, med hatt av samma tyg, som käckt sitter på den nyshinglade nacken.

Då de gått ett par minuter, kan inte Rut hålla sig längre:

— Va' tycker du om min nya dräkt?

— Förtjusande.

— Nå, säj de' då, din lille dumsnut. Jag har köpt den för din skull.

— Man skulle kunna tro, att du ämnar dej till Paris.

— Tänk så lustigt, Herbe't. Nästan precis samma ord sa en herre, som jag hade resällskap med. En trevlig herre, förresten. Var nog diplomat. Hade så fina manér. Ja, va' de' ä' trevligt me' flotta herrar (Herberts panna går i moln) — som du till exempel, dumming — och du skulle alltid ha cremefärgade cheviotsbyxor med skärp, blå kavaj och halmtak.

Molnet försvinner, Herbert säger:

— Tycker du — och samtidigt speglar han sig från sidan i en butiksruta.

— Nu ska vi ha väldans skoj, Herbe't. Hon gnider sig intill fästmannen som en kelen katt och ser honom i ögonen. Herbert håller på att snubbla. Blodet ilar raskare. Om de inte befunnit sig mitt ute på en stor offentlig plats, skulle han ställt ifrån sig väskan och kramat henne så Gud sig förbarme. Herbert känner sig just nu stark för tio.

I Hotell Mollbergs rymliga vestibul med stolar och bord som ett café slår sig fröken Dahl ner, medan herr Nadel går bort till portierlogen och frågar om det beställda rummet till fästmän är i ordning. Portier Petronius, en äldre, soignerad gentleman, med instuderat sävliga och avmätta rörelser, grånat, nästan stubbat helskägg och blå glasögon, svarar med en lätt böjning på huvudet:

— Jag tänker de'. Och så tar han ner en nyckel: 49, varsågod.

Petronius har herr Nadel, liksom de flesta andra affärsresande, en viss respekt för. Petronius imponerar på herrar sändebud genom sitt alltid lika tillknäppt verserade sätt. Och så är han lika mot alla, behandlar herrar resande som skånska husarofficerare och tvärtom. Utan någon åtskillnad.



Då Herbert kommer ut i vestibulen, håller Rut på att kränga av sina långa silkesvantar samtidigt klatschande med ögonen mot en herre på andra sidan entrén. Båda äro så upptagna med denna flirt, att Herberts rättmätiga uppträdande bakom Ruts rygg blir en överaskning för båda två. Rut rycker till men möter i nästa nu fästmannens genom att böja huvudet tillbaka, öppna munnen på glänt och le som en filmaktris: tändernas pärlrad glimtar fram till hälften. Inte mer.

Herbert ser med stolt förakt på den flirtige herrn, sedan säger han:

— Här är nyckeln till ditt rum.

— Tack, min älskling, viskar hon, reser sig och båda ta hissen upp till fjärde.

Medan Rut tvättar sig, speglar sig (mest i nacken), stryker lite skärt puder på några fräkniga partier, som inte solbrännan mäktar dölja samt frasar med sidenkjolen vid toaletten (ni förstår) går Herbert fram och åter i korridoren.

Toalettjusteringen efter resan tar tid — tjugo minuter. Och Herbert ser på klockan lika många gånger.

Äntligen sticker hon ut näsan och gluttar, vinkar kokett med handen för att sedan träda ut i allt sitt majestät. En herre, som passerar, måste passera en gång till, så frappant är fröken Rut Dahls koketteri. För fästmöns ljuvhet har Herbert inte så starkt sinne just nu. Väntan blir för lång — och tåget till Skelderviken skall gå om några minuter. På denna badort ämna nämligen Herbert och Rut tillbringa sin länge efterlängtrade, gemensamma week-end.

Utanför hotellentrén anropar herr Nadel en bil för att komma fram i tid. —

Det lilla tågsättet till Ängelholm är fullsatt. Alla ha tydligen ett enda mål: Skelderviken. Den skånska dialekten bryter sig i en mångfald olika skiftningar allt efter social ställning och bildningsnivå. —

I Ängelholm ta Herbert och Rut bil ut till friluftsbaden. Chauffören har order att köra direkt till hotell Skelderviken, vilket ligger på en höjdsträckning, med utsikt över den långa havsviken och dess milslånga strand, just nu vimlande av tusentals nakna kroppar, vilkas brunnska skarpt bryter mot den marmorvita sanden.

Sedan Rut och Herbert lyckats komma över ett par små kyffen till rum på vindsvåningen och Rut plockat upp sin baddräkt — den där som Herberts bror nyss beundrat så intensivt ute på Göteborgs Friluftsbad, gå de ner i matsalen för att beställa bord till middagen. Hovmästaren, en lång, något böjd herre, med skalliga tinningar, kortstubbade mustascher, håret i mittel- och nackbena samt med guldlänk om ena handleden, fixerar paret ett par sekunder, medan han håller sin blocknotes i ordning. Därpå, i läspande nasalton:

— Lite ext'a smörgåsbord, kans'e? Och därvid ser han på fröken Dahl.

Herr Nadel svarar utan betänkande:

— Jatack.

Hovmästarn:

— Ext'a gott, ja. Å va' får vi lov att beställa för varmrätt?

Herr Nadel, res- och restaurangvan, vaknar upp.

— Ni har väl tabeldåt?



— Nja, de' har vi, fö-fö'stås, men jag — och han sänker rösten — rekommenderar abs'lut alakatt.

— Då äter vi alakatt, Herbe', infaller fröken Dahl.

Hovmästarn ler yrkesdiskret och aktningsfullt.

Men herr Nadel, nu på sin mammas gata, vill visa sin restaurangpraktik. Därför avgör han saken:

— Dine'n beställer vi, när vi kommer tillbaka, hovmästa'n.

— Så gä'na — som herrskapet önskar. Under tiden sätter vi alltså fram lite ext'a gott smörgåsbord?

Rut och Herbert på en gång:

— Jatack.

Hovmästarn, med en kort bugning:

— Tackar.

Och sedan vandrar Herbert och Rut ner till badstranden. De gå arm i arm som ringförlovade. Solen bländar. Vattnet skimrar av otaliga silverfasetter. Den vita sanden är som bemängd med guldstoff. Men de nakna kropparnas vimmel, ekot av pärlande, friska skratt och badtoaletternas rika brokighet locka magnetiskt. När de nått stranden, börjar sanden bli besvärande för sammanhållningen. De måste gå var för sig. Ju längre de pulsa, desto djupare drivor. Ibland sjunka de ner ända till midjan. Fröken Dahl ger upp oartikulerade läten, som om hon vore på väg att drunkna. Rut måste kavla upp kjolarna långt ovan knäna. Men hur långt upp, hon kavlar dem, ser Herbert inget slut på de köttfärgade silkesstrumporna.

— Du kan gärna gå före. Jag känner mej så generad, säger hon.

Herbert åtlyder uppmaningen men i nästa nu blir han i alla fall efter. Rut är så energisk.

I tjugo minuter pulsa de på detta sätt fram i sanddrivorna, ty båda vill bada så nära varann som möjligt. Och alltid äro några före dem.

Slutligen orkar inte Rut längre. Hennes ansikte badar i svett. Den konstnärliga shinglingen, utförd i morse på fru Blanche Kruses frisersalong, Kaggensgatan 6, förintas. De korta hårtestarna rakna. Och de vita, indiskreta sandkornen kittla. Så otäckt. Ja, usch då. —

— Nu går jag ta mej tjuven inte en millimeter längre, Herbe't, säger Rut och fixerar omgivningen.

Nere på strandsremsan ligga nakna kroppar utsträckta huller om buller. Och ute i vattnet dansa herrar, damer och barn ringdans. Här och där jumpa enstaka par, eller damen klättrar vigt upp på sin moatjés axel, medan en god vän står och knäpper. Men uppe på strandryggen arbetar en riktig filmkamera. Rut vänder sig om, upptäcker vevgubben och säger blixtnabbt till fästman:

— Här hoppar vi i, Herbe't. Du har la badbyxorna med dej?

Herbert känner efter, att de ligga kvar i fickan och sedan flyga kläderna av med mekaniska grepp.

Innan Herbert hunnit kränga av sig skjortan är Rut redan i vattnet. Hon ropar och vinkar åt sin fästman. I detsamma knäpper filmmannen för sista gången. På den plåten kommer Rut med. Och hennes energi får således sin belöning.

Men Herbert kryper ner i en sandhåla för att få av sig byxorna utan vittnen. Hans vanor äro inte kontinentala. Sedan plumsar också han i. Rut räcker honom handen. Och nu dansa även



de. Herbert kan inte anpassa sig i början. Han är liksom lite tafatt. Men så småningom gaskar den unge mannen upp sig. Och när en stor, frodig Junogestalt med en inbjudande gest kallar till ringdans, sträckande ut handen just till honom, griper Herbert fast i den. Hon kramar hårt. De många juvelringarna klämma och skinnet bränner. Herbert vågar inte titta på hennes armar: tjocka som en ordinär björkstam. Men färgen är inte vit utan karmosinröd och de utdunsta en ånga, som sticker honom i näsan. Rut har roligt på sitt håll: hon står mellan tvenne smärta, brunstekta herrar, fördelande sina ögons grace någorlunda rättvist åt båda hållen!

Nu är den vida ringen slut. Juno ropar hopp. Dansen börjar och fortgår i ett uppsluppet tempo. Plötligt ramlar Juno baklänges i vattnet. I fallet drar hon med sig herr Nadel, som råkar falla över henne. Förskräckt slår hon de massiva, ångande armarna om hans rygg och skriker hysteriskt. Allmänt jubel. Endast Rut tigger, ty hon skäms å fästmannens vägnar. Hur kan han bära sig så klumpigt åt i bildat sällskap. Men den hysteriska Juno släpper greppet kring Nadels rygg med ett oartikulerat skrik. Herbert Nadel ber om ursäkt. Hon nickar och ser på honom förlåtande. Så resa de sig. Leken är slut. Paren stiga upp ur vattnet, gräva sedan ner sig i sanden eller breda ut sina kroppar i groteska former, medan baddräkterna torka. Då dessa kommit på igen, vidtar den obligatoriska strandpromenaden, kottterivis eller på tu man hand. Allt efter tycke och smak. Herbert och Rut föredraga att solbada. Sedan gå de ner i vattnet igen. Nu få de vara ensamma.

Herbert och Rut stanna kvar så länge, att de flesta promenerande på stranden redan gått sin

väg, när de komma upp. Då uppsöka Rut och Herbert en sandgrop, osynlig för allas blickar. Där kyssa de varann och famna varann. Varken kyssarna eller famntagen äro falska. De äro äkta och sunda som livet självt.

Sen klär man på sig och går hem. Under återfärden passera de många djupa sandgropar — och i dem alla vänslande, unga par, som i sin yra inte akta på omgivningen.

Rut och Herbert se på varann och le. De le åt denna lycka, där livet kulminerar: ett paradis, ett eden i Skeldervikens sandrevlar. —

När Rut och Herbert komma fram till sitt bord i matsalen ligger en maskinskriven matsedel vid Herberts kuvert. Den har både table-d'hôte och à la carte. Herr Nadel drar på mun, som den restauranghabitué han är.

Sedan gå de loss på smörgåsbordet. Under tiden kommer en uppasserska i vit blus och svart kjol, shinglad, bobbad, sminkad, pudrad och mager, fram samt frågar likgiltigt:

— Va' få vi lov å beställa?

— Vi tar tabeldåten, säger herr Nadel utan att se upp.

Flickan vänder nonchalant på klacken.

— Fröken, kanske vi får se vinlistan, ropar herr Nadel halvhögt efter henne.

Då blir servitrisens ansikte som förklarar. Och när flickan lämnar fram den, niger hon respektfullt.

— Hajdesäck, säger herr Nadel efter en kort orientering ganska likgiltigt och smäller med en elegant gest igen den svarta pärmen.

Flickan:

— En hela, kans'e?

Herr Nadel:



— Ja, sätt i gång. —

Rut trampar honom på foten och flickan ler som en jämlike.

När kycklingen kommer fram och skottet går, utsättes det unga, eleganta paret, som talar göteborgska här nere bland all skånskan, för de kringsittandes blickar.

Just då lyfter Rut sitt glas med en magnifik gest. Handledens kurva, långsamt, men säkert inövad, gör effekt. Och hennes nick över glaskan- ten, mot vilken de gyllene pärlorna fräsa och krossas, är skålmsk och förtjusande. Herbert känner ända ner i knäveckan, att han älskar sin Rut. Hon är kvinnan i universum. Alla andra marionetter.

Sedan stavar fröken Dahl på flasketiketten samt fortsätter att skava till sig det lilla som finns mellan kycklingens ben och vingar. Ett strävsamt arbete.

Då och då kommer uppasserskan fram, fyller på. Men i andra ändan av salen spelar en damkvartett american girls de senaste kontinentala jazzmelodierna. Vid refrängen sjunga de på sitt stora hemlands underliga tungomål. Ingen kan höra vad de sjunga. Just därför äro de populära. —

På kvällen dans. Fröken Dahl har förutsett denna möjlighet. Och hon kommer ner i en luftig guldfärgad voile, lämnande de långa vackra armarna bara till axeln. De nakna axlarna äro vackert skulpterade och halsen stiger upp, rank som en blomstängel. Fröken Dahl har lärt sig dansa på Liseberg. Hon kan. Rut har också lärt sin fästman. Men han kan inte riktigt. Fröken Dahl blir en av balsalens mest eftersökta damer. Hon är göteborgska. Talar om sin nationalitet i tid

och otid, bryter mera accentuerat än vanligt på i, y och ä — en kontrast till de skånska r-ljuden. Och flirten släpper hon lös med första bästa moatjé. Hej, så roligt att riktigt få ruska upp sig — medan fästmannen dansar med andra eller helst tittar på. Ju längre timmarna skrida framåt, desto mera rådvill blir Herbert, som inte vet, om han skall gilla eller fördöma hennes fasoner. Men då hon ångande het och med ögon, svarta som en skogstjärn, kommer fram och bjuder upp sin fästman till sista vals, flyga fördomarna sin kos.

Sedan gå de ut i den sköna skånska natten och svärma utmed stranden, medan vikens vatten sakta kluckar och måsarna kretsar över deras huvud som bevingade vålnader.

Då de komma tillbaka, brassar en högtalare från den närbelägna privatvillan på med »Ave Maria», medan vita gestalter skimra mellan lövverket.

Söndagen blir ett exakt upprepande av lördagens händelser: bad och kärlek, mat, jazz och kärlek. Varken Herbert eller Rut ha någonsin upplevat skönare stunder tillsammans.

— Vi ska alltid bli lyckliga, Herbe't. Hellre döden än någon annan man skulle få rå om mej.

Herbert samtycker till allt detta. De äro således av samma mening. Sedan tala de om sin eklatering, som skall äga rum, när Herbert gjort ifrån sig resan.

Med nattåget reser Rut till Göteborg. Vid avskedet får hon en riktig pärlcollier. En överraskning som Herbert gömt till sista stund. Då omfamnar hon honom mitt på perrongen.

I detsamma ropar konduktören:

— Tag plats.

Rut måste slita sig ur fästmannens armar.



Herbert återvänder med första lägenhet till Hälsingborg. Rusig av lycka, sol och kärlek är han, men Per Perssons reskassa har tullats på 200 kronor extra. Och när hotell Mollberg fått betalt för sin räkning, återstår en oväxlad 100-lapp samt 67 öre i byxfickan. Det är allt.

Per Perssons sändebud skall egentligen fortsätta till Kristianstad men reser i stället till Tomelila. Där kan han gräsa några dar. Reskas- san har stort behov av detta arrangemang just nu.

## XI

Tomelilla hotell har ingen portier. Bara ett par vaktmästare och en gammal städerska, tung i gumpen och giktbruten men med ett solskenshumör hela dan. Affärsresandena äro Netas gunstlingar, särskilt de som åldrats i kapp med henne. Den unga generationen, som varken äter eller dricker, förstår Neta sig inte riktigt på. Ja, ofta händer, att de gamla gossarna, då de törna ihop i någon av de närliggande städerna, slå sig tillsammans och ta en avstickare till Tomelilla för att i lugn och ro uppliva gamla minnen och historier. Kanske de råka på någon eller några, som ligga där förut och göra affärer — eller helt enkelt ligga där och gräsa. Då blir det sjöslag, vira och något lite hasard. Ibland ganska mycke förresten. —

När Herbert med morgontåget kommer till Tomelilla, står Jins, hotellets ene vaktmästare, framme på den sandade perrongen och glonar på vaggongerna. Jins är gammal dragon. Trots den bägnade ryggen och reumatismen, som regerar både i sätet och benen, motionerar han som en jockey hotellets båda hästar. Råkar då någon se på, sätter Jins sporrarna i »marra», så djuret stegrar sig. Och sen bär det iväg av sjutusan bövlar.

I dag står Jins mer av gammal vana på per-



rongen, ty hotellets sju rum äro alla upptagna sedan ett par dagar tillbaka.

Herr Nadel har bara varit i Tomelilla ett par gånger förut. Men Jins äger gott minne för fysionomier. Och när herr Nadel går fram till honom med väskan, lyfter Jins på mössan, tar emot väskan och hälsar:

— Go-da-a, harren, å välkommen te Tomelilla. Men vi harr inga rom, såvida inte nåen å dom andre ger saj iväg.

— De' blir nog bra, svarar Nadel och stegar iväg upp mot hotellet.

Jins vankar efter med väskan i ena handen, mössan i den andra, ty dagen är holiens varm.

På hotellets trappa står gamla Neta, skuggande med handen för de svaga ögonen. Hon observerar inte herr Nadel, förrän denne är alldeles in-på henne.

— Godda', Neta, hälsar herr Nadel som en gammal bekant.

Neta niger och säger:

— Nog för jag känner igen harrens röst, men jag ä' inte go'te komma ihåg.

— Nadel från Göteborg.

— Å, ja visst. Nu känner jag igen harren men de' va inte i gåur näj s'gu va de' äj. Men välkommen i alla fall, harren.

— Har Neta något rum ledigt?

— Harren ska ha oppackning?

— Ja visst.

— Nå, han för Stockholms Mössfabrik reste för en kvart sen te' Sjöbo. Så de' rommet ä' ledit. annars vet jag inte, hur de' skolle gått.

Då Herbert Nadel hör konkurrentfirman näm-nas, får han en attack. Alltid är den där ohängde Rupert före. Till och med i Tomelilla.

Nu kommer Jins med väskan.

— Har vi några rom, Neta? undrar Jins.

— Han för Stockholms Mössfabrik reste ju för en kvart sen.

— Ja, de' va så sant, svarar Jins och klöser sig bak örat.

Herr Nadel lämnar Jins polleteringslappen och går in.

I korridoren törnar han emot en kämpagestalt. Det grå helskägget böljar och magen liknar en väl stoppad säck. Herbert rycker till. Kors! Farbror Dahl, Ruts pappa.

Herr Dahl känner inte igen sin blivande svärson i den skumma korridoren.

När han gått förbi, trampande tungt, så golvet gungar, ropar Herbert efter honom:

— Godda', farbror!

Herr Dahl stannar, kommer tillbaka. Han är farbror med så många, att det tilltalsordet frapperar inte så särdeles. Men det intima tonfallet gör honom nyfiken.

— Kors, ä' de' du, Herbe't, mullrar jätten och slår honom på axeln.

— Ja-a.

— När kom du?

— Nu.

— Va ska du göra i Tomelilla? (Dahl härmar den skånska accenten på i:et).

— Sälja föstås, svarar Herbert.

— I Tomelilla

— Ja. Farbror är ju här —

— Jag vilar mej, gosse. Men du behöver inte vila. Bara sälja.

— Kan hälsa från Rut, säger Herbert.

— Tack — tack.

— Hon var hos mej i Hälsingborg för — hm — några dar sen.

— Jaså. Ni kunde inte vara ifrån varann



längre. Ne-nej. Ja, Rut ä' e' hä'li' tös, Herbe't. Å trogen som gull. Henne kan en lita på i alla väder. Brås på far sin, ser du.

Herr Nadel ler omärkligt. Gamle Dahl har varit en svår kurtisör förr i världen. Och det går många historier om hans escapader under resorna.

Men den blivande svärsonen låtsas om inget.

— Jaså, du ska göra affärer här, min käre Herbe't. Lycka till. Vi ses väl framåt kvällen. Farbror Dahl ska gå in å ta sej en tupplur. Här ligger just nu ett gäng gamla probisar. Å vi hade ett sjujåkla sjöslag i natt, hahaha. (Den stora buken hoppar upp och ner).

Sedan marscherar den ännu oböjde jätten i väg.

Så snart Herbert fått upp proverna, packar han om barnmössorna, damhattarna och tillbehören i den minsta kofferten, beordrar fram en bil och kör ut till ett par mösskräddare, som ha sin verkstad några kilometer utanför samhället.

Herr Nadel lyckas få order på tio stycken foderbitar, ett par gross läderskärmar och svettremmar samt några dussin barnmössor. Sedan vänder han tillbaka, slår in de mest kuranta stapelartiklarna i ett omslagspapper och besöker med paketet under armen ett par manufakturister. De köpa så pass mycket, att deras namn kommer in i orderboken och firman därhemma ser, att han verkligen arbetat. Sedan affärerna överstökats, går Herbert ner i matsalen för att äta.

Då han öppnar dörren, hörs bullrande skratt. Kring ett bord sitta fem herrar, alla massiva och stöddiga. Deras ansikten skina av välbehag. De ha serviett under hakan. Mellan kragkanten och nacken en näsduk. Värmen är svår. En bland dem är herr Konstantin Dahl.

Då denne observerar Herbert, ropar han honom fram till bordet och presenterar:

— Herr Nadel, min blivande mågabit.

De fyra herrarna resa sig upp och hälsa, artigt och belevat efter gammal vana.

Bordet dignar av äkta skånsk mat, fet och massiv som herrarna själva. En Aalborgs akvavit står på bordet i en kylare och Neta rultar fram och tillbaka, ansträngande sig till det yttersta för att vara herrarna till lags. Det rynkiga ansiktet strålar av välvilja och belåtenhet, då hon ser, vilket värde man sätter på håvorna. Herbert Nadel placeras vid ena bordskanten. För första gången ser han så många av de gamla gossarna samlade i ett gemensamt lag. De prata och berättar historier i munnen på varann, skratta i korus, säga skål och svälja suparna som vatten. De äro sorglösa som barn. Och Herbert undrar om alla fem bara ligga här för att vila upp sig. Herbert sväljer helan. Svärfar in spe fyller i halvan och ropar skål. Herbert biter av. Fem feta, något darrande händer sätta på en gång ner sina glas och fem skinande, glada ansikten förbytas i tragiskt allvar. Att denne unge man biter av sin halva i deras sällskap betraktas hart när som en förbrytelse. Glammet stelnar. Allas ögon äro riktade på herr Nadel. Uttrycket undergår en plötslig skiftning och i blicken står att läsa ett djupt deltagande. Än en gång höja herrarna sitt glas och säga ett dämpat, allvarligt skål. Det är som om denna samfällda lystring riktas direkt till den unge, men alla se åt annat håll. Gamle Dahl känner sig obehagligt berörd, som om han tänker: en sån måg, fy tusan. Då sveper herr Nadel i sig glasets innehåll med en energisk gest. Verkan är underbar. Glammet, skrattet, aptiten åter-



vända med fördubblad fart. Och de gamla historierna dras på nytt. —

Efter middagen serverar Neta kaffe och konjak i en trädgårdsberså. De gamla herrarna dra av sig kavajen, knäppa av löskragen, pusta och tänka svarta cigarrer. Unga Nadel börjar känna sig slapp och dåsig av spriten. Men de andra se oberörda ut. Endast deras runda ansikten glöda, glöda som cinnober. (Sedan komma kortlekarna fram.)

Herr Dahl, säger, vänd till Herbert:

— Du spelar ju vira?

Herbert nickar. Som yngst i laget får han sitta över första omgången men följer med intresse spelets finesser. De kunna sin konst, dessa gamla sändebud, som gaskat, vinglat och tringlat ett helt liv. Särskilt Norrlandsviran äro de mästare i. Den chansen smakar hasard, ger flykt och spänning åt buden.

Men när Herbert ryckt in, tar motspelaren av honom heder och ära för minsta blunder. De andra sekundera högljutt i korus. Ord och inga visor. Herbert Nadel liksom hans jämnåriga ur sändebudens kategori ha vant sig vid att betrakta de gamla kollegerna med ett visst medlidande. Firmorna låta dem behålla sina platser av nåd. I själva verket vågar man inte avskeda dem, ty de äro människokännare som få, bli aldrig utan order för gammal bekantskaps skull. De behöva inte ens som de unga gå ut och uppvakta. De ringa i telefon och säga: »Godda', kära bror, nu är jag här.» Och så kommer kunden upp av gammal vana för att åtminstone få sig en grogg och prata bort en stund. Alltid blir det något i orderboken.

Men om Herbert förut haft en viss ringaktning för dem, förbytes denna under spelets gång i dju-

paste aktning och respekt. De behandla honom som en pojkvasker, som ännu har mycket att lära.

I ett par timmars tid hålla herrarna på att gaska, vingla och tringla, sedan rulta de upp på sina rum och lägga sig att sova middag.

— Vi träffas vid supén, säga de till varann och försvinna.

Herbert går ut och luftar sig ett tag. Vid ingången stöter han på Jins och frågar:

— Va' gör gubbarna här?

Jins ser knipslug ut, hostar och svarar:

— Di rekreerar saj.

— Allihop?

— Ja-a, harren. Domses bagasje står på station. Har harren gjort några affärer?

— För tusen kronor, Jins.

— Redan?

— Javisst.

— I Tomelilla.

— Ja.

— Då ska jag be te fau gratolera, säger Jins.

Sedan går han.

Vid supén samlas åter gänget. Och Herbert måste vara med.

Därpå flyttar sällskapet upp i ett av resanderummen. Whisky och konjak serverar Neta av herrarnas privata förråd. Först talar man politik, sedan affärer och under tiden slår herr Dahl ut första lek för kvällen.

Herbert ser på dem. Deras ansikten äro rosiga och utvilade som ett nyvaknat barns. Inga bekymmer i deras drag. De ha kommit tillsammans för att umgås, uppliva gamla minnen och kanske också glömma att livet stapplar utför. De vill ännu en gång njuta av detta liv, som de format på sitt sätt. Snart skola också de gå in i den stora skuggan. Vem vet, hur många av dem som träffas



härnäst. Men de ha aldrig en minut tänkt på döden. Deras väsen suger sin näring ur resandelivets ambulerande, oroliga tillvaro. Någon annan existens är dem otänkbar.

Ju längre timmarna skrida, desto mörkare bli groggarna. Hasarden börjar. Bank och tjuoett växlar om. Herbert, som ligger här för att komma på rätt köl igen, vill dra sig tillbaka men har inte mod att säga nej till dessa gamla frestare. Och så dras han in i virveln. Sedelhögarna växa. Spelets demon griper dem alla. Herbert inte minst. När Per Perssons sändebud spelat bort resten av sin reskassa så när som en femma säger han bank på hela potten. Nadel, omtöcknad av den starka spriten, har förlorat självkontrollen.

Gamle Dahl blir betänksam. Inte visste han, att unge Herbert vågade slarva på det här viset. Gubben viskar honom i örat:

— Försvinn om du har tur —

Han hade tur. Potten utgör trehundra kronor — en stor, en fascinerande stor summa. Glömsk av sin blivande svärfaders ord för den allt behärskande spellustan tänker Herbert ett ögonblick sätta hela vinsten på ett kort. Då med ens rycker han till, stoppar ner sedlarna och reser sig vacklande. Herbert är berusad. Redlost. Men nu behärskas han blott av en enda, något virrig tanke: att rädda vinsten.

De gamla hasardörerna ta det hela från den humoristiska sidan. »Han kommer snart tillbaka», säger herr Toreus, en klotrund, blond kappresande. De andra instämna och fortsätta spelet. Dylka intermezzon ha de varit med om hundrade gånger i sitt liv. Kortpengarna bränna. Alltid kommer vinnaren tillbaka, vill ha mer — och förlorar mer än vinsten. Ja, så får man skramla för att få honom iväg till nästa stad.

Men Herbert kom inte igen.

Neta satt sin vana trogen ute i korridoren och vakade. Med hennes hjälp lyckades han ta sig upp till rummet, kastade sig på sängen och somnade.

Den unge mannen väcktes av solen, som stack honom mitt i ansiktet. Herbert såg på klockan: sex. Ruset hade dunstat bort. Men huvudet värkte. Kallsvett och kvälningar generade. Småningom drog han sig till minnes nattens händelser, öppnade plånboken och räknade sedlarna: trehundra kronor. Herr Nadel behövde inte gräsa. Beslutsam packade han sina koffertar, läste tidtabellen. Klockan sju gick ett tåg till Ystad. Per Perssons sändebud skulle till Kristianstad, men han ville framför allt iväg, sak samma vart.

När de gamla gossarna vaknade, satt herr Nadel på Continental i Ystad och åt sill och potatis. Ansiktet glåmigt. Minen tragisk. Men reskasen var räddad. Samvetet kändes lugnt.

Bakom sig hör han plötsligt en harkling, som med ens jagar bort blekheten. Herberts ansikte blir purpurroött. Den där harklingen känns igen bland tusen andra. Han vänder sig om. Borta vid matsalsdörren står chefen, fabrikören Persson och snyter sig. Ljudet ger eko i den folktomma matsalen. Herbert kryper bokstavligen ihop. Men fabrikören har redan upptäckt honom. Han styr kurs rakt på sin resande, gör stora ögon och frågar:

— Jaså, herrn är här? Jag trodde herrn var i Kristianstad?

Herbert blir blodröd, griper efter en nödlögn:

— Kunderna i Kristianstad var inte hemma?

— Ingen hemma?

— Nej.



Fabrikören hostar, tar upp sin dosa, snusar och säger:

— Kanske herrn vill ha en pris?

Samtidigt tittar han med en välbehag på sillen och potatisen. Herr Nadel får en komplimang för denna hygieniska frukosträtt.

— Herrn lever i alla fall förståndigt. En gång överraskade jag Greven på Grand i Gävle. Han åt sparris och drack Sauterne. Jojo, sån ä' den.

Herr Nadel ler pliktskyldigast.

— Men inte väntade jag att träffa herrn här. Florence och jag har varit uppe i Stockholm en tripp, å så tog vi Sveabolagets Hyperion tillbaka. Hm — Florence kommer på momangen — hon är bara uppe på ett rum å gör toalett. Jo, som sagt vi kom me' Hyperion för en kvart sedan. Båten ligger i Ystad ett par timmar, å under tiden tänkte vi att titta på stan, Florence å jag. Apropå, herrn har väl inte gott om reskassa?

Herbert rodnar och undrar, vad chefen menar.

— Jo, ser herrn, de' har gått åt lite mer på båten än vi beräknat. Kan herrn avvara hundra kronor, så ringer jag upp Torskog och ber honom skicka ner summan pr postanvisning. Jag tänkte just be honom telegrafremittera beloppet till Continental. Nu kanske jag kan slippa det besväret.

Med en åtbörd, som om det gällt att låna en god vän, tar herr Nadel upp sin plånbok och räknar upp 10 tior av nattens spelvinst.

— Tack. Herrn reder sej väl i dag?

— Jabevars.

— Nå, herrn är alltid förståndig. De' sätter jag värde på. Å säljer gör herrn också. —

— Skapligt nog.

— Ja, för ser herrn, en resandes livsuppgift är

att leva upp rasande lite men sälja förbannat mycke'.

I detsamma kommer fröken Florence in i matsalen. Då hon ser med vem hennes far talar så förtroligt, skiftar ögonen uttryck. Den för omgivningen upphöjda likgiltigheten förbytes i en oväntad överraskning. Och dragen få plötsligt över sig barnets naiva glädje. Fröken Florence stannar ett ögonblick mitt på golvet, går sedan resolut fram och hälsar.

— Godda', herr Nadel. Är ni här?

Varken fabrikören eller hans resande hade hört, när fröken Florence kom in. Och ingen av dem lade heller märke till, när hon närmade sig, ty matsalsmattan var mjuk.

Vid fröken Perssons utrop, ryckte båda till. Herr Nadel mest. Han vände sig om. Attityden blev till ett levande frågetecken.

Då sträcker hon fram sin hand till hälsning och nickar nådigt. Fröken Florence har hunnit bli herre över sin förvåning. Herr Nadel tvärtom. Han rodnar, bugar, tar fumligt i hand.

Chefen, som ser den unge mannens bryderi, passar på tillfället att snyta sig.

Fröken Florence mönstrar honom från huvudet till fotabjället. Han är riktigt elegant och ansiktet, vilket inte återhämtat sig efter nattens libationer, ser intressantare ut än vanligt: blekt, nästan tragiskt. Och hon läser blott alltför väl i herr Nadels ögon, att han rent av beundrar henne som ett övernaturligt väsen.

— Nå, hur går affärerna då?

Frågan låter halvt skämtsam.

— Åjo, skapligt nog, svarar pappas sändebud. Florence:

— Så roligt. Därtill lever ni spartanskt, åter



sill och potatis. Vänd till fabrikörn: de' tycker du väl om, pappa?

Fabrikören snyter sig en gång till.

I detsamma kommer portieren och meddelar, att bilen väntar utanför.

— Jaså, muttrar fabrikören. Till herr Nadel: Vi tänker ta oss en tur utåt Saltsjöbaden, innan båten går.

— Kan ni inte göra oss sällskap, föreslår fröken Florence.

Herr Nadel rodnar. Men fabrikören infaller:

— Herr Nadel är inte ute för att sällskapa. Han skall göra affärer, hm-hm. —

Sedan tar chefen farväl av sin resande och önskar god fortsättning. Fröken Florence nickar som till en intim gammal bekant.

Utanför bölar bilen. Herr Nadel kikar bakom gardinen. Portieren står med frökens väska i ena handen och håller kupédörren öppen med den andra. Han får drickspengar för sin uppmärksamhet av fabrikören, böjer huvudet till tack tvenne gånger. Men herr Nadel har bara ögon för chefens dotter. Han kan till och med se, att hennes vrister äro vackra, då hon kliver upp. Sedan försvinner bilen.

Herr Nadel återgår till sin sill och potatis. Men aptiten har försvunnit. Han sitter bara och petar med gaffeln, medan tankarna göra en jämförelse mellan fästmön och fröken Florence. Jämförelsen utfaller inte till Ruts fördel. Sedan tänker herr Nadel på sin tur: först spela in de uppfestade pengarna och sedan låna ut till själve chefen. Sådant stärker ens ställning i firman. Den frugala frukosten bidrar på sitt sätt att öka chefens förtroende till honom. Annars brukade herr Nadel inte äta sill och potatis. Under uppväxtåren hade han fått nog av den rätten.

— Men fabrikör Persson med dotter fortsätter genom plantaget ut till Saltsjöbadens restaurang. Där äta de i sin tur frukost, beundra utsikten och vända sedan tillbaka. Båten skall just lyfta ankar.

— Vem tycker du bäst om av dina resande, pappa? frågar Florence apropå.

Av tonfallet att döma har den frågan varit aktuell för henne en god stund.

Fabrikören hostar, sedan:

— Dom har sina goda sidor alla tre. Huvudsaken är att dom s-ä-l-j-e-r.

— Ja-ja. Men vem förtjänar du mest på?

Han ser på henne förvånad. Aldrig har Florence visat något intresse för förtjänsterna förut. Men den här frågan är väl en av hennes vanliga infall, mer eller mindre tanklösa som vanligt.

— Nå, pappa lille, upprepar Florence, vem förtjänar du mest på?

— De' kan komma på ett ut, fast herr Nadel kanske tar loven av dom andra så småningom och så lever han billigare.

— Ja, vet du, de' tror jag också. Han ser väldigt stadgad och respektabel ut. Inte kan man tro, att han är resande.

— Jaså — skulle de' vara något fel att se ut som en resande? Du pratar.

— Asch, jag menar, att han inte är så där fet och välmående. Vet du, jag tycker, att han liknar en officer.

— Hur ser en officer ut då? skämtar fabrikörn och tar sig en pris.

— Spänstig, smärt, korrekt och käck.

— Affärsresandena se alltid så flottiga och nypressade ut. De likna konfektionsherrar. Ingenting personligt. Vet du, jag tycker, att just herr Nadel verkligen har något personligt över sig.



— Jaså. De' låter, som om du nästan vore —  
Fabrikören höll upp.

Fröken Florence:

— Va' vore, pappa?

— Hm — som du vore — hm — intresserad av  
din fars resande. —

— Jag tycker bra om honom. — Han har ett  
sånt trevligt sätt.

— Jaså.

Dottern fortsätter, spontant komma orden:

— Herr Nadel skulle man kunna hålla av. Ja,  
man skulle rent av kunna — gifta sej me' ho-  
nom —

Pappa avbryter:

— Va'-falls — språka inga dumheter, flicka.

Sedan går fabrikören ensam in i röksalongen  
medan dottern sitter kvar, stirrande med dröm-  
mande ögon ut i den blå oändligheten. Hon är  
som förvandlad. Men det går över, då förste styr-  
man, en ståtlig karl, kommer bort och gör henne  
sällskap.

Under resten av resån tala varken far eller dot-  
ter om herr Nadel.

I Hälsingborg, där Hyperion också rastar ett  
par timmar, stöter man på en gammal bekant:  
Herberts bror Mille, som med sin fru kommer  
från Ramlösa.

Fru Ida Nadel hade på sista tiden råkat ut för  
tvenne relativt ofarliga slaganfall och läkaren  
tillrådde därför ett par veckors brunnskur. Nu  
var den slut och herrskapet Nadel ämnade sig sjö-  
vägen hem till Göteborg.

Fru Nadel, som lättnat tjugofem — säger 25 —  
kilo under vistelsen vid badorten, ser friskare och  
rörligare ut än på många år. Mille är som van-  
ligt massiv, vital och rödmosig. Vinter som som-  
mar lika. Ingenting förändrar hans yttre.

Fabrikör Persson, vilken börjat tycka, att den långa sjöresan från Stockholm aldrig vill ta slut, blir glad över att råka sin gamle resande, som tjänat sig upp hos honom. Nu är herr Mille Nadel en framtidskarl med oanade möjligheter. Han kan nästan bli vad som helst. Och fabrikören känner sig icke utan anledning ha personlig del i hans framgång. Fabrikör Persson har så att säga satt kärna i honom.

Fabrikören hälsar från brodern, som han händelsevis sammanträffat med i Ystad.

— Nå, hur artar bror sej? frågar Mille släktmedvetet.

— Han artar sej bra — får de' lov att vara en pris?

— Tack — atchi — a-a-atchi.

Sedan diskutera de båda herrarna sociala frågor. Förr i världen ha de haft samma synpunkter i allt. Och då brukade fabrikören föra ordet, när han händelsevis var i humör att diskutera annat än affärer med sina resande. Nu förde herr Mille Nadel ordet. Hans synpunkter sammanföll icke längre med f. d. chefens. Denne motreplikerade endast för sin värdighets skull. Så småningom kom herr Nadel in på sitt älsklingsområde, försäkringsverksamheten. Men då föreslog han att gå in i kaféet för att kunna prata ostört.

Fröken Florence, som förut sett fru Nadel över axeln, var älskvärdheten själv. Fru Nadel å sin sida berättade öppenhjärtligt om sina slaganfall. Hade i många år känt sig konstig och yr. Men så när den där förfärliga sommarhettan kom för några veckor sedan föll hon för första gången omkull i trapporna och slog sig sanslös.

— Ett par dagar senare satt jag ve' radion å störtade handlöst i golvet. Då blev jag rädd, ska



fröken veta, å gick upp te' dr Almsjö, som ordinerade den här brunnskuren. Nu känner jag mej som en annan människa, å tycker att jag kan leva i hundra år.

Fröken Persson deltog i hennes glädje med både »a» och »o» och »kära nån». Desto intimare blev fru Nadel.

Vid måltiderna ombord bildade Nadels och Perssons ett litet kotteri för sig. Aldrig kunde fru Nadel tro, att Milles förre chef och dotter voro så trevliga. Fröken Florence hade samma mening. Åtminstone utvärtes. Fabrikören bara lyssnade. Men efter vinet till maten berättade han historier från flydda tider. De ägde hans hjärta.

När sällskapet skildes åt på kajen i Göteborg hade herr Nadel försäkrat sin förre chef för 50,000 kronor i Omnia. Hustruns brunnskur kostade ingenting.

## XII

Brunnskuren i Ramlösa gjorde gott. Fru Nadel hade inte känt sig så vital och rörlig på många år. Avmagringskuren inte bara föryngrade henne. Fru Nadel måste också beställa nya toaletter.

— Ä' du inte gla', Mille?

— Jovisst, svarar Mille.

Efter tonfallet att döma brydde han sig inte om vilket.

Men tillfrisknandet visade sig vara en chimär. I slutet av augusti hemsöktes Göteborg åter av en fruktansvärd värmebölja, värre än någonsin. Mäniskorna stöpo omkull på öppen gata. Livet på Östra var som utdött. Ingen vågade sig ut. Kanalernas ruttna vatten förpestade luften. Det var som om hela staden vore en enda stinkande avskrädeshög.

Fru Nadel fick tillbaka sina svindelanfall. Hon vågade knappast röra sig ur fläcken av fruktan för döden. Den förfärliga hettan skulle väl snart ta slut. Men den varade dag ut, dag in.

Helst satt hon vid radioapparaten, som stod i matsalen. Detta rum fick aldrig någon sol. Här var svalt, nästan kyligt året om. För att något syssla med lyssnade hon i tid och otid. Mille gnodde som vanligt, än på sitt kontor, än i kommittéer och nämnder. Var jämt upptagen. Pustade, svettades, arbetade och låg i. Mille sparade



sig inte ens nu, när alla andra lade upp och slaknade.

På hustrun hade han ej en tanke. Ida å sin sida ville inte säga, hur pass dålig hon var. Och förresten skulle väl värmen snart ta ett slut — håååjaja. —

Då Mille kommer hem en eftermiddag tidigare än vanligt, hör han i tamburen högljudda stönanden. De komma från matsalen,

Sitter hon å snarkar vid den usla radion mitt på blanka eftermiddagen! Nu går de' förlångt, mumlar han och rycker i vredesmod upp matsalsdörren men stannar skräckslagen på tröskeln.

Hustrun halvligger i vilstolen. Hörlurarna för öronen som vanligt. Men katten Fylax sitter inte i hennes knä. Han sitter på radioapparaten, kröker rygg och jamar utdraget. Men ur hustruns öppnade gap forsar en oavbruten ström spyor ner på golvet. Där bilda de redan en stinkande floge, som breder ut sig och växer i den mån som uppkastningarna öka. Hustruns ansikte lyser blygult i den svaga dagern. Ögonen slutna. Uppkastningarna, som komma stötvis, hota att kväva henne. Därav de stönande ljuden.

Mille står rådvill, riktigt rådvill för första gången i sitt liv. Bilden är så vederstygglig, att den paralyserar honom — men blott för en kort stund. Sedan blir han Mille Nadel igen, tar ut stegen men måste trampa rakt i spyflogen för att kunna komma intill hustrun. Då mannen lutar sig ner, får han en uppkastning, strid som en skur, mitt i ansiktet. Men Mille tappar inte kuraget. Än en gång böjer han huvudet, lyssnar på hjärtat. Det slår men krampaktigt. Och bröstet häver sig, som om det ville brista. Då förstår Mille något så när, att döden, den förfärliga dö-

den, som han aldrig förut gjort bekantskap med på nära håll, står på lur.

Mille reser sig upp, springer till telefon och ringer upp dr Almsjö.

— Jag kan tänka de', svarar denne lakoniskt och tillägger: jag kommer om ett ögonblick.

När Mille återvänder till radiostolen, har uppkastningarna avstannat. Bröstet arbetar inte så högljutt. Det har sjunkit in liksom de nu blygrå kinderna. Men alltjämt badar ansiktet i strömmar av svett.

I detsamma kommer Malin, som varit ett ärende uti i kolonistugan vid Johannelund. Malin kan bara säga:

— Å, herre jesses.

Sedan börjar hon gråta. I samma ögonblick anländer dr Almsjö.

Malins gråtparoxysmer upphöra så snart hon får syn på läkaren.

Alla tre hjälpas nu åt att klä av och lägga den döende i sängen. Ett mödosamt göra. Den förut massiva kroppen har blivit dubbelt så tung, trots att den är tom invärtes.

Sedan skickas Malin till apoteket efter krossad is och en blåsa. Gummiblåsan fylls med isflingor och Mille lägger den på hustruns huvud, vars hår klubbat hop sig i tovor under kampen.

På Milles fråga, om det är fara för livet, svarar dr Almsjö:

— Ja och nej, herr Nadel. Vi får se vad isblåsan gör för nytta. Jag kan i varje fall ingenting uträtta. Men byt ny is i blåsan så snart den gamla smält ner.

Därpå avlägsnar han sig.

Mille sätter sig bredvid bädden och tar fast i hustruns hand. Den är tung, livlös. Endast fingrarna kröka sig mekaniskt. Och då mannen



reser sig för att fylla på mer is i blåsan, plockar den döendes fingrar efter hans hand. När de åter ha den fast, sluta de sig som klor och de redan stela dragens blygrå färg bli en nyans ljusare. Var går gränsen mellan liv och död, tänker Mille, när han ser och känner dessa reflexrörelser av liv.

För varje gång mannen erfar dessa reflexrörelser vaknar hoppet. Men pulsens och hjärtats slag bli allt svagare. De tunga flämtningarna efterföljas av hessa pip. Och svetten börjar torka in. Ansiktshuden blir allt strävare, stramar över kindkotorna, som om den sträckts till bristning. Den blygrå färgen övergår i gult. Näsvingarna falla ihop. Kraften sinar undan för undan. Och timmarna skrida framåt. Mille sitter troget kvar med hustruns hand i sin. När alla livstecken börja slockna ett efter ett, hålla de redan kylande fingrarna kvar sitt grepp om hans hand. Plötsligt avstanna både puls och hjärta på en gång för att återigen rassla i väg. Så blir det ånyo stopp. Benen dras krampaktigt upp mot bälen, sträckas åter ut med ett par ryckningar, ett skrapande läte, som kommer blodet att isa sig i Milles ådror, tränger genom näsa och mun, ett par mekaniska kastningar på huvudet, ett järnhårt grepp av den kraftlösa handen över mannens, en harkling, ett par smällande läten som då man med tungan suger sönder ett blad — handens grepp lossnar, armen faller ned med en duns mot sängkanten. — Döden.

Mille Nadel har under väntetiden gjort sig bekant med honom. Han kommer inte överraskande.

Mille breder över sin döda hustrus ansikte en näsduk, knäpper händerna och läser Fader vår.

Malin står på tröskeln. Hennes ögon äro röda. Mille faller inte en tår. —

Han skickar Malin till dr Almsjö efter dödsat-

testen, som flickan befordrar vidare till Sankt Peders pastorsexpedition. Själv ringer han upp tidningarna och dikterar annonsen. Först då får fru Nadels bror Svante reda på, att systemen är död. Hans röst förstummas i telefonen. Några minuter senare kommer brodern upp, kastar sig på knä vid sängen och gråter som ett barn. Ida och Svante ha alltid hållit ihop. Svante kan inte fatta, att systemen är borta för alltid. Mille står bredvid och ser på. Han känner sig rörd men kan inte själv ge uttryck åt någon sorg.

— Jag sörjer med hjärtat, säger han och suckar djupt.

Sedan skriva Mille och Svante gemensamt ihop en dödsruna för Middagskuriren. Den är både vacker och innehållsrik. De andra tidningarna klippa den och ta matris av Middagskurirens porträttkliché. Alla önska hedra Skandinaviska Annonsbyråns avlidna chef men man vill inte ha något extra besvär, ty Middagskuriren har alltid blivit gynnad på deras bekostnad.

Mannen gör en ståtlig begravning med ett följe av tjugo bilar efter likvagnen. I den första sitta Mille, prästen och brodern, som fått permission att resa upp till Göteborg för en dag. Vidare fru Idas bror Svante H. Logård jämte dennes hustru. Den enda som saknas är Herberts fästmö, fröken Dahl. Herbert själv har inte hört av henne på tre veckor. Hon ligger på semester. Han börjar få underliga aningar. Rut är så nyckfull.

I bilen nummer två herr August Krok och fröken Krok. Vidare herrarna Jarl, Gråh och Helger, samtliga styrelsemedlemmar i Omnia.

I bilen nummer tre arbetarkommunens ordförande med fru och fabrikör Persson med dotter. Därnäst personalen. Kontorschef Walter och frö-



ken Tomasson intill varandra. De språka riktigt förtroligt. Resten av följet består av släkt, vänner och bekanta.

Jordfästning i kapellet av kyrkoherde Bolm, som håller ett vackert griftetal över den döda. Vid tonerna av Brantings sorgmarsch bärs kistan ut till graven av brodern Svante samt herrarna Jarl, Gråh och Helger.

Sedan bjuder herr Nadel samtliga gäster på middag å restaurant Gamle Port. —

Herbert reser med nattåget till sitt distrikt — han har inte många platser kvar nu och August Krok gör Mille sällskap hem för att komma honom att glömma den tyngsta sorgen. —

En vecka senare säljer herr Nadel Skandinaviska Annonsbyrån till sin svåger Svante H. Logård. Fröken Tomasson och de övriga inventarierna följa med vid flyttningen till de nya lokalerna. Och så går livet åter sin gilla gång. Mille Nadel har för många järn i elden att kunna koppla av. Men han liksom rätar på sig efter hustruns död, blir livligare, lägger an på att uppträda som en ung man.

Svante Logård säger till sin fru:

Mille gifter snart om sej, ska du få se, Vega. Och fru Idas bror suckar vid den tanken. För honom är systemens minne heligt.

Men Mille vandrar en gång i veckan ut med blommor till Idas grav. Ingen skall säga, att han glömmet henne. De ha dock varit lyckliga på sitt sätt i livet — en sådan lycka som ingenting ger och ingenting begär. —

Nu var Nadel änkeman liksom August Krok. Men medan herr Krok börjar åldras och redan äger en vuxen dotter, står Nadel ännu i sin ålders blomma. Fast åren spela då inte någon roll bland goda vänner. Redan under Idas livstid hade

Mille ofta varit gäst i Kroks hem. Det var denne, som sparkat fram Nadel inom partiet. Och förresten överallt där Krok hade någonting att säga till om placerades också Nadel. På det viset fingo de båda vännerna mycket gemensamt. De behövde ofta sammanträffa på tu man hand för att dryfta gemensamma angelägenheter. Efter Idas död upprepades dessa sammankomster oftare. Och för det mesta kom herr Nadel hem till herr Krok, som bjöd på supé. Krok och hans dotter voro gästvänliga naturer. Fröken Agnes, en ljus, slank blondin med moderliga instinkter och kortklippt hår, skötte värdinnans kall. Hon var tjugonio år. Och Mille tyckte redan på hustruns tid, att fröken Agnes såg bra ut. Hennes figur påminde om broderns fästmö. Och fröken Agnes talade gärna om Ida. Hon talade så vackert, att Mille själv blev rörd. Tänk, att Ida hade så många goda sidor, som han aldrig lagt märke till.

Men Mille Nadels offentliga sysslor blevo allt flera. Och hans styrelsearvoden utgjorde en ordinarie årsinkomst. Av sitt parti skickades herr Nadel hit och dit i olika uppdrag. Han började nästan bli ett ambulerande sändebud i partiets tjänst. Omnias souschef herr Andrew Lang och kontorschefen herr Walter fingo nu nästan bära hela ansvaret för affärerna vid Postgatan.



### XIII

Flera dagar före svägerskans död hade Herbert besvärats av onda aningar. Då brodern meddelade den sorgliga nyheten, drog han en suck av lättnad: de onda aningarna funno sin förklaring. De kommo emellertid tillbaka, då Herbert satt på nattåget till Halmstad för att där fortsätta affärsresan. Han fick inte en blund i ögonen.

På hotell Mårtensson låg en rek-avi och väntade på honom. Avien var avsänd från Marstrand. I den lilla sommarstaden tillbringade Rut Dahl sin semester. Naturligtvis var reket från henne. Det kunde nog inte vara från någon annan. Men varför skickade hon rek? Åh, kanske en present. Rut var alltid rik på infall. Så fort postkontoret öppnades på morron, skyndade Herbert dit. Under vägen gjorde han allehanda gissningar. Men då assistenten lämnade fram försändelsen, ett vanligt brev, blev överraskningen större än om det varit till exempel ett paket. Herbert vände på konvolutet, vägde det i handen, fingrade på det. De onda aningarna kommo tillbaka med förnyad styrka. Han gick in i en portgång och fläkte upp kuvertet, såg först på underskriften. Där stod endast namnet, utan något av de kära epiteten framför. Blixtnabbt ögnade han igenom de få raderna;

»Marstrand i augusti.

Bäste lille Herbert.

Om jag nu orsakar dig stor sorg, får du försöka att förlåta mig. Men jag måste vara uppriktig och säga hela sanningen. Jag kan aldrig ljuga. Hellre döden. Jag trodde, att du skulle bli min tillkommande. Jag har ju alltid hållit av dig så gränslöst, Herbert. Ingen var som du. Men här i Marstrand har jag mött mitt verkliga öde. Ingen undgår det, Herbert. Detta öde är en annan man, en som jag aldrig sett förut. Men första gången jag såg honom blev jag som förhäxad, fick feber och blev sängliggande. Jag ville inte se honom för mina ögon, ty jag var din. Vi hade svurit varandra trohet. Men ju mer jag kämpade emot, desto mer förstod jag att min kamp var fullständigt meningslös. *Han var den rätte*, Herbert. —Ja, nu är det sagt. Och farväl, Herbert. Jag skall alltid, alltid minnas dig så länge jag lever. Tänk någon gång på mig tillbaka och försök att förlåta

*Rut.*

P. S.

Jag skall vid tillfälle skicka tillbaka alla presenter jag fått av dig med undantag av pärlcollieren. Den vill jag behålla som ett dyrt och heligt minne.

*D. S.»*

Herbert måste läsa brevet flera gånger om, innan han kunde fatta innehållet. För några veckor sedan voro de jordens lyckligaste människor. Till och med eklatering hade bestämts till en viss dag. Och så kom nu detta plötsligt farväl. Därav de onda aningarna. Ja, nu funno de sin förklaring.



Ruts känslor sutto således inte djupare, än att de vid första bästa tillfälle kunde byta föremål. Nog hade han tyckt, att fästmän var liksom lite yttlig av sig, fast det felet skulle väl ge sig med åren. Och vilka unga damer voro förresten inte ytliga nu för tiden!

Men som en sömndrucken vandrade Herbert hem till sitt hotellrum. Han såg inte, att himlen blånade och solen sken. Herbert såg bara Rut. Inkommen satte han sig på en av kofferterna, tog ånyo upp brevet och läste, läste det om och om igen. Vem kunde denne andre vara — en fin herre, kanske bara en tolvskillingssnobb? Antingen han var det ena eller andra, skulle Herbert gett honom ett ordentligt kok stryk, men då borde Rut stå och se på. Karlen var väl en sån där idiot, som fick snurren, när hon klatschade med ögonen, — en nyck, vilken Herbert aldrig fäst sig vid. Rut var hans, hur mycket hon än klatschade åt andra. Nu hade emellertid den vissheten upplöst sig i intet. Men om Rut inbillade sig, att han skulle tigga och be henne vara hans, bedrog hon sig — ja, hon bedrog sig. Sedan kommo några tårar spontant. I detsamma stack en städerska in huvudet, såg herr Nadels sorgsna uttryck, lade märke till brevet i hans hand, stannade på tröskeln och skämtade:

— Gråt inte, de' blir snart bra igen.

Då log herr Nadel — som ett barn — genom tårarna, körde skamsen ner brevet i byxfickan och sade:

— Ge mej en pilsner.

Teckla:

— Vi tar väl Halmstad extra.

— Jatack.

— Ack, för alla de gånger jag sköljt ner mina egna sorger me' Halmstad extra.

Rödhåriga Teckla hade sin egen patenthumor, billig och effektiv som ricinolja för simulanter.

Teckla och Halmstad extra hjälpte Herbert över den värsta sorgen. Åtminstone så pass att han kunde börja tänka på affärerna. Sedan togo de resten av dagen och tankarna i anspråk. Men så snart Herbert blev ensam, kom brevet fram igen. Slutligen kunde han också läsa mellan raderna: naturligtvis hade Rut varit bekant med den andre långt förut.

I två dagars tid höll han på att övertyga sig om Ruts trolöshet. Och när herr Nadel kom till Varberg, näst sista etappen på resan, hade han inte många tankar över för henne. Den sårade självkänslan började läkas. Djupare satt inte heller hans kärlek. Tidslytet var visst gemensamt för båda.

Nu skulle han åtminstone efter all kamp och strid, alla förödmjukelser, allt arbete unna sig en extra kväll på Socitetsrestaurangen. —

Då Herbert passerar kaféavdelningen, ropar någon på honom.

— Heja, mössjude!

Herr Nadel vänder sig om, halvt generad. Vid borden runt omkring sitta damer i eleganta sommartoaletter och herrar i tennis- och segelkostymer, somliga barhuvade, andra i sportmössa eller halmhatt: badgäster. De skela halvt frånvarande på »mössjuden». Herbert anar vad de tänka, medan han går bort till ett bord med tre groggande herrar.

Den ene är i Herberts ålder, ljus och gänglig, reser i skodon och heter Albani. Oskar Albani och Nadel ha varit kamrater i samma fotbollsklubb. Nadel som målvakt. Albani som forward.

Det är Albani, som hejar.

Herr Nadel har inte äran känna de två andra.



Albani presenterar:

— Herr Löve — herr Singel.

Herr Löve är en trindlagd, rödlett och jovialisk herre i medelåldern. Små stubbade mustascher, avrakade till hälften. Det tunnhåriga huvudet har skalliga fläckar här och var. Han reser i oljor, fernissor och färger.

Herr Singel, en storvuxen, maskulin koloss, med ett väldigt kranium, väldiga nävar, axelbred som en jätte och högröd i ansiktet, är ombud för kravattfabriken National, specialité four in hands.

Oskar Albani säger:

— Nu har du la snart gjort ifrån dej, Herbe't?

— Näst sista platsen, svarar herr Nadel.

En uppasserska kommer högtidlig och stel som en societetsdam oombedd fram med 7 ½ centiliter whisky och en flaska selters. Herr Nadel blandar sin grogg och alla fyra nicka skål på samma gång.

— Ska herr Nadel äta? frågar herr Löve.

— Jag var just på väg.

— Vänta, så får grosshandlarn trevligt sällskap, avbryter den jovialiske Löve.

Sedan talar herr Albani om den förestående matchen mellan B. S. (Blåsparken) och det engelska proffslaget Runciman Springers, fruktansvärda motspelare, imperiets mest berömda sändebud i fotboll.

— Ja' hö'de uttå Hajen (ett smeknamn på Blåsparkens kapten), att han abselut vill ha dej å mej me', Herbe't, annars går de' alldeles käpprakt, sa'n. Å de' tror ja' me', vet du va'.

— Hej, skål, säger herr Löve och ser på klockan. Den förbannade groggen suger. Om vi skulle gå bort å få en bit nu?

De andra nicka och tömma sina glas. Vid ett av verandaborden längst bort står supé dukad

för fyra. Och då allesammans äro så gott som färdiga med sina affärer denna gång, slå herrarna sig lösa på ett par flaskor bordeaux och lite Malvoisie.

Det känns skönt att äntligen få pusta ut och rå sig själv bland idel obekanta. I parken spelar en militärorkester. Vid borden konversera mer eller mindre välborna herrar och damer varann. Deras språk är vårdat, nyanserat. De fyra ombuden känna sig liksom lite instängda i denna miljö till en början. De tala dämpat, luta sig mot varann och säga ett halvkvävt »va» allt som ofta. Ingen talar om affärer. Men i mån som vinflaskorna tömmas, stiger stämningen, tungbanden lossna. Herr David Singel för ordet. Han är som alltid full av infall. Ibland rätt grovkorniga. De andra skratta högljutt. Men vid borden intill börja gästerna knuffa varann i sidan.

Löve vänder sig till hälften om och säger med sitt godmodiga tonfall:

— Jag tror du börjar bli en riktig högtalare, David.

Då sänker herr Singel rösten och gästerna runt om intressera sig åter för varandra inbördes. —

Efter supén flytta herrarna över till groggbordet på andra sidan verandan. Där stå två halvor punsch isade och saltade — ackurat som de ska vara.

Här sitter man mer ogenerad. Historierna, pratet och glammet chockera inte.

Tack vare välvilligt tillmötesgående från hovmästarns sida får var och en så mycket han behöver. När den sista skvätten tömts till sista droppen är klockan ett på natten och de fyra sändebuden bereda sig till uppbrott. Löve och Albani gå ganska ostadigt. De bjuda varandra armen, medan Albani sjunger Klara stjärna, du som strå-



lar. Han sjunger känsligt, vackert. Jätten Singel och Herbert Nadel komma efter. Singel berättar en historia om en dansk dame på Arvids-son i Halmstad:

— Söt-nosen gömde plånboken i armhålan, kan du tänka dej (alla blevo du vid supén). Fast lite på snusen såg jag nog, att de var något svart där, men kunde aldrig tro, att de' svarta just var mi' plånbok. Men så gjorde pige-börnet en oförsiktig rörelse — å vips dråsa plånboken i golvet. Var kom den ifrå? fråga jag. Då börja ho' te' skrika å ropa på polis, så jag var tvungen te' ge'na ett par tier extra för ho skulle tåga. Ja, di är djåkliga, di danske. —

Under tiden har sällskapet hunnit ner till kajen, där herr Albani stämmer upp Du gamle måne, kom å visa mej vägen. Även nu sjunger han vackert och känsligt.

En nattvakt, gammal, böjd och stapplande, träder plötsligt fram och förbjuder mänserenaden.

Herr Albani låtsas inte höra. De andra skratta. Då förlorar den gamle nattpolisen humöret, hotar med arrest och svänger påken över sitt huvud. Vid manövern råkar den pikförsedda spetsen träffa jätten Singel i nacken. Vid alla livets tillfällen godmodig och sävlig tappar herr Singel för en gångs skull humöret, tar fast i gubben och säger:

— Va' i helgoland tar du dej te, din gamle uv.

Albani springer fram och föreslår:

— Konstapeln ska be om ursäkt.

— Ska ja' be om ursäkt. Busarna ska be om ursäkt i stället.

Den gamles karakteristik blir de fyra herrarna för stark och Singel hotar:

— Antingen ska konstapeln falla på knä och be Fader vår eller också sänker vi konstapeln i havsens djup.

Till de andra:

— Pst. Hugg i.

Och alla fyra lyfta den gamle, sakta vaggande honom över kajkanten. Mångubben har roligt. Men vaktgubben har inte roligt. Ber bevekande att få slippa det nattliga dopet.

— Jag ska gärna läsa både Fader vår å Harren välsigne er, stammar han.

Då släppa de ner honom, nattvakten lägger sig på knä, tar av den tillplattade soldatmössan, knäpper händerna och ber med darrande röst, som luktar sprit. De fyra sändebuden stå omkring med blottade huvuden och allvarliga som dödgrävare. Sedan skramlar man till en tia och Albani överräcker sedeln med ett improviserat tal... Gubben tackar djupt rörd, ger herrarna lov att sjunga om sin måne så många gånger som helst samt larvar sedan bort mot societetsparken. Herrarna larva hem till Warbergs hotell.

— Men först en sängfösare, säger herr Albani och bjuder de andra med in på sin uppäckning, där bordskivorna äro täckta av känger, skor och tofflor i alla kvalitéer, färger och fasoner. Under tiden herr Albani plockar fram groggvirket, jonglerar herr Singel med Skofabriksaktiebolaget Lejonets prover. Förfärligt roligt.

Nadel, som har sin uppäckning rum om rum med Albani, säger om en stund god natt och går in till sig. Ingen av de andra lägger märke till hans försvinnande. De tala i munnen på varann just då.

Och när herr Nadel skall till att somna, hör han alla tre glada och belåtna, lalla i korus med gradvis slocknande röster:

Du gamle måne, kom å visa mej vägen.

Du gamle måne, gör mej inte förlägen.



Nadel släcker ljuset och somnar som en stock.

När han vaknar påföljande morgon är det dödstyst i rummet bredvid.

Herr Nadel stiger upp, klär sig, går ner i matsalen och frukosterar, fortsätter sedan tillbaka för att packa ner proverna. Skönt ska det kännas att få slå igen koffertlocken för sista gången och resa direkt hem till Göteborg. Men nu finns ingen Rut nere vid stationen för att ta emot. Och inte skall Herbert sakna henne. Ne-e— Rut har burit sig åt som en slamsa. »Trogen som guld», hade hennes far sagt. Pappa Dahl skulle bara veta, hur hans kära dotter handlat. Fy! Herbert spottar för att ge eftertryck åt sin indignation, tänder en cigarrett och drar ett par bloss. Men cigarretten smakar inte. Han slänger den i kakelugnen.

När koffertarna äro packade, går herr Nadel in på Göteborgsbankens filialkontor, köper en postremiss på 800 kronor, som jämte några accepter omedelbart skickas hem till kontoret. Så där ja, nu har den sista värdeförsändelsen expedierats för denna gång. Resten i plånboken behöver han för uppehållet i Kungsbacka och resan hem.

Då Herbert står färdig att gå till tåget, frågar han städerskan efter herrarna Albani, Löve och Singel.

— Dom sover visst än, säger Maja och ler förstående.

Herr Nadel nickar. —

Per Perssons sändebud kommer i sista minuten. Just då han hoppar upp på fotsteget, blåser stinsen till avgång.

Herr Nadel ser förgäves efter sittplats. Varje kupé är upptagen av pladdrande, solbrända badgäster utom den sista — där sitta blott en äldre

herre och en yngre dam på var sin sida om fönsterbordet.

Hit flyttar her Nadel sin handväska jämte det kombinerade käpp- och paraplyfodralet. Sedan slår han sig ned i kupéhörnan närmast ingången och fixerar diskret de båda andra. Förmodligen far och dotter. De hade vissa likheter: båda blonda och högresta. Men damens näsa är böjd en smula uppåt, medan hennes medresande har en rak, skarpt skuren. Damen i blå resdräkt och vita glacéhandskar. Herrn i grå byxor och blå kavaj, händerna i grå silkevantar och på huvudet en grå resmössa. Ingen av dem tar notis om nykomlingen. Damen ögnar i en bunden bok med röda pärmar, herrn läser i en häftad med gult omslag.

Herbert Nadel tänder en cigarett och drar fram Allt för Alla ur rockfickan.

Efter en stund tröttnar herrn vid fönsterbordet på läsningen, tar upp ett cigarettetu och börjar i sin tur att röka. Damen följer exemplet med boken. Men då hon skall lägga volymen i resväskan, faller den i stället till golvet. Båda herrarna kappas om att ta upp boken. Deras händer mötas. Båda ber om ursäkt. Men herr Nadel kommer i alla fall lite före. Han överräcker boken till damen med en artig bugning.

Hon nickar tack, blottande tänderna. Ett par äro guldplomberade.

Några minuters tystnad igen. Sedan hostar den äldre av de båda herrarna, fixerar sin omgivning och börjar därpå lågmält rosa utsikten från kupéfönstret:

— Den svenska västkusten är en bland de vackraste resrouter i hela Nordeuropa.

Herr Nadel, som märker, att främlingens tal är distinkt och utan dialektfärg, förstår nu, att



damen icke kan vara hans dotter. Alla tre bli emellertid snart inbegripna i ett livligt samtal om Sverige som turistland. Herr Nadel har berest hela södra delen och han deltar på ett sakkunnigt sätt i resonemanget. Damen å sin sida är minst lika sakkunnig.

Efter en stund säger den äldre gentlemannen:

— Kanske jag får föreställa mej. Mitt namn är Jacques Runsvärd.

Han gör en lätt böjning på huvudet. Den imponerar. De grå ögonen äro kloka och genomträngande. Varje än så liten rörelse behärskad.

— Arnell, nickar damen.

Och herr Nadel presenterar sig enligt gammal vana.

Därpå tar herr Runsvärd upp två kort ur övre västfickan, ett till vardera av sina medresande.

— Får vi kanske byta, föreslår han och tillägger: jag börjar bli glömsk för namn på gamla dar, mitt herrskap.

Fröken Arnell och herr Nadel överlämna sina kort i tur och ordning.

Herr Runsvärd läser på dem. Ett fint, ironiskt leende kommer och går över de skarpa dragen och han säger:

— Jag tror vi är sändebud alla tre. Fröken Arnell reser för en modevarufirma. Herr Nadel reser i hattar och mössor. Och jag representerar konungariket Sverige.

Fröken Arnell och herr Nadel strama till vid de sista orden. Representant för konungariket Sverige? Vad är nu det för skoj av en äldre kollega.

Den gamle diplomaten ser de båda ungdomarnas förlägenhet, då de ungefär samtidigt stava på titeln under namnet. Där står kort och gott: Envoyé. Han anser sig behöva ta dem ur deras bryderi och säger:

— Ja, jag är Sveriges angvoajé på Balkan.

De andra båda sändebuden bli ännu mer konsternerade. Men fröken Arnell finner sig först. Hon säger i obesvärad ton:

— Herr ministern är kanske ute på en semester-tripp?

— Alldeles riktigt, min bästa fröken.

Till herr Nadel:

— Får de' vara en cigarett?

— 'Tackar så mycke' — tackar, svarar herr Nadel.

Sedan tala alla tre om affärer i största allmänhet. Det vill säga, att Sveriges envoyé låter Per Perssons och modefirmans respektive sändebud prata. Den gamle lyssnar med uppriktigt intresse. Då och då sticker han emellan med en replik, när konversationen hotar att avstanna. Ibland prata fröken Arnell och herr Nadel i munnen på varann, så ivriga äro de att föra sina meningar till torgs.

Innan man vet ordet av, ropar konduktören ut Kungsbacka.

Herr Nadel:

Nu måste jag säga adjö å tacka för angenämt resällskap.

Per Perssons sändebud bockar sig flera gånger om för Sveriges representant. Modevarufirmans får bara en höjning på huvudet. Fröken Arnell svarar med en kort nick. När tåget går, vinkar herr envoyén farbroderligt med handen. Fröken Arnell visar tänderna. Herr Nadel svänger med hatten till farväl.

Då expressen försvunnit, måste herr Nadel ta upp visitkortet och titta riktigt noga. Sedan lägger han det i plånbokens innerfack att ha som minne. En resande i hattar och mössor stiftar



inte alla dagar bekantskap med en resande för konungariket Sverige. —

Dagen går i Kungsbacka och på kvällen är Herbert Nadel äntligen åter i Göteborg.

Herr Nadel tar bil till Kaggensgatan.

I portgången stöter han tillsammans med brodern, som är på utgående. Mille skall till sin vän August Krok på supé.

— Jaså, du har gjort ifrån dej nu, Herbe't. Välkommen hem.

Och Mille dunkar brodern i ryggen.

— Synd att jag ska bort, annars skulle du å jag gått på Lorens å språkat en stund. De' känns så ensamt hemma nu, ska jag säga.

Herbert nickar deltagande.

— Ja, alldeles förfärligt ensamt, Herbe't. Men så snart jag har tid brukar jag gå ut till Idas grav, Herbe't. Å då känner jag mej som en annan människa — hååå. Mille drar en djup suck.

Men så kommer han ihåg sitt ärende, ser på klockan och utbrister:

— Kors i jesses, nu får jag kila. Ett sjusabla spring jämt. Ja, adjöken me' dej så långt. Du ska väl ner på kontoret å göra upp reskassan, kan jag tro?

Mille skyndar i väg, vinkande med handen.

Men Herbert stiger upp och gör toalett, rakar sig samt kontrollräknar dagsutgifterna än en gång. Sedan tar han spåret tillbaka.

En halvtimma senare står yngsta sändebudet nere på kontoret och går igenom resans räkenskaper med gamle Torskog. Herr Nadel har rest på trettio kronor och fyrtiofyra öre i genomsnitt pr dag.

Herr Nadel lever billigast. Därnäst Svangren. Sist Greven, förstås.

— Den ä' oss en dur faen, säger kontorschefen.

Fröken Bull, bokförelerskan, ler.

— Är Svangren å Frankling redan hemma? frågar Nadel

— Di kom i går.

— Å chefen?

— Bara ute på stan.

— Nå, va' tycker ni om mitt resultat?

— Ajovars — de' kunde la vara sämre, säger den gamle bitvargen.

Herr Nadel bryr sig inte om honom. —

Några dagar senare ställer fabrikören till med festsupé på Palace. Orsaken är tvåfaldig. Dels har denna resa trots den allt hårdare konkurrensen gått över förväntan bra, dels skall den gamle kontorschefen och de båda verkmästarna dekoreras med Patriotiska sällskapet's medalj för långvarig och trogen tjänst. Hela kontors- och lagerpersonalen jämte förmän och verkmästare äro inbjudna. Resandena naturligtvis självskrivna. Dessutom ha ett par tidningsmän, några av fabrikörens personliga umgängesvänner samt herr Mille Nadel inbjudits. Fabrikören vill gärna, att Mille ska närvara vid ett sådant högtidligt tillfälle.

Ingenting har sparats för att göra denna fest så imponant och minnesrik som möjligt. Fröken Florence sköter en värdinnas plikter. För henne fjäsa alla. Greven är riktigt i sitt esse. Han tycker om fest i alla former. Men tycker inte om sin för detta kamrat Mille. De söka undvika varandra så mycket som möjligt.

Festtalet håller chefen själv. Fabrikören talar vackert och varmt för de band som förena honom med hans underhavande:

— Plikttroheten har alltid stått högt i kurs hos mej.

Därpå läser fabrikören under andlös tystnad



upp kgl. Patriotiska sällskapetets tillkännagivande samt dekorerar i egen person de tre utvalda med var sin silvermedalj.

Den gamla kontorschefen, annars hård som en sten för alla känslor, snyftar som ett barn, när han ser utmärkelsen dingla på bröstet. Medaljen är denne hängivne arbetarens enda stora belöning i livet. De båda verkmästarna ta saken mindre allvarligt. Sedan talar Mille Nadel med pondus för fabrikören och det goda förhållandet som alltid rått i firman.

— Den tid jag var anställd som resande här, skall jag alltid bevara som ett dyrbart minne, även om ödet kommer att bära mej aldrig så högt, säger Mille med rörelse.

Alla känna, att han talar ur hjärtat.

Efter honom deklamerar Greven en versifikatorisk, hemlagad hyllning till festens charmanta och moderliga värdinna och kontorschef Torskog tackar å medaljörernas vägnar. Gråten sitter i halsen. Ingen har någonsin sett honom så rörd.

Efter supén dans. Fröken Florence går omkring och bjuder upp den, hon önskar jazza med. Unge herr Nadel får de flesta danserna. Greven är grön av avund. Fabrikören själv besväras av dotterns friheter. Hur skall hennes nycker sluta? Men Mille skiner som en sol hela kvällen. Gudskelov att inte Herbert och Rut äro ringförlovade — han vet ännu ingenting om brytningen dem emellan.

Herbert spelar hela kvällen en försynt och tillbakastragen roll.

Fröken Florence betraktar honom ganska ofta i smyg. Vad han ändå skiljer sig från alla andra resande! Vem som helst kan väl se, att herr Herbert liknar en officer och så är han en framståen-

de fotbollsspelare. Fröken Florence vurmar för sportsmän.

Vid ett tillfälle komma de på tu man hand. Då passar hon på att fråga:

— Säg, herr Nadel, är det verkligen sant att ni ska bli målvakt på matchen mellan B.S. (Blåsparken) och Runciman Springers nästa vecka.

— Ja, man vill de', fröken, svarar Herbert.

— Ert porträtt stod i Middagskuriren härom dagen. Och tidningen skrev, att göteborgslaget sätter sina största förhoppningar på er. Är ni inte ängslig?

— Nej, varför då, svarar Herbert käckt.

— Ni har ju legat ifrån såpass länge.

— Jag får väl träna några kvällar.

— Och sen är ni säker?

— Åja, något så när.

I detsamma ropar fabrikören:

— Flo'ence — Flo'ence.

Hon nickar med huvudet på sned och försvinner.

Just i detta ögonblick ser Herbert sin förra fästmö som en svart silhuett. Den dyker upp och försvinner.

När festen framåt tvåtiden avblåses med ett fyrfaldigt hurra för chefen och hans dotter, äro alla belåtna. Somliga sluddra och gå en smula ostadigt. Bröderna Nadel höra inte till dem. De veta att skicka sig. De äro framtidsmän.



#### XIV.

En söndag i slutet av augusti. Klockan närmar sig ett. En aldrig sinande ström av hyr- och privatbilar, tramp- och motorcyklister rusa Calsrogatan ut, passera Säröbanans station och fortsätta i tjocka moln av damm vägen mot Högsbo. Vid Linnéplatsen lasta spåvagnarna ur. Folkhoparna storma in genom Slottsskogsportarna. Den ena hopen går upp i den andra. Alla skynda chaussén fram i samma riktning som fordonen. Men över Maj- och Masthuggsbergen rusa svärmar av unga och gamla med Slottsskogen som närmaste mål. Och fälten på andra sidan den stora folkparken är svart av rörliga, snabbt växande skaror. Buskagen knaka. Grenar brytas ner. Stigar och vägar, öppna platser och gräsmattor översvämmas. Genom östra portingången vältrar en kompakt människomassa. Den liknar en folkvandring, som besinningslöst lämnar den stora staden. En bit uppåt vägen till vänster fladdra svenska och engelska flaggor på ömse sidor om en bred entré. Genom denna vältrar sig folkmassan som en naturkraft fram mot målet: Valen, Göteborgs stora idrottsplats. Idag är säsongens stora händelse. Blåsparkens fotbollsklubb skall ställa upp mot ett lag engelska professionals. Inramad av skogklädda höjder till höger och vänster och med höga bergformationer i fonden längst bort mot Högsbo ligger Val-

len just nu badande i en augustisol, varmare än högsommarens. Fotbollsplanen glänser ljusgrön mot trädens skiftande sensommarfärg och massornas svarta myller, som snart fyllt varje upptänkligt utrymme. Över den amfiteatraliska jätterotundan höjer sig himlavalvets blånande kupol, medan bergen längst bort i fonden bölja i svart. Fondbergen äro friplatser.

Klockan slår ett i Masthuggskyrkan. Hornmusiken på estraden skräller till med en engelsk militärmarsch. En spriftning går genom hela denna väldiga människomassa på 15,000 själar av alla stånd och åldrar. Intill societetsdamen sitter Masthuggskallen, intill den monokelprydda cityherrn fabriksflickan från Gårda. Här finnas inga klasskrankor. Inklämd på en av högra läktarens bänkar skeppsredare Henry Northon med gemål, hans svåger skeppsredare Douglas Perzon o. fru. En bit från dem fabrikör Per Persson med dotter.

Efter musikstycket uppstår några minuters andlös tystnad. Den böljande massan sitter nu mol stilla. Men allas blickar riktas mot en öppen dörr under prisdomareläktaren. Dörren liknar ett svart källarhål. Det är som vart enda öga i denna till synes döda massa av huvud och lemmar hypnotiserats av just det där källarhålet. Men med ens går som en elektrisk stöt genom 15,000 stela människokroppar. Stötens kontakt når blixtnabbt ända ut i periferien: hela massan vagnar, som om den plötsligt gripits av något övernaturligt. Så går ett dämpat sus genom de åskådareleder, som sitta närmast källargluggen. Några rörliga skuggbilder skymta i själva dörröppningen. Skuggbilderna växa. En kakofoni av underliga ljud, ett gurglande sorl och sen kommer ur 15,000 taktfasta strupar:



— H — — u — — r — — r — — a —

Hurraropen stiga i höjden, rusa utefter leden. Ekot svarar från de angränsande skogskrönen. Men nu ha de rörliga skuggbilderna blivit levande varelser: elva barhuvude män, belysta av solens strålkastare, marschera i sakta mak fram på den ljusgröna fotbollsarenan. De äro klädda i blågröna tröjor och blå benkläder. Alla småväxta. Gängliga överkroppar. Långa armar. Men benen påminna om tjocka, ojämt smidda släggor, vilka nedtill avslutas med en fotliknande ansvällning. Överst på släggan en kula stor som ett barnhuvud, knäskålen. Männen gå med korta steg. Rörelserna, stereotypt sävliga, erinra om en cirkusakrobats. Ben och fötter, gjutna i ett stycke, flytta sig automatiskt som på en film. Likt rullande åskor dåna hurraropen mot bergen.

Sedan ovationerna tystnat, roa sig karlarna med bollen på småbarns sätt: de passa den sinsemellan genom små putslustiga tårörelser, vilka locka till skratt. Men 15,000 par ögon tröttna snart på den leken. Skrattet dör bort. Allas blickar riktas i stället än en gång mot den lilla källardörren.

Med ens skimrar något brokigt mitt i solen. I nästa nu marschera elva slanka unga män ut på plan i slutna tropp. De bära blågula tröjor. Publiken reser sig spontant. Hattar flyga av. Näsdukar vifta. I teten går dagens domare, civilklädd. Men de blågula spänna förbi det engelska laget som en trupp väldisciplinerade gymnaster. Varje rörelse har svikt. Benen smäckra. Vaden vackert svängd. Och stegen fjädra. Engelmännen betrakta sina motståndare med ett lätt beslöjat leende. Det är som om Blåsparkens unga amatörslag marscherar från en seger. Men publikens jubel vill aldrig sluta. Alltjämt vifta hattar,

näsdukar, program. Hela massan är i böljande rörelse och fondbergen röra sig, som om de plötsligt levt upp ur sin förstelning: även gratispubliken deltar i det allmänna jublet. Men entusiasmen för de blågula färgerna lägger sig, ty fotbollsintresset, det starkaste, det mest äkta av alla i det moderna Sverige, tar vid. En stark västan sveper plötsligt fram över fältet. På ömse håll blir man betänksam, riktar blicken mot de smäl-lande flaggdukarna och skakar huvudet. Vem kommer i motvind första halvleken? Lotten får fälla utslaget. Engelsmännen ha otur. Men publiken är ett enda lyckligt leende: matchen börjar bra. Domaren placerar bollen. Lagen ställa upp.

#### Runciman Springers

	Snyder			
	Walton	Mc Raven		
	W. King	Brown	Sullivan	
Eagle	Cowfoot	Percy Cup	Broke	S. Owen.
	○			
Jake	O. Nubian	Albani	Strid	E. Turesson
	H. Kubbe	Bylén	Rude	
	W:m Flink	S. Torkel		
	H. Nadel.			

#### Blåsparken

Andlös spänning. 15,000 människor sitta som förlamade. Deras ögon stirra på läderkulan. Fondbergen ha återtagit sin geologiska karaktär. Men lagens mannar stå som vilda djur, färdiga till språng. Varje lem är beredd att göra sitt yttersta. Muskeltrådarna ligga som spända strängar.



Nu för domaren visselpipan till munnen.

Albani, Blåsparkens center, flyttar sig ett halvtjog steg baklänges. Den engelska forwardskedjan flyttar sig också ett halvtjog steg baklänges, backarna stå på spänn och Snyders, målvakten, hukar sig av gammal vana. Vinden blåser friskt och vem vet...

Nu sätter lille Albani fart framåt. Han flyger i väg som ett jagat djur — och bom — skottet går. Bollen skjuter båge, hamnar utanför plan. En filmoperatör, som skall ta starten för Cosmorama, förpassar med en kobent spark bollen tillbaka på plan. Under några minuter böljar spelet fram och tillbaka i omedelbar närhet av den engelske målvakten. Snyders tunga, massiva underrede får sju liv. Hela den lilla gestalten hoppar upp och ner, av och an. Armarna fäkta. Huvudet nickar. Han ser ut som en uppdragen sprattelgubbe, ständigt i rörelse. De båda lagen snurra nu huller om buller på ett par kvadratmeters yta. Tjugo par ben äro blandade om varann. Kullerbyttor. Magknuff. Medvetna och omedvetna krokben. Domaren, hr Ruben Silvén även kallad Hajen, hoppar omkring som en vallhund. Pipan sitter som fastvuxen i mun. Men han lyckas inte blåsa av. Plötsligt får Runcimans center, den farlige Percy Cup, bollen av centerhalvbacken Brown i en applåderad markpassning. Cup sänder bollen i ett kraftigt snärtskott från vänstra hörnan. Lille Albani kastar sig handlöst över läderkulan. Men försent. Albani slår magen så hårt i plan, att han blir ligande några sekunder.

Percy Cups blixtsnabba anfall kom överraskande. Så gott som hela Blåsparkens lag hade samlat sig framför den engelska målvakten. Och publiken väntade i en spänning, som hotar att

explodera, att B. S. skulle med hjälp av medvinden göra sitt första mål.

Men så vänder sig lyckan. Innan försvararna ens ana situationen har den engelska forwards-kedjan med Cup som driver i små eleganta passningar lyckats kryssa upp mot Göteborgsmålet. Spurten går i rasande tempo. Publiken sitter i ångest: bara ett par meter framför Blåsparkens målvakt nu. Just då slår chansen blixtnabbt ner på Torkel, en av B. S. backar. Han får upp bollen, nickar den till Flink. I yran klatschar denne till bollen med händerna. Domaren blåser till straffspark. Alldeles framför mål. Långe Nadel hukar — sig — beredd — till — språng. Fröken Florence Persson varken hör eller ser någon annan än fars sändebud just nu. Ett ögonblick håller publiken andan. Skottet går. Men bollen flyger över mål. Ah...

Göteborgarna anstränga sig till det yttersta att pressa upp mot det engelska målet. Men Runcimans släppa inte fram dem. Varje försök till passning avvisa de ledigt, elegant. Det ser ut som om proffsarna inte ens besväräs av motvinden. Ej en min i deras drag förråder oro eller spänning. De spela som levande maskiner. Göteborgarna svettas i stömmar. Utan resultat. Men plötsligt får Jake på ytterkanten fatt i bollen. Den lille spenslige överklassynglingen har bidat sin tid. Jake kastar ett öga till höger, ett till vänster, glider sedan, hal som en ål, förbi Runcimans vänsterhalva och på ögonblicket är också den engelske vänsterbacken passerad. Hela denna rush kommer för alla oväntad. Publiken jublar. Taktfast eka de första ropen:

— Heja — Ja-ke — heja — heja — heja —

Hattar flyga av. Näsdukar vifta. Och på sitt-



platserna reser sig publiken upp under denna blixtnabba solorush. Nu centrar Jake till Nubian. Strid fångar... Men just som han skall skjuta, slinter foten. Markskott. Bollen rullar åt sidan ut i gången. Ett sus av besvikelse går genom publiken. Och Strid får över sig med en hel massa improviserade öknamn av habituéer, som ha gott öga till honom förut.

Återigen böljar spelet fram och tillbaka. Spänningen mattar av. Då tar galleripubliken upp hejaropen för att stimulera. Men stimulansen får motsatt verkan: de blågula favoriterna bli i stället irriterade, Blåsparkens forwardkedja stormar utan hänsyn till motspelarnas magar, ben och underliv. Domaren måste ideligen blåsa av både för offside och ruff. På fondläktaren jubelvrålar publiken åt detta hårda, hänsynslösa spel. Men då engelsmännen svara med samma tricks, eka fyropen. Hoprullade papperstussar och andra föremål kastas som projektiler ner mot plan till protest. Då fattar centermannen Percy Cup ett beslut för att tysta till munnen på läktarpubliken. Han sätter en mördande fart, ger korta, precisa sticklingar till sina inrar. I en blink är Cup förbi Blåsparkens backar. Men då bollen flyger direkt på mål, sträcker länge Nadel två fingrar lagom långt upp för att peta bollen tillbaka. Han rör sig inte ur fläcken just nu då hela första halvlekens utgång hänger på honom. Endast två fingrar rakt upp över huvudet. Bollen vänder tillbaka. Runcimans gamla beprövade kämpar stå ett ögonblick slagna av beundran över denna kallblodighet. Men från 15,000 strupar bryter ett öronbedövande jubel löst.

Från rad till rad, från läktare till läktare, fortplantar sig bifallet:

— Heja — Herbe't — heja — heja — he-j-a-a —  
 Hattar flyga i luften. Näsdular fladdra. Per Perssons sändebud är allas hjälte. Han har räddat Blåsparkens ära. Men fröken Florence Persson kallar honom från och med detta ögonblick för sin. Han eller ingen om så pappa reser tusen hinder. Och hon viftar med sin näsduk, sin väska och sitt röda parasoll på samma gång och med sådan intensitet, att en Masthuggskalle i närheten ser sig föranlåten mumla till en annan:

— Se på den fina böna, dö. Ho' har vesst fått snurren uttå värmen eller va' faen går de' åt'na.

Fabrikören, hennes fader, ser sig generad åt sidorna. Han märker, att dotterns entusiasm väcker en viss sensation trots det allmänna jublet. Folk kan ju tro vad som helst, särskilt om någon råkar känna både fabrikören och hans ombud.

Men fröken Florence låter sig inte bekomma. Hon viftar med näsduk, väska och det röda parasollet, tills armarna domna. Men just då är första halvleken slut.

Runcimans Springers, som aldrig förut besegrats på kontinenten, hade lidit nederlag uteslutande tack vare Herbert Nadels två fingrar. De avgjorde spelet.

Då det engelska proffslaget marscherar ut ser ingen åt dem. Men när Blåsparkens mannar ställa upp och i sin tur spänna fram över plan, linkande, sönderbråkade, svettiga, resa sig 15,000 man som en och hurra — hurra, så Särötåget, som just då passerar, stannar för att dess passagerare skola få bevittna denna enastående sensation.

Sedan diskuteras spelets finesser man och man emellan. Blåsparkens målvakt, dagens hjälte, är på allas läppar.

När andra halvlek börjar, har vinden mojnät av — åter igen tur för Blåsparken, som nu kom-



mer i motvind. Allt artar sig också bra. B. S. pressar sig mot Snyders med oemotståndlig kraft. Runcimans yttrar hållas i schack av Kubbe och Rude. Inrarna gå fram som reserver. Albani, som inte kan glömma publikens stormande ovationer för kamraten från affärsresor och matcher, har tydligen beslutat att göra sig bemärkt. Han vaggar förbi ett par motspelare och centrar elegant till Jake, som blixtnabbt sänder bollen tillbaka i den hopgyttrade högen framför mål. Publiken hejar både för Albani och Jake. Men sen svika förväntningarna, ty Percy Cup smiter förbi Blåsparkens backar, som om han skjutits ur en kanon. Nadel ser den fruktade Cup och rusar ut för att minska skottvinkeln, men bollen flyger över mål. Publiken vågar andas. Sedan pressas spelet åter ut på plan och blir intresselöst.

Nya hejarop. Larmande. Intensiva. De äro som piskrapp för Blåsparkens mannar, vilka tränga på, armåga sig fram, använda huvud och ben till vapen. Då blåser domaren av och dömer till straffspark. Ånyo reagerar fondläktarens publik. Den hyssjar, ropar:

— Åt helvete me' Hajen. Han kan bara vissla.

Domaren vinkar avvärjande med handen. Gesten betyder: Lagg er inte i det här.

Men andra halvleken lider mot sitt slut. Endast en kvart kvar. Engelsmännen ämna ej låta besegra sig. De sätta i gång med ett rasande tempo på alla händer. Huvud och ben gå i en automatisk, aldrig slappnad rörelse. Göteborgarna äro tröttkörda. De orka inte hålla ut i den rasande spurten. Inga hejarop hjälpa. Deras kullerbyttor bli allt vanligare och som hämnd spela de hårt. Följden blir offside och ruff om vartannat. Domaren blåser av. Galleripubliken skränar och protesterar, tjuter och visslar. Runci-

man Springers gå sakta men säkert fram mot Blåsparkens mål. Då och då böljar visserligen spelet åter långt bort mot plan, när någon långväga ballong, ryslig att skåda, skickas iväg mot deras eget mål. Men i en handvändning äro de tillbaka. Det ser ut, som om de samtidigt ville leka katt och råtta. Plötsligt tar åter Percy Cup ledningen. Centerhalvbacken passar smidigt och flott bollen till honom. Ett vinande skott. Nadel gör ett hopp för att fånga bollen men missar, störtar till marken — och bollen ligger säkert i mål. Endast matta applåder belöna engelsmännens seger. Den höga stämningen slaknar. Hejaroopen tystna. Men fröken Florence har hjärtat ända upp i halsgropen. Hon undrar, om Herbert slog sig i fallet. Men i så fall låtsas han inget om. En hjälte ...

De sista minuterna bli utan intresse och matchen slutar med 1—1.

För första gången ha Runciman Springers inte lyckats besegra ett amatörlag.

Men innan människomassan troppar av, kliver en man fram på plan, lyfter sin halmhatt och säger:

— Låt oss utbringa ett rungande, fyrfaldigt hurra för Blåsparkens fotbollsklubb. Den har på ett hedrande sätt bestått provet. Leve den!

Och folkmassan hurrar. Den, som utbringat leveropet, är herr Mille Nadel. En pressfotograf passar på och knäpper honom.

Men nu rusa människorna i väg, som om de ville tävla med varann i hastighetsrekord. De rusa fram mot vägen förbi Slottsskogsvallens restaurang. Här och där svaga kvidanden, ängsliga rop: barn som hänsynslöst trampas eller kvinnor, vilka bli hysteriska av värmen och trängseln. Men i ändlösa rader vänta bilar,



tramp- och motorcyklar, medan huvuddelen av massan vältrar in genom Slottskogens vägar och gräsmattor, som om den ville förgöra allt i sin väg.

En halvtimme senare är invasionen skingrad åt olika håll. Fabrikör Perssons chaufför kör far och dotter ut till Långedragrs restaurang. Pappa brukar alltid ha som regel att bjuda sig själv och Florence på en liten extra vinmiddag efter ett fotbollsevenemang. Fröken Florence för ordet hela tiden, analyserande sakkunnigt spelets finesser. Mest talar hon om Blåsparkens målvakt. Fabrikören lyssnar utan synbart intresse.

Men fröken Agnes Krok, hennes far och herr Mille Nadel äta middag på Lorensbergs terrass. Herr Nadel bjuder på bordeaux till kycklingen och Malvoisie till melonen. —

På kvällen har Blåsparkens styrelse anordnat supé i Eggers festvåning för de båda lagen jämte särskilt inbjudna. Till de senare hör direktör Nadel. Vid nachspelet håller herr Nadel ett vackert tal för fotbollsspelet som en klassutjämnande faktor i samhället:

— På en fotbollsläktare mötas alla utan hänsyn till födsel eller vanor. De sitta sida vid sida, eldas av samma entusiasm. Jag höjer mitt glas för denna socialt utjämnande faktor. Leve fotbollsentusiasmen!

Därpå talar skeppsredare Henry Northon på engelska för Runciman Springers, »imperiets mest berömda sändebud». Och Percy Cup svarar kort och gott:

— Swedes and gentlemen. Cheers for us all. —

Festen fortsätter under cordial stämning, tvångsfria former och allmän förbrödring till klockan två.

Matchen refereras utförligt i måndagens tidningar. Porträtt äro infällda av lagens spetsar samt herr Mille Nadel. Hans vackra initiativ efter matchens slut prisas i vackra vändningar.

Men Herberts porträtt, till ett antal av fem (en från vardera tidningen), klipper Florence ur för att ha som minne.



## XV.

Efter hustruns död tog Mille Nadel hushållerska. Hon hette Rika och var fyllda 50 år.

Fröken Rika är en liten tystlåten, alltid svartklädd kvinna. På det gråsprängda håret sitter likaledes alltid en vit spetshuva. I den höga bluskragen en snäckbrosh av guld. Mille Nadel märker sällan, att hon finns till. Rika kommer och går som ett opersonligt väsen. Men hon kan laga god mat och Malin passar på att lära sig. Fru Nadel hade aldrig haft något intresse för matlagning.

När Herbert är hemma från resorna, äter han hos Mille. —

Morgonen efter den minnesvärda matchen sitta bröderna vid frukostbordet, diskuterande söndagens händelser.

— Fröken Florence å gubben var också där, säger Mille och sneglar från sidan på brodern.

— Jaså —

— Aldrig visste jag, att fröken Florence var så intresserad. Jag satt på bänken bakom. När du med två fingrar stoppade bollen för Runcimans, trodde jag ta mej tusan, att hon skulle krevera. Jag såg på Pelle P. att han kände sej ganska generad över dotterns våldsamma entusiasm. Vet du, man fick rent av den tanken, att hon applåderade å viftade bara för din skull.

Herbert rodnar men svarar icke.

— Ja, du skulle bara sett, hur hon bar sej åt. Ögonen hängde fast vid dej förresten hela matchen. Om du inte vore så gott som förlovad, kunde jag ge ett gott råd, Herbe't. —

Herbert lägger ner gaffeln, ser på brodern:

— Så gott som förlovad, säger du, inte ens *så gott som*. Han betonar de tre sista orden.

Mille rycker till, nyfiken som en kvinna:

— Va tusan menar du?

— Rut har slagit upp.

— Slagit upp?

— Ja-a. —

— När då?

— Under resan.

— Men ni träffades ju i Hälsingborg?

— Javisst.

— Fnurra på trån? Var du för het — hm — på gröten?

— Anej. Snarare hon.

— När slog Rut upp?

— En tid efteråt.

— Varför?

— Skrev å sa att hon blitt kär i en annan. —

— Å sådant berättar du som den vardagligaste sak i världen. Skrev Rut verkligen å sa, att hon blitt kär i en annan?

— Javisst.

— En sån oförskämd jänta. Men hon brås väl på far sin. Nå, va' skrev du till svar?

— Ingenting.

— Älska' du henne inte då?

— Jo förut. Men nu vill jag aldrig mer se henne för mina ögon.

Mille lägger handen faderligt på broderns axel och säger:

— De' gör du förbannat rätt i. Rut va' ingen-



ting att ha för dej. De' har jag tyckt hela tiden i sällskapet. Var glad att du är fri från henne. Hon passa' dej inte. Nu kan du välja. Men välj me' förstånd, Herbe't. De' ämnar jag göra.

— Du! Herbert ser forskande på brodern.

Mille nickar:

— Tills vidare säger jag ingenting om mej själv. Men till dej säger jag än en gång: välj me' förstånd. Å passa schangserna, Herbe't. Du har dom inom räckhåll. —

Herbert rodnar igen. Han förstår mer än väl, vad brodern menar men' föredrar att spela oskuld.

Mille:

— Har du aldrig lagt märke till att fröken Florence har ett gott öga till dej?

Herbert:

— Vet du, de' kan jag inte svara på.

— Men har du ingenting förstått — ja, då är du en idiot, även om du är min bror. Förlåt att jag hostar. — —

Herbert ser upp. Deras ögon mötas. I dem ligger förståelse å ömse håll.

Mille slår brodern än en gång på axeln:

— Du vet mer än du vill säga, din spjuver. Ja, stå på dej bara, ska du få se, att allt går som smort.

Mille börjar ana, varför brodern inte tar brytningen med Rut Dahl så allra värst seriöst.

Sedan tala de inte mer om den saken. Som vanligt om mornarna göra bröderna sällskap ner mot city.

På vägen möta de skeppsredare Northon. Han hälsar hjärtligt som på gamla bekanta. Då berättar Mille, att han tagit en försäkring av honom på 100,000.

— 100,000!

Mille nickar och tillägger:

— Henry Northon är i alla fall en gentleman. Gubben var omöjlig.

Mötet med skeppsredare Northon ger Mille anledning berätta om Omnias start. Den har gått över förväntan.

— En avdankad probis som heter Kornfeldt är alldeles djäklig. Han reser på vischan å djäväl anammat försäkrar inte karlen varenda bondtjyv. Men stackarn super upp så mycke han förtjänar. Synd på'n.

Och så skiljas de på sedvanligt ställe i korsningen av Östra och Drottninggatan.

Mille tar ut stegen, medan han i tankarna linjerar upp både sin egen och broderns framtid. Gamle skraddaremästare Nadels pojkar ha bra förspänt nu.

Då Mille sticker in i portgången, står den gamle judiske affärsmannen som vanligt på sin butiks-trappa, hälsande fryntligt:

— Mojn, mojn, 'err direktér. Scheenes vetter, schavål.

— Härligt, herr Sablonsky.

Direktören saluterar med hatten och smiter in i porten.

Han går raka vägen fram till privatkontoret, öppnar, kliver in, fäller upp skrivbordets rulljalousi och bryter posten. Sedan öppnar chefen dörren till fröken Sävs rum, ställer sig på tröskeln och nickar gomorrn. Fröken Säv vänder sig som vanligt och ler med hela ansiktet. Sedan kastar han ett öga på väntsoffan vid dörren. Där sitter händelsevis bara en audienssökande i dag.

— Jaså, herr Nord, nickar chefen. Var så god stig in. Och så stänger han dörren.

Herr Nord plockar fram ur en splitter ny port-



följ några vackra papper med Omnias stämpel i litografi överst.

Chefen tar breven, granskar dem.

— Bravo, säger han. Fortsätter herr Nord på de' här sättet, blir ni en av mina bästa ackvisitörer.

Herr Nord ser belåten ut. Hans yttre är otadligt: ny brun kostym av covercoattyg med skarp, halmhatt och lågskor. Han har på några månader undergått en märkbar förändring.

Herr Nadel spekulerade således inte fel, när han spekulerade i Ernst Nord och dennes tillfälliga misär. Nord var ännu tillräckligt ung för att kunna bli honom till verkligt gagn.

— Herr Lang kommer inom kort att utse er till inspektör för Gårda distrikt, upplyser chefen.

Herr Nord bockar sig och sen vill han ha provision.

— Gå bara in till kontorschefen.

— Tack — adjö.

— Adjö — adjö.

Privattelefonen pinglar: August Krok. Han säger:

— Partistyrelsen hade enskilt sammanträde i går. Jag kan berätta, att vi på mitt förslag ämnar i sinom tid föreslå dej — hm — till riksdags —

— Va' — va' säger du?

Herr Nadel måste avbryta. Så perplex blir han. Den gode August kommer ju apropå med den största överraskningen i hans liv hittills.

— Jo, jag säger, upprepar herr Krok på sitt lugna sätt, att vi ämnar föreslå dej som riksdagsmannakandidat nästa höst. Som nyinskriven i partiet måste vi placera dej sist på den officiella

listan. Men du blir vald, Mille. De' borgar jag för. —

— Nog ska jag hjälpa till att kasta borgarklassen ur sadeln — men — men — jag känner mej överväldigad av äran. —

— Gör inte de'. Du har mer än många andra, som går före, gjort dej förtjänt av den.

(Nadel undrar för sig själv va' han egentligen gjort). Högt i tratten:

— Jag har ju bara arbetat å gjort mitt bästa i de' tysta. —

— Just därför är du värd denna partiets heder samma belöning.

Nadel svettas av idel glädje och vrider sig på stolen, urståndsatt att få fram ett ord, som kan uttrycka hans innersta känsla vid detta sublima tillfälle. Den Krok, den Krok. Mille Nadel hade i alla fall räknat rätt, då han höll sig till honom. Krok var en ångvält, som jämnade vägen.

— Vi få talas vid närmare. Du kommer ju hem i kväll å drar en vira me' mej å Agnes.

— Javisst. Åker ut direkt från kontoret, Agust.

— Gör de'. — Å välkommen. Agnes står bredvid å hälsar.

— Tack — tack — hälsa så hjärtligt tillbaka, stammar Mille.

Sedan ringer Krok av.

Mille måste torka svetten ur pannan. Sedan pinglar han omedelbart upp Per Perssons och frågar efter brodern. Mille, den store, massive Mille, blir ibland som ett barn.

— Är de' Herbe't. Nu vill dom ha mej in i riksdan, du. —

— Vilka?

— Socialdemokraterna, förstås, dummer.

— Javisst, ja. Gratulerar.



— Ä' de' inte tusan, Herbe't.

— Du är ett snille, Mille. Dom behöver dej.

— Ha-ha-ha. Adjöss. Hälsa Pelle P.

Sedan ränner direktören i ett huj ut till sin kontorschef för att berätta nyheten.

— Gratulerar, säger herr Walter och kniper ihop ögonen till springor. Du spelar dina kort väl.

— Spelar jag, sa du. (Chefen rycker till). Säg i stället, att andra spelar för mej. Snart blir du allena rådande. En vacker dag får jag väl gå ifrån alltihop å bara sköta mina sociala förpliktelser, Ragnar.

En agent kommer och avbryter fortsättningen.

Herr Nadel går vidare in i distributionen. Ordinarie utlämningsdag just nu. De båda små rummen äro till trängsel fyllda med återförsäljare. I rummet närmast kontorschefen sitter distributionens kassörska, fröken Törne och tar emot redovisning.

Utänför kassörskans disk stå ett halvtjog lytta, halta och gamlingar i brokig röra, väntande på turen att komma fram till disken och avlämna redovisning för under förra veckan i kommission sålda tryckalster.

Då de se herr Nadel, dra de sig skyggt åt sidan, sneglande under lugg på den massiva, välmående stofthyddan.

Men herr Nadel är på ett rasande gott humör. Han hälsar ett fryntigt gomorron och frågar:

— Nå, hur går kommersen, gott folk?

I korus mumla tio spruckna, illusionsfria röster:

— Si-å-så —

Efter svaret harklingar, stönanden, snörvlingar.

Vänd till fröken Törne, som han i förbigående nickar åt, säger chefen:

— I dag får allesamman behålla redovisningen.

— Behålla, utropar fröken Törne.

De tio tassa närmare.

— Ja, säger herr Nadel och gör helt om, i dag behöver ni inte redovisa, gott folk. Ni får behålla pengarna.

Med tårar i halvbrustna ögon gå de gamla fördettingarna fram och ta chefen i hand.

En av dem mumlar:

— Må Gud löna herrn på tusen vis.

De andra i korus:

— Ja, — må — Gud — löna — herrn — på — tusen vis.

— Tack — tack.

Sedan fortsätter chefen in i utlämningen. Där sitter fröken Ros. Även detta rum är till trängsel fullt av återförsäljare av samma utseende och kategori. Fröken Ros niger till hälften vid chefens inträde. Hon har ett mera undfallande sätt än fröken Törne. Men skocken av återförsäljare, som just håller på med att plocka ned uttagna tryckalster och skrivutensilier i sina slitna, svarta vaxduksväskor, avbryta sitt arbete och se med skygg undran på herr Nadel. Han har deras ve och väl i sina händer. Men inte kan han vilja dem något illa åtminstone. Hela ansiktet skiner ju av välvilja.

— Gomorrn, gott folk, hälsar herr Nadel.

I korus:

— Morron — morron.

Orden komma utdraget.

— Nå, hur går kommersen?

En i högen:

— Si-å-så.

De andra på en gång, mumlande:



— Ja, si-å-så.

— Inte riktigt bra, vafalls?

Den som för ordet:

— Dåliga tider.

De andra på en gång:

— Ja — dåliga — tider.

Orden åtföljas av harklingar, stönanden, snörvlingar.

Vänd till fröken Ros säger chefen:

— I dag lämnar vi ut allting gratis.

Gratis, utropar fröken Ros och sneglar miss-tänksamt på chefen. Vad går det åt honom, han som annars räknar med varje skilling.

— Ja, gratis.

Flocken tassar närmare vid det mystiska ordet.

Då gör herr Nadel även nu helt om och säger:

— Hör på, gott folk, i dag får ni alla era varor gratis. Ni behöver inte redovisa nästa måndag. Således: allt *gratis* i dag.

Dö se på varandra inbördes, bytande blick. Och den, som för ordet och går på träben, säger:

— Må Gud löna herrn på tusen vis.

De andra i korus:

— Ja, — må — Gud — löna — herrn — på — tusen — vis.

Chefen:

— Tack — tack.

Sedan går herr Nadel ut genom dörren till korridoren för att slippa vända samma väg tillbaka.

De gamla kommissionärerna ha vänt sig om och nu stirra de på den stängda dörren, som om de väntat en ny överraskning.

Men herr Nadels tunga steg eka mot korridorrens stenläggning, bli allt svagare och dö bort. Då vrida de sig rätt. Alla vilja prata på en gång med fröken Ros. Deras skumma ögon lysa av

tacksamhet och hon deltar i den allmänna glädjen. —

Då chefen kommer tillbaka på privatkontoret, knackar fröken Säv:

— Herr Kornfelt sitter och väntar.

— Så för tusan. Be' honom stiga på.

Herr Kornfelt, med eftertryck i dörröppningen:

— Gomorron, direktörn.

Chefen reser sig, tar i hand. Sedan stänger han dörren, slår sin för detta kollega gemytligt på axeln och säger:

— Välkommen, herr Samuel.

Kornfelts svartmuskiga ansikte ljusnar en smula vid det familjära tilltalet.

— Nå, slå dej ner, för tusan. —

— Tack.

Herr Kornfelt öppnar portföljen.

— Mera bondliv?

Kornfelt nickar.

— Du är svår.

— Tycker — hm — du.

— Ja, jag får gratulera.

Sedan tala de om affärer i största allmänhet.

— När ämnar du dej ut härnäst?

— Till nyåret.

— Efter gammal vana.

Kornfelt ler generat. Herr Nadel rör vid en gammal dallrande sträng.

Efter en stund ser chefen på klockan:

— Kors för tusan — tolv redan. Vill du följa me' på Franskan å luncha, Samuel?

— Tack.

Då herr Kornfelt stiger upp, blänker något på hans finger.

— Va' — är du förlovad! utropar Nadel.

Kornfelt nickar.

— Gratulerar. När skedde händelsen?



- I förgår.
- Å me' vem — förlåt din gamle väns nyfikenhet.
- Me' en bondjänta.
- Du vill ha starka doner — som alltid.
- Kornfelt skrattar. — — —
- Brännvin å pilsner? frågar uppassaren efter gammal vana.
- Tack, inte för mej, svarar herr Kornfelt.
- Chefen stirrar.
- Va fan säger — ska — *du* inget brännvin ha?
- Nej.
- Är du galen!
- Nej, klok.
- Jag förstår ej. Skämta inte nu. Två snapsar, vackmästa'n.
- Ingen för mej, framhärddar Kornfelt.
- När kyparn gått kommer förklaringen:
- Jag är nykterist.
- Sen när?
- Sen i förrgår.
- Ämnar du fortsätta me' de?
- Ja.
- Svaret låter så bestämt; att herr Nadel hajar till och fäster ett par forskande ögon på den gamle festprissen, som just råkat på sned för sprirens skull. Något fast och bestämt har kommit över de förut slappa dragen och sorgmodiga ögonen. Chefen börjar få respekt för honom. Kan-ske Samuel verkligen menar allvar? Nå, det får väl framtiden utvisa. Sedan berättar herr Nadel, att han är påtänkt som riksdagsman. —
- Du? — Det är Kornfelts tur att se tvivlande ut.
- Ja.
- Gratulerar — ursäkta, men vilket parti ska du representera?

— Sveriges största, gosse.

— Ja naturligtvis, förlåt. —

Herr Kornfelt ser i golvet och herr Nadel tycker, att det rycker i mungiporna. —

Utänför Franska Vårdshuset skiljas de åt. Kornfelt skall hem till sin ungarlslya, Nadel till sitt kontor. —

— Kan du tänka dej, att den där fyllhunden Kornfelt blitt nykterist, säger Mille till Herbert, då de träffas påföljande morgon.

— Jaså, svarar Herbert, som erinrar sig namnet på denne broderns agent. Han svarar tonlöst, ty Herberts tankar äro på annat håll.



## XVI

Per Perssons tre sändebud ha eget rum innanför lagerchefens.

När Herbert Nadel efter den minnesvärda matchen på Vallen påföljande morgon kommer in, står på hans pulpet en vas röda rosor. Ingen vet, vem som satt dit dem. Svangren gissar på materialförestånderskan fröken Falk, som brukar se på honom med välbehag. Men Greven för sin del är övertygad om, att herr Nadel har någon liten okänd beundrarinna bland »syhästarna». Han gör sig lustig på Nadels bekostnad. Men orden äro krystade, trots det muntra tonfallet. När Herbert ett ögonblick blir ensam i rummet lyfter han upp rosenbuketten. I vasen ligger ett kort. Herbert tar upp det och läser:

»Hjärtliga lyckönskningar

Florence P.»

Unge Nadel rodnar som en flicka och stoppar skyndsamt kortet i fickan. Nu har han i varje fall reda på, vem som uppvaktat honom med blommorna. Men hur kan hon bara våga sätta ut sitt namn! Vem som helst kunde ha lyft på buketten och upptäckt det lilla kortet. Att inte Greven passade på! Vem vet, kanske han redan varit där. Men Herbert tror honom inte om dylikt. Fast nog

har herr Franklin sett besynnerlig ut en tid trots sin erkända förmåga att spela oberörd i saker och ting, som av ena eller andra anledningen intressera honom.

Men Herbert tar med sig rosorna hem.

— Vem har du fått dem av? frågar Mille.

— Gissa, säger Herbert och ser hemlighetsfull ut.

— Nja — vem ska jag gissa på — kanske — hm — fröken Florence?

Herbert sänker blicken.

Mille visslar. Sedan slår han brodern på axeln, tilläggande:

— Gissa' jag inte rätt, kanske?

Herbert ler.

— Där ser du. Som jag alltid har sagt: passa dina schangser, du. Fröken Florence har ett gott öga te dej. Gubben blir naturligtvis fly förbaskad, men sånt går över. —

— Va' menar du?

— Vi får väl se. —

Men Herbert går in på sitt rum och lägger rosorna i press — för att bevara dem som minne för livet.

En kväll någon vecka senare promenerar Herbert Nadel i Trädgårdsföreningen. Han går och tänker på just ingenting. Dagen viker för skymning. Herbert kan inte urskilja enstaka mötande. Plötsligt får han höra alldeles bakom sig:

— Go' afton, herr Nadel. —

Herbert gör helt om, tvärstannar: fröken Persson.

Hon går fram till honom.

— Jaså, ni gör som jag: uppsöker ensamheten.

Unga Nadel kommer sig inte för att svara i första häpenheten. Han ser ganska förbryllad ut.

— Går ni i tankar?

— Haha — enda svaret.



— Så lustigt att just träffa på herr Nadel här. Uppriktigt sagt gick jag just och tänkte på er.

— På — hm — mej?

— Ja-a hahaha: ett klingande skratt, som gör Herbert Nadel ännu mer förbryllad. Han tappar målföret, byter om fot.

— Tänk att ni är en sådan framstående fotbollspelare. —

— Ah —

Men nu har hon återfört honom till verkligheten. Herbert stramar upp sig. Han är ett namn. Och hennes högt uttalade tanke blir halmstrået, som räddar honom ur det värsta bryderiet. Herbert tänker plötsligt på blommorna...

— Jag ska be få tacka för — hm — rosorna. —

— Bevars väl. Ingenting att tacka för. Det föll mej in att visa er denna uppmärksamhet. — Men ska vi inte fortsätta. — (Några herrar slå misstänkta lovar kring dem).

De vika in på vägen ner mot Vallgraven, följa stigen utmed, tills de komma i närheten av en soffa.

— Här tycker jag vi kan sätta oss, föreslår fröken Florence.

Soffan står i skuggan av ett lummigt träd. På avstånd pingla spårvagnarna och Kungsbron mullrar, när vagnarna passera den. Enstaka bilsignaler låta som hesa staccaton. På den alltid tysta Nygatan tvärs över kanalen hörs ekot av enstaka fotgängare. Och på det oljiga vattnet nedanför deras fötter guppa ett par sömniga motorbåtar.

Båda sitta tysta en stund. Så säger fröken Florence, spontant och utan övergång:

— Va' tänkte herr Nadel om mej, då ni fick blommorna — säj?

Herbert harklar sig:

— Jag blev glad, fröken. Bara de aldrig — hm visnat. —

Hon flyttar sig närmare. En svag parfymdoft slår emot honom. Han känner, att hon söker hans blick, men vågar inte möta den. Plötsligt fattar Herbert mod. Han säger naivt:

— Jag har dem kvar i alla fall. —

— Rosorna?

— Ja.

— Har de stått sej så länge?

— Hm — ne-e. Jag pressa' dom.

— Va' gjorde ni?

— Pressa' dom.

— Så lustigt. Ämnar ni ha dem som minne, kanske?

— Ja.

— Vet ni, de' gläder mej uppriktigt sagt. — Var la ni dem då?

— I ett gammalt poesialbum, som varit min mammas. —

— Gömmer ni verkligen på er mors poesialbum?

— Boken är för mej ett heligt minne. —

— Så pietetsfullt. Och i den gamla boken har ni lagt mina rosor! Vet ni, de låter riktigt rörande. Berätta lite om er mor. —

Herbert berättar, hur hon arbetat och slitit för barnen och hemmet. Han blir värtalig och rösten får sentimental klang. Fröken Florence lyssnar som en god vän. Men nu kommer vakten och stör deras lilla idyll. Stängningstid.

Utänför portarna skall Herbert säga adjö.

— Usch, jag törs inte gå ensam, säger hon. Vill ni inte följa mej hem?

Herbert önskar ingenting hellre. Och när de gå Avenyen upp mot Arkivgatan, ser han sig omkring till höger och vänster. Promenera med chefs dotter mitt i svarta natten. — Så romantiskt,



I hörnan av Avenyen och Engelbrektsgatan rycka båda till av ett välbekant ljud alldeles bakom dem: en herre nyser, så ljudet ger eko mellan de höga husfasaderna. Herbert fryser och fröken Florence sneglar över axeln bakåt.

— Pappa! Tänk om han sett oss!

Som ett par förskrämda barn smita de in på Engelbrektsgatan. I backen stanna de och se, hur fabrikören rultar uppför Lorensbergsområdet. Han har tydligen inte sett dem.

Men fröken Florence bjuder nu godnatt och tackar för sällskapet.

När hon står med sin hand i hans:

— Jag tycker vi kan göra om den här promenaden. Eller hur?

Herbert kan inte svara.

— Ni är så trevlig att prata med.

— Åh —

— Jo, de' tycker jag. Låt oss träffas vid samma tid i morgon kväll. —

— I Trädgårdsföreningen?

— Ja.

Herbert ler och samtycker. —

De träffas både denna och följande kvällar. Och innan de veta, hur det gått till från början, kyssa de varann och säga du. Herbert tänker på broderns uppmaning. Han skulle bara veta... Men Herbert tiger som muren. — — —

I firman arbeta lager och kontor för högtryck. Höstleveranserna skola effektueras. Enligt gammal kutym bruka herrar resande hjälpa till att expediera sina egna order. Men Franklin har plötsligt fått ischias och kommit in på sjukhus. Herbert Nadel arbetar för två, expedierar både sina egna kunder och Grevens. Han måste gno på övertid — är först av alla i selen och sist går han. Hinna inte packkarlarna med att snickra

ihop tillräckligt antal häckar att plocka ner mösskartongerna i går herr Nadel själv ner till källaren, sågar och spikar, klär häckarna invändigt med papper, kort sagt gnor, så svetten lackar. Chefen ser den unge mannens energi och säger några uppmuntrande ord. Men inga överflödiga. De kunna bli dyrbara nog i dessa dåliga tider. Och när jobbet är slut för kvällen vandrar yngsta sändebudet till Trädgårdsföreningen, där chefens dotter, alltid före, väntar på en och samma soffa.

I dag har herr Nadel föresatt sig att expediera för en rekordsumma. Men packkarlarna hålla som vanligt inte jämna steg med honom. De ha också andra order än Nadels att ta hand om. När männen slutat för dagen går han ner i källaren och fortsätter deras arbete. Timmarna skrida. Lager och kontor för längesen stängda, bommade. Herr Nadel är ensam kvar i den skumma packkällaren. Han får inte ens tid att se på klockan. Plötsligt går den olåsta ytterdörren upp och fröken Florence kliver in. Herbert, som just håller på med att spika fast locket till en häck, hör inte hennes steg. Han bankar och slår. Svetten flyter. Ansiktet är randigt. Fröken Florence stannar i dörröppningen, tänker: om bara pappa finge se, hur Herbe't arbetar långt in på sena kvällen. Och med giriga ögon följer hon de idrottstränade lemmarnas rytmiska rörelser. Fröken Florence har inte ens på fotbollsplan lagt märke till den unge mannens smidiga skulptur. Nu ser hon. Och blodet blir oroligt av denna syn.

Med ens smyger fröken fram på tå i all bråten och sågspånen, lägger flatan över Herberts ögon — och tiger. Förskräckt rycker han till, släpper hammaren, vänder sig om: Florence.

Innanför packrummet ligger ett upplag papp av olika slag, papp till strimlar, till skärmar, till



kartonger. Utan att säga ett ord tar han chefens dotter i famn, bär in henne och sätter sig med borden i knät på en uppslagen bal.

— Jag har väntat en hel timma på dej, säger hon andfådd. Du ska inte bara tänka på pappa. När han har dej på dan, vill jag ha dej på kvällen, hör du de? —

Han tystar till hennes mun med kyssar. Och här sitter nu chefens enda dotter i yngste resandens sköte. Ingen av dem tänker på omgivningen. Kärleken väljer ej plats. Och inte heller höra de, när källardörren ånyo öppnas. De höra ingenting. Därför kan fabrikören, som råkar ha sina vägar förbi och lägger märke till att packkällarens ytterdörr står på glänt, nalkas utan att bli upptäckt. Först ser han sig omkring i ytterrummet, tänker sedan gå igen men så uppfångar örat underliga ljud. De komma från papplagret. Fabrikören använder samma metod som dottern nyss: han smyger sig fram.

På en uppslagen pappbal sitter yngsta sändebudet. I hans sköte fröken Florence. De kyssa varann. Fabrikören stannar, tar sig för ögonen, tror dem icke. Synen paralyserar honom till den grad, att han står som fastvuxen på tröskeln. Mycket har fabrikören Persson upplevat i sin dag, men detta...

Han svettas kallt och funderar på att försvinna som en skugga, så pinsam blir upptäckten. Men Ljunglövs etta är snabbare: atchi —

Två par armar glida i sär, som om de sprängts från varann med bomb och tre människor stå i nästa nu stela som statyer. Herbert och Florence på pappbalen. Fabrikören Persson på tröskeln. Tablån är som arrangerad.

Men så kommer upplösningen, abrupt och oväntad: atchi. Därpå tar fabrikören upp sin skotska

snusnäsduk och torkar — inte näsan som vanligt — utan hela ansiktet. Svetten har pressats fram på några få sekunder och han säger med darrande målföre:

— Så gjorde också din mor. Du brås på henne. Gå och kom aldrig igen —

Chefen ser inte åt sin resande. Han är för honom skuggan av en skugga. Men dottern, enda dottern...

De båda unga stå alltjämt som statyer. Men då fabrikören slungar ut sitt korta anatema över dottern, springer hon med ett hopp rakt på honom. Han viker åt sidan. Florence följer efter, griper sin far om axlarna, viskar något i hans öra.

Den gamle ryggar till som för ett hårt slag — och går sin väg. —

Någon vecka senare eklateras förlovning mellan Florence Persson och Herbert Nadel. Den kommer som en överraskning.

Herbert Nadels intresse för firmans utveckling blir inte mindre efter den privata tilldragelsen.

Mille gratulerar och säger:

— De' gick fortare än jag trodde. Fortsätt bara. Pelle P. börjar bli gammal.



## XVII

Omnia rekordartade utveckling väckte förvåning och oro i borgerliga assuranceskretsar. Bolagen började på allvar diskutera en allmän nedsättning av sina premier. Endast på detta sätt kunde den nye konkurrenten verksamt bekämpas. Men företagen måste också tänka på aktieägarna och utdelningen. En sänkning över lag skulle avsevärt minska nettot. Statens övervakande organ, Försäkringsinspektionen, borde väl också i sinom tid få ett ord med i laget och stoppa geschäftet. Men när en gång dödsfallen enligt vanlig mänsklig ordning började hopa sig, skulle Omnia med sina realisationspremier inte kunna honorera ingångna förpliktelser, och de kooperativa moderanstalterna själva få sig en knäck.

Diskussion i press och på bolagsstämmor slutade med att de gamla tarifferna bibehölls. Mille Nadel gnuggade händer. Under den hetsigaste diskussionen fruktade han det värsta. Folk drog öronen åt sig. Men så snart diskussionen var över och stormanloppet ebbat, satte han ånyo press på sina agenter. Det gällde att fördubbla anskaffningssummorna, innan nästa attack började. Det skulle väl inte dröja så länge, ty Mille visste av erfarenhet, att ingen sover så lätt som konkurrensavundsjukan.

Och månaderna gingo. Det första årsresultatet

översteg alla förväntningar. Mille Nadels porträtt kom in i alla socialdemokratiska tidningar från Norrland till Skåne. Han hade i hast blivit ett namn, som varje partivän kände. —

Omnia var nu slutgiltigt organiserat. Allt gick sin gilla gång. Mille Nadel behövde bara övervaka det hela. Men han fick allt mindre tid över för sin privata verksamhet. Partiet tog hans krafter i anspråk mer och mer. Var helst några socialdemokrater skulle placeras eller representera kom Mille med. Och snart stundade dessutom riksdagsmannaval. På tal om dessa sade August Krok en kväll:

— Så vitt jag kan förstå av den allmänna stämningen blir du vald. Har du satt dej in i konsekvenserna?

— Vilka konsekvenser? undrar Mille.

— Konsekvenserna för din privata verksamhet.

— Jaså, jo, nog har jag tänkt på den saken, men innan faktum föreligger —

— Lita på va' jag säger — du blir vald.

Mille har svårt att dölja sin rörelse. Det rödmosiga ansiktet utstrålar idel glädje. Och han skelar på fröken Agnes. Hon förstår honom.

August Krok fortsätter:

— Ser du, de' är inte nog med att man kommer in i riksdan. En karl som du har vi användning för på många sätt däruppe. Jag misstänker, att du så gott som omedelbart åker in i något av utskotten. Och sedan tillsättes alltid under varje riksdag fler eller färre kommittéer och sakkunnige för olika frågors utredande. Särskilt de sociala tarva sin snara lösning. Och du är ju i särskild grad socialt intresserad.

Mille snor mustaschen, nickar tankfullt.

— Ja, ser där — förresten har du redan nu fullt upp med kommunala förtroendeposter. Min käre



Mille, jag vill därför ge dej ett gott råd: ordna så fort som möjligt dina privata affärer, så att du kan vara ifrån dem på längre eller kortare tid.

— Sant sagt, Agust. Jag ämnar sätta firman på aktier.

— Just precis. Du har åtminstone två säkra män, på vilka du kan lita.

— Walter å Lang?

— Ja. De utländska assurancesagenturerna och distributionen slår du tillsammans till Assurans- & Distributionsaktiebolaget Nadel & Co. Och som ledare för detta sätter du herr Walter med titeln vice verkställande direktör. Omnia måste naturligtvis ännu en tid dirigeras separat för att inte väcka misstankar om privatprofit i arbetarekretsar. Då finge det förbannade kommunistbyket vatten på sin kvarn. Både du å jag å förresten hela styrelsen skulle råka illa ut. Särskilt som jag sagt dessa sluskar mängen besk sanning. Därför måste Omnia ännu något år framåt gälla för ett socialt-filantropiskt företag efter socialistiska principer och som ett stödjeföretag åt de kooperativa försäkringsanstalterna, som oss emellan ingenting gör. Dom kan tacka dej å mej för mycke, Mille.

Mille nickar, fast han undrar, hur mycket de egentligen ha Krok att tacka för. Han vill bra gärna ta åt sig äran för både det ena och det andra.

Men August fortsätter:

— Till chef av interim för Omnia kan du låta Andro Lang fungera. Han har förresten varit din souschef från början. Försök få in karlen i partiet, så stiger hans anseende.

— Jag tror Lang funderar på den saken själv.

— Så mycket bättre. Vi socialdemokrater (herr Krok rätar nacken och talar som i riksdagskate-

dern), vi socialdemokrater har för princip att aldrig truga in någon i partiet. Därvidlag får deras sociala rättskänsla och samvete vara den avgörande faktorn. —

Denna diskussion försiggick i herr Kroks herrrum strax före supédags. Herrarna sutto vid sina konjaksroggar, medan fröken Agnes nyss lämnat rummet och nu som bäst höll på att ordna med maten ute i köket.

När herr Krok slutat sin kortfattade partimeeting att den inre drivkraften bör vara den avgörande för inträde i arbetarkommunen, vart det tyst ett par minuter. De båda herrarna lyfte varligt de höga, slipade glasen, nickade mot varann och förde glasen till mun. Manövern upprepades tvenne gånger ganska tätt på varann, varpå glasen sattes ner hårt och fast, men nu utan innehåll. Och två sociala stödjepelare lutade sig bakåt av välmåga.

Herr Krok knäpper de knotiga, något svettiga händerna över magen och ser i taket. Herr Nadel lyssnar efter ljud från köket.

Krok bryter tystnaden.

Han säger:

— Jag hoppas du följer mitt förslag?

— Naturligtvis. Jag kan inte bara nog tacka dej för allt intresse. Du är som en far, Agust.

— Å — jag vill bara ditt bästa. Jag ska gärna ställa mej som en av inbjudarna i det nya bolaget.

— Tack — tack, käre Agust. Jag tänkte just fråga dej om den saken.

Sedan diskutera de minimi- och maximisummans storlek för det planerade bolaget. Fröken Agnes skulle också mot några gratisaktier bli en av stiftarna.



— Folk tycker väl, att de' ser ut som ett familjebolag, skrattar Krok.

Mille skrattar också.

Nu börjar hembiträdet och fröken Agnes duka till supén.

Sedan dricker man kaffe med konjak och spelar trekarl. När pappa Krok avlägsnar sig för ett ögonblick, tar Mille Agnes' hand. Fröken Agnes lutar sig en smula närmare. Då flyttar Mille sin hand upp över den bara överarmen, som han stryker fram och tillbaka. Och deras ögon mötas. De tala samma språk. Plötsligt lägger Mille armen om hennes hals —

Precis i samma ögonblick kommer pappa tillbaka.

Han stannar på tröskeln och säger på sitt lugna sätt:

— Jaså — jaså — ser man på —

Mille blir så överraskad av denna entré, att han friar på fläcken.

Ja, sedan är också den saken klar. Enkelt och naturligt gick det till. Men man kom överens om att inte bära ring eller eklatera i tidningarna, eftersom Mille nyss varit gift. Tids nog med den saken vid vigseln någon gång framåt höstsidan...

September har gått in. Årets stora händelse närmar sig med varje dag: om en vecka skola valen till riksdagens andra kammare äga rum.

Lokalpressen är späckad av annonser och upprop. De olika partiernas officiella listor ha för länge sedan publicerats. Nu, några dagar före valet, är det särlistornas tur. De upptaga som första namn antingen sådana, som placerats för långt ner på de officiella eller också inte kommit med alls. Enigheten inom arbetarepartiet har hittills varit fast. Men denna gång besluta en

del opponenter att i likhet med de borgerliga gå fram med en separatlista för att trygga valet för en kandidat, som vid den offentliga nomineringen sattes för långt ner. Kandidatens namn är Mille Nadel. Förslaget har i hemlighet utgått från Omnias styrelse med den gamle veteranen August Krok i spetsen. Han var inte säker på sin blivande mågs val annars.

Nu, några dagar före slutspurten, skummar valrörelsen över sina bräddar. Alla offentliga lokaler, som stå till buds, äro upptagna av de olika partiernas kandidater, vilka utlägga resp. sanningar så troget som möjligt.

Men även på varje torg och öppen plats anordnas politiska missionsmöten. Ibland hållas två föredrag tätt efter varann från en och samma kateder. Så är fallet i kväll på Skanstorget. Knappt har assurancesdirektören dr Hans Båge orerat från den med blågul flagga dekorerade talarstolen, förrän den fosterländska symbolen ersättes med en röd duk. Och assurancesdirektör Båge efterträdes av assurancesdirektören Mille Nadel.

På publiken kan man knappast se någon skillnad. De, som nu fylka sig kring Nadel, äro till det yttre ganska lika dem, som nyss lyssnat till herr Båge.

Men Mille Nadel kliver upp till talarstolen vilken vacklar under den massiva tyngden. Nu liksom för ett halvt år sedan har herr Nadel med sig en portfölj och ur denna plockar han fram några maskinskrivna kvartsark. Direktören dricker en slurk vatten, ser efter att manuskripten ligga i ordning, tar av den vidbrättade slokhatten, böjer sig bakåt, fyllande de kraftiga lungorna med sval och skön septemberluft. Sedan:

— Proletärer och betungade, män och kvinnor av Sveriges arbetande folk! Valen till riksdagens



andra kammare stå för dörren. Nu ha vi som aldrig tillförne i vår hand att bestämma rikskursen för de närmaste fyra åren — och som vi säkert alla hoppas — även för all framtid. (Bravo). För cirka ett och ett halvt år sedan stod jag här i samma talarestol för att väcka eder till eftertanke och besinning, till samling och uppslutning kring en rent ekonomisk fråga. Det gällde då att med kooperativt stöd organisera ett på socialt rättvisa grundat företag. Tack vare eder livliga anslutning kan jag berätta, att företaget på denna korta tid hunnit bli kapitalistbolagens farligaste fiende. Praktiskt taget ha vi vunnit alla samhällsklasser. Detta visar, att de socialistiska idéerna hålla på att genomsyra hela folket, ty de äro baserade på frihet, rättvisa och lycka åt alla, som i detta land bygga och bo. (Bravo). Men innan vi erövrat den absoluta majoriteten i riksförsamlingen, kunna vi inte realisera vårt reformprogram. De reaktionära elementen bereda sig till en sista förtvivlad attack på vårt mödosamt upptimrade folkvälde. Men försöket skall misslyckas, endast vi socialdemokrater göra vår plikt på valdagen. Skam åt den som då sitter hemma! Om den sociala reformperiod, som nu är inne, måste avbrytas, kan detta bero på denne ende man eller kvinna. Men jag — tror — inte, att någon bland oss här församlade skulle vilja begå ett sådant bedrägeri mot sin egen klass. (I korus: nej).

Talaren läskar sig med en klunk och går sedan in på sitt speciella gebit: sociala välfärdsanordningar av olika slag. Ingen av partiets andra kandidater ha hittills närmare dryftat dem, i varje fall inte kommit med så radikala förslag som Mille Nadel.

Herr Nadel kan sedan gammalt prata enkelt, na-

turligt och övertygande. Han är som född till folk-talare. Den massiva gestalten och den mäktiga rösten hjälpa till att skapa stora sympatier för sårlistans mest omstridda namn.

Sedan herr Nadel talat till slut samt fått applåder, stiger August Krok upp och avtackar sin blivande måg för det välformade, av sant och äkta folkpatos framburna anförandet. Herr Krok hoppas, att det skall kraftigt bidra till arbetarepartiets seger i denna av mammon och kyrkor fjättrade stad.

Mötet avslutas med Arbetets söner. Som en religiös hymn tonar den gamla kampsången, vilken redan låter så föråldrad.

Från Skanstorget tar herr Nadel bil till Karl Johans torg, fortsätter sedan till Skeppsbron. Där är en talarstol upprest utanför Göteborg—Ostasiens stora kontorskomplex. Men därinne har arbetet slutat för dagen. Endast vice verkställande direktören Viktor Ankar hänger i ett fönster, lyssnande med nerdragna mungipor och hoprynkad panna.

Ytterligare ett par kvällar måste Mille Nadel bila omkring och rabbla upp sitt föredrag. Han kan det till slut utantill. Därav blir effekten så mycket större och Mille gör små elaka eller lustiga inpass, drar anekdoter och historier för att krydda föredraget. Herr Nadel gör med andra ord en mycket effektiv självreklam. Fästmän följer honom överallt. Men inte i samma bil. Och när Mille kommer med något särskilt lyckat infall, ser han först på henne, ty hon står alltid i omedelbar närhet av talarestolen för att ta upp applåderna. Mille Nadel har funnit sin ledsagarinna och kamrat på vägen uppför. Lovad vare hennes pappa, den gamle hedersmannen, som förstår att bana väg för dem båda.



Mille Nadel är säker på valtutgången. Efter-en sådan reklam måste allt gå efter beräkning. Men när siffrorna natten efter valdagen kungöras i Milles radio, bleknar han betydligt. Direktör Nadel och direktör Båge ha fått precis samma röstetal. Vem av de två som skola representera Göteborg får lotten avgöra. Mille, den store, starke Mille, som aldrig mistat balansen för någonting här i livet, blir orolig som en nervös kvinna. Han stänger sig inne. Inte ens Herbert får träffa honom. Äntligen faller lotten utslaget. Mille går in.

— Naturligtvis skulle du ha tur den här gången också, säger brodern.

Nu först börjar Nadel sätta igång med ombildning av sin affär till aktiebolag och giftermålet bestämmes till någon dag i oktober. Nya visitkort låter han också trycka. Så här se de ut:

ASSURANSDIREKTÖR MILLE NADEL

Ledamot av Riksdagens  
Andra Kammare

Göteborg

En snabb karriär har Per Perssons förra sän-  
debud gjort. Men så är han också en tidens son,  
som lärt sig konsten vända kappan efter vinden.

## XVIII

De första höststormarna ha bedarrat. Älven slumrar och oktobersolen lyser av godhet från ett klarblått fäste. I hamnen vilar arbetet. Stadens gator äro folktomma. Men spårvagnarnas pingel blandar sig med kyrkklockornas malmklang, ty det är en söndagsförmiddag och gudstjänsten skall börja.

Tvenne bilar passera Hisingsbron tätt efter varann och fortsätta vägen mot Torslanda flygfält. I den första sitta Mille Nadel, Agnes Krok, hennes far samt pastor Johannes Brising. I den andra fabrikör Per Persson, hans dotter Florence och Herbert Nadel.

På långt håll avteckna sig konturerna till en Junkermaskin. Vingarna glänsa i stålgrått. Ovan styrhytten syns en svart prick: förarens mössa. Bilkavalkaden sätter kurs på flygmaskinen. Chaufförerna signalera och stoppa. Passagerarna stiga ur. Vid Junkermaskinens uppslagna kupédörr står en man i mörkbrun uniform och för handen till den över pannan uppdragna lädermössan.

Sällskapet stiger in i den eleganta kupén, försedd med väggfasta, stoppade läderfåtöljer, tjock matta på golvet, några tavelminiatyurer på väggarna och i taket ett par eleganta massiva ampuller av handhamrad koppar. I de tjocka, ovala



fönsterglasen speglar sig det enformiga landskapet: gråa klippor, brun ljung. Österut skymtar en flik av stora farleden.

När samtliga passagerare med barnslig försiktighet installerat sig på respektive platser, trycker den uniformsklädde konduktören på en knapp. Föraren svarar med att sätta upp högra handen. Konduktören tar plats bredvid honom i styrhytten. Motorn börjar väsnas. Vingarna rotera, först långsamt, mycket långsamt, sedan fortare och fortare, ett kraftigt ryck och maskinen rusar under ett öronbedövande läte ut över fältet. Vingarna ta luften, aeroplanet stiger i mjuka kurvor till väders. Damerna Krok och Persson ge högljudda uttryck åt sina känslor, medan herrarna märkbart blekna. Alla hålla sig fast så knogarna vitna. Hjässan trycker. Tinningarna bulta. Och maggropen besväras av kittlande sugningar.

Men maskinen fortsätter sin glidflykt, tills den kommer i jämviktsläge. Då upphöra skräck- och olustkänslorna med ens. Sällskapet vågar se på varann. Läpparna krusas på många olika sätt. Och snart kommer en trevande, försiktig konversation i gång. Händernas hårda grepp lossnar ett efter ett, medan blickarna söka fönsterrutorna. Först skyggar man, hissnar men vänjer sig och snart ligga alla med näsan tryckt mot glaset. De se ner på jämmer- och fröjdedalen, ett upprutat, platt leksaksfält. Den breda älven är bara ett smalt band och de stolta varvskomplexen glida ihop till en liten skrothög.

Men maskinen brusar fram genom rymden som en jättestor stormsvala och vingarnas rotation blir till ett massivt hjul, som bara snurrar och snurrar.

— Tänk om det där stora hjulet stannade, säger

pastor Brisning, en mörk, slätrakad och ståtlig prelat i 40-års åldern.

— O, säg inte så, pastorn, förmanar fröken Persson.

Pastorn öppnar de tjocka läpparna, blottande ett par vita tandrader — och ler med de bruna pupillerna. Men ingen av de två damerna ha öga för denne prelatensiske tjusare just nu. Allting är så nytt och underligt. Nyfikenheten måste stillas. Men efter en kvarts timmes färd har även den fått nog. Allt är sig så likt där nere på jorden. Ingen omväxling för ett luftfarande öga. Och snart saknar utkiken intresse i den mån som trygghetskänslan tar överhand. Alla dessa människor, som varje bråkdel av en sekund väntat det värsta, kunna nu inte på villkor tänka på någon olycka. De glida fram som i en dröm, vilken endast motorn stör en smula. Var och en har karta, men ingen bryr sig om den — ty nu stundar något långt viktigare. Pastor Johannes Brisning skall under denna flygfärd sammanviga fröken Agnes Krok med ledamoten av riksdagens andra kammare assurancesdirektören herr Mille Nadel. De andra äro inbjudna att med sin närvaro hedra den solenna tilldragelsen, ett evenemang, som pressen redan talat om i förhandsnotiser, fast den av privata skäl inte velat uppge tiden för starten.

Under herrarnas ytterrockar lysa de vita frackbrösten. Bruden bär en vit atlasklänning under den tjocka ulstern. Fröken Persson en lilafärgad middagstolett med brokadinsättningar och en dubbelcollier om halsen.

— Kanske vi ska börja den heliga förrättningen, säger pastorn i en beslöjad skämtsam ton, ty han är radikal.

Herr Krok nickar. Pastorn blottar sitt huvud. De andra följa exemplet. Sedan går han fram till



den lilla dörren mot styrhytten och gör helt om. Tvenne röda sidenkuddar, broderade med vita liljor av fröken Agnes själv för detta ändamål, placeras av Herbert framför prästen, som gör en gest mot brudparet. De böja knä på var sin kudde. Pastorn hänger under tiden den svarta kappan över axlarna, öppnar den heliga boken och börjar läsa upp vigselformuläret:

»I Guds, Faderns och Sonens och Den Helige Andes namn. Dyre kristne. Äktenskapet är av Gud själv stiftat till samhällets bestånd och till förenade makars inbördes hjälp — — —

Pastorn fortsätter att läsa med sin höga sonora stämma, som något dämpas av sullet från motorn. Brudparet ligger med knäppta händer. Och de andra stå tätt bakom. Även de med knäppta händer. Alla gå helt upp i ceremonielet. Ingen tänker på, att man svävar fram mellan himmel och jord.

Just då pastorn frågat Mille Jerobeam Nadel om han vill hava denna Agnes Eugenia Lucia Krok till äkta hustru och Mille skall till att svara, rätar maskinen ut sig, så den nästan står rätt upp och ned, sedan dyker den omedelbart åt motsatta hållet för att i nästa nu kryssa i jämviktsläge som om ingenting hänt. Men präst, brudpar och vittnen ligga i en enda röra, blandade ben, armar och nödrop med varann. Alla tro, att deras sista stund är inne och den gamle fritänkaren August Krok mumlar Fader vår i kapp med fabrikörs Persson. Men de två i styrhytten ta ej notis om dem. Så småningom lägger sig skräcken och ceremonien kan fortsätta utan störande intermezzon från flygplanet, som ingen av de i ceremonien deltagande unnar en tanke längre. Pastor Brisning håller ett versifierat tal till brud och brudgum. Därefter gratulerar pastorn på sedvanligt

sätt. Herbert får ett menande ögonkast av broderns svärfar. Han förstår genast anledningen och öppnar en medhavd korg av flätad bast. Ur korgen tar Herbert upp tvenne helflaskor Mumm och sju Orreforsglas. Korkarna smälla. Glasen fyllas och brudparet önskas lycka till. Efter denna första skål talar Milles svärfar och därpå fabrikören Persson. Han uppehåller sig särskilt vid sitt förra sändebuds kommersiella begåvning.

Ingen lägger märke till, att aeroplanet närmar sig jorden. Först när maskinen tar mark, få de en påminnelse och en kraftig ändå. De kastas av stöten huller om buller. Champagneglasen slungas mot kupéväggen och krossas. De båda damerna svimma av skräck och herrarna bli mållösa. Konduktören öppnar dörren till kupén. Mille är den förste, som återvinner fattningen. Han frågar, darrande på målet:

— Ha-har mo-motorn ex-exploderat?

— Nej, svarar konduktören med det lugnaste tonfall i världen. Benzinen har tagit slut.

— Var är vi då? Svara, människa!

— I Tomelilla.

— I Tomelilla?

— Ja.

Mille Nadel kommer först nu ihåg att kupén är försedd med fönster. Han trycker näsan till ett av dem, fixerande omgivningen. Den är Per Perssons förra sändebud väl bekant: maskinen har landat en bit från järnvägsstationen. När Mille hämtat sig från den första överraskningen är han sig själv. Med fast mark under fötterna kan ingenting imponera på honom. Och Tomelilla är förresten en gammal bekant. Brodern, fabrikören och prästen ha nu också hunnit sansa sig, men damerna ligga alltjämt avsvimmade på golvet,



Vid åsynen av dem får Mille genast tillbaka sin handlingskraft. Han ropar:

— Vatten, för tusan plåtar.

— Ja, vatten, säger prästen och tonen påminner om en dopförrättares.

Men vatten behövs inte. Milles rop är nog. Liksom yrvakna slå de upp ögonen, stirrande på den underliga omgivningen. De ha lite svårt att genast dra sig till minnes.

Men Mille förklarar situationen:

— Vi har bara gått ner i Tomelilla för att fylla på benzin.

— I Tomelilla, utropa båda två på en gång.

— Ja, svarar Mille.

— Men hur ha vi hunnit ända hit? undrar fröken Florence.

— Genom luften, säger pastorn enkelt och naturligt.

Och sedan tala de om annat. Precis som ingenting hänt. Konduktören samlar ihop glasskärorna, medan föraren matar motorn. Därpå kliva de upp i styrhytten, sätta sig tillrätta, förarn fattar ratten, vrider huvudet en smula till höger och säger:

— Klart till start.

— Klart till start, upprepar konduktören som ett eko. Passagerarna inta ånyo sina platser och maskinen går surrande och mätt till väders med kursen mot väster. Nu är vigseln ett minne. Ingen tänker på den. Alla ligga med näsan mot fönstren för att titta på ett hastigt försvinnande skåneland. Efter en stund börja pastorn och August Krok nicka. De äro sömniga. Exemplet smittar. Snart dåsa också de andra.

När maskinen ånyo tog mark, var man på Torslandafältet, där bröllopsresan sålunda både startade och slutade.

Klockan slår fem i Lundby kyrka. Herr Krok betalar resan till konduktören och sällskapet fortsätter ner till stranden. Där ligger Kroks motorbåt förtöjd. En för tillfället hyrd gast står på däck och väntar.

— Ål rajt? säger herr Krok.

— Åle rajt, svarar gästen och kastar loss, medan sällskapet stiger ombord.

Krok sätter sig av gammal vana till rors och motorbåten sticker över älven. En halvtimme senare förtöjer den vid Stigbergskajen. Sällskapet går i land. Här väntar en bil på överenskommet klockslag.

— Ål rajt? säger Krok.

— Åle rajt, svarar chauffören och för handen till mössan.

Bilen tar raka vägen upp till Henriksberg. I festvåningen är bröllopsmiddag dukad. När brudparet stiger in i salen, välkomnas de med ett rungande fyrfaldigt hurra. Och en mässingsorkester ger touche. De gäster, som redan äro samlade här, utgöres av den Nadelska firmans personal, inspektörer, distriktschefer och agenter, många med fruar. Bland dem herrskapet Kornfelt. Vidare styrelsen för Omnia och spetsar ur det socialdemokratiska partiet i Göteborg. Den stora salen är vackert dekorerad. I fonden vajar röda och blågula flaggor broderligt sida vid sida. Och över flaggorna en transparang i båge: Amor vincit Omnia. Det sista ordet stavat med stort O. En diskret hyllning som kommer nyblivna fru Agnes Nadel att rodna. Denna bröllopsmiddag avviker inte från andra. Allt går i tur och ordning: rätter, vin, tal och musik. Sedan börjar jazzen. Orkestern har fullt upp att göra hela kvällen, ja en god bit in på natten. Och då Mille med hustru komma hem till Kaggensgatan mötas



de av en ny uppmärksamhet: den annars alltid svarta portingången är upplyst med marschaller. Värden, direktör Båge, vill på detta sätt hedra en hyresgäst, som har framtiden för sig. Marschallerna har James Jansson i Gula paviljongen satt upp. Han är häändig och kan göra snart sagt allting.

Men utanför porten stå en klunga pojkar och gamla gummor, ropande budparet fram. När inget brudpar visar sig, gå pojkarna och gummorna hem.

## XIX

Veckan mellan jul och nyår. I Per Perssons fabrik vid Drottninggatan råder samma febrila brådska som dagarna efter midsommar. Resandena skola åter ut och sälja. Men nu för nästkommande höst- och vintersäsong. Lagerchefen, herr Norén, kalkylerar, chefen bestämmer parti- och detaljprisen, äldste resanden, herr Svangren, för in kalkylerna i liggaren och herr Nadel märker proverna med firmans chiffer. Detta arbete har förut ålegat herr Franklin, men han slutade sin plats apropå. Greven driver numera egen agentur i engelska herrhattar. Fröken Bull har flyttat över till honom. Hon sköter med hjälp av springpojke och månadskarl hela affären, medan herr Franklin är borta.

Förr i världen fick Herbert Nadel springa som en skottspole mellan lager och fabrik med de nya proverna. Hans plats och roll ha övertagits av förre skoresanden Oskar Albani på rekommendation av herr Nadel.

Även nu har Per Perssons en standard- och stapelartikel: barnmössor i finsk modell, med rund kulle av handskläder eller filt, bräm av nutria, astrakan, kanin, plysch, krimmer. De bruna och svarta äro kurantast. De bära upp hela försäljningen. Kråkor och bahytter av filt, med krim- och plyschkanter i olika kulörer samt med



långa sidenband att knyta under hakan, ha på senare år blivit en andra massartikel jämte tjocka, vadderade sportmössor med ett slag att fälla ner för öronen. De tillverkas i 100-tals olika kvalitéer och gå bäst i arbetarsamhällen. Vidare toppar och brämmössor, imiterande persian, utter, sälbisam och mullvad. Samt till slut av egen tillverkning en massa muffar, boor, ja, hela garnityr i skinnimitation. Pälsvarorna däremot säljer firman endast engros. De komma från Malmö, landets centrum för denna industri.

Dagen före utresan. Det ena facket fylles efter det andra. De sista proverna komma ner från fabriken i en sjusjungande hast, ty det lider mot kväll. Fabrikören är som vanligt med till sista prov kalkylerats och prissatts. Sedan nickar han åt sin blivande svärson att följa med hem. Fabrikören skall bjuda på middag. Den gamle har långt om länge försonat sig med ödet. I tysthet hoppades han, att dotterns svärmeri snart skulle gå över — att det bara var en nyck. Men inte ens sladder och skvaller brydde hon sig om. Något plötsligt slut på historien, som fabrikören kallade denna förbindelse, kunde han således inte se. Och som unge Nadels intresse för firman snarare till- än avtog, resignerade den gamle. Bäst att låta flickan få sin vilja fram. Så småningom började chefen fatta sympati för sin dotters fästman. Sympatien övergick till förtrolighet. Han hade ju ingen son, som kunde överta affären. Och affären var hans allt.

Chefen tog numera Herbert Nadel till råds i både ett och annat. Naturligtvis kunde inte något giftermål äga rum, förrän Herbert fått en ledande ställning inom affären. Därför hade fabriken beslutat att frampå vårsidan ombilda fabriken till aktiebolag med honom själv till verkstäl-

lande direktör och Herbert Nadel som fabrikschef med titeln disponent. Men en fabrikschef måste stanna hemma. Därför rustade nu Herbert Nadel för sin sista resa. Och så snart affären ombildats till bolag, skulle bröllopet äga rum. Tiden — pingstdagen — var redan bestämd, möblerna beställda och våning hyrd i Örgryte Trädgårdsstad. Bosättningen fick den blivande svärfadern bekosta. Han protesterade svagt.

— Du kan väl inte begära pappa, att man skall spara på en liten resandelön, sade Florence.

— Jag sparade i min ungdom på ingenting.

— Då ja — när man fick allting så gott som till skänks.

Sedan var det meningsutbytet slut. Gent emot dottern kunde fabrikören aldrig visa sig gniden. Hon hade alltid fått sin vilja fram — atchi. —

Och nu gå chefen och den blivande mågen hem till gemensam middag. Florence, som möter på halva vägen, går mitt emellan och tar en under vardera armen. Hon är klädd i sälbisamkappa till knäna, köttfärgade silkesstrumpor och lågskor av svecia. På huvudet en avlång sälbisambarett. Baretten väcker mötande damers perplexa överraskning. Han den urgamla baretten åter blivit modern! Tänk så allt går igen! Herrarna titta på strumporna. Sådana äro de. Men fröken Florence pratar högljutt om ditt och datt. Ibland ser hon sin far i ögonen, ibland sin fästman. Hennes röda ansikte utstrålar lycka. Herbert är blek av samma orsak. Men fabrikören tänker på den kommande kampanjen. Hur skall resultatet bli denna säsong. Tryckta tider.

Efter middagen reser Herbert hem till Kaggensgatan. Han bor kvar i sitt gamla rum så länge.

Mille håller just på att packa, ty även han skall resa i morgon. Fru Agnes hjälper honom.



Så snart Mille får syn på brodern, säger han:

— Har ni proverna färdiga nu Herbe't?

— Ja, gudskelov.

— Många nyheter i år?

— Åja.

— Hur känns de' att resa ut för sista gången?

— Lite konstigt, erkänner Herbert.

— Kan nog tänka de', du.

Mille rätar rygg och hans ögon bli simmiga av rörelse. Han vet, hur det känns. Och även nu ser Mille som i en vision hotell och kunder dyka upp och försvinna. Vem skall sedan hålla honom å jour med vad som händer och sker.

— En kommer allt mer och mer bort från sina gamla vänner, suckar Mille. Den sucken är inte ytlig.

— Å, du har allting klart nu, Herbe't?

— Ja, allting.

— Va' sa' gubben Torskog?

— »Sälj som faen».

— Fast du ska bli både måg å chef i firman.

Han är sej då lik — den gamle, gamle bitvargen. Från de' ena till de andra: nere hos mej är också allting klart nu. Lang svarar för Omnia. Walter för firman å Kornfelt blir andre man. Samuel har satt in tiotusen i affärn. Bondpengar, förstår'u. Å så har den djäkeln gått in i vårt parti. En kan aldrig veta, var den slutar. Jag börjar tro honom om va' som helst. Samuel är knivig av bara tusan å så har han blivit go'templare te påköpet. — Nej, nu tar vi oss en avskedsrogg. Herbe't. —

En kvart före Stockholmstågets avgång stannar Per Perssons privatbil utanför stationstrappan. Chauffören öppnar kupédörren och gör honnör för Herbert Nadel med fästmö, som följer honom till tåget. Båda i päl. Som förr i världen går

han fram till luckan och löser biljett till Jönköping, medan vaktmästare Pamp sköter om polletteringen av koffertarna.

En hyrbil stannar omedelbart efter privatdroskan. Chauffören öppnar och gör honnör för Mille Nadel med fru. Herr Nadel är klädd i päls med krage och muddar av utter. På huvudet en glänsande cylinder. Pälsen och cylindern höra till ett förgånget skede. Herr Nadel brukade alltid bära päls och cylinder på sina vinterresor. Och nu skall han ut igen men som representant för Göteborgs stad. Herr Nadel stannar ett ögonblick på trappan, låter blicken svepa över torget. Sedan vänder han sig om, tar hustruns arm och bägge fortsätta ut på perrongen. Agnes kliver på, men Mille håller henne med värdighet tillbaka:

— Ingen brådska. Sju och en halv minuter kvar, lilla du.

På perrongen komma Herbert och Florence dem till mötes. De båda paren promenera i sakta mak bort mot stockholmståget.

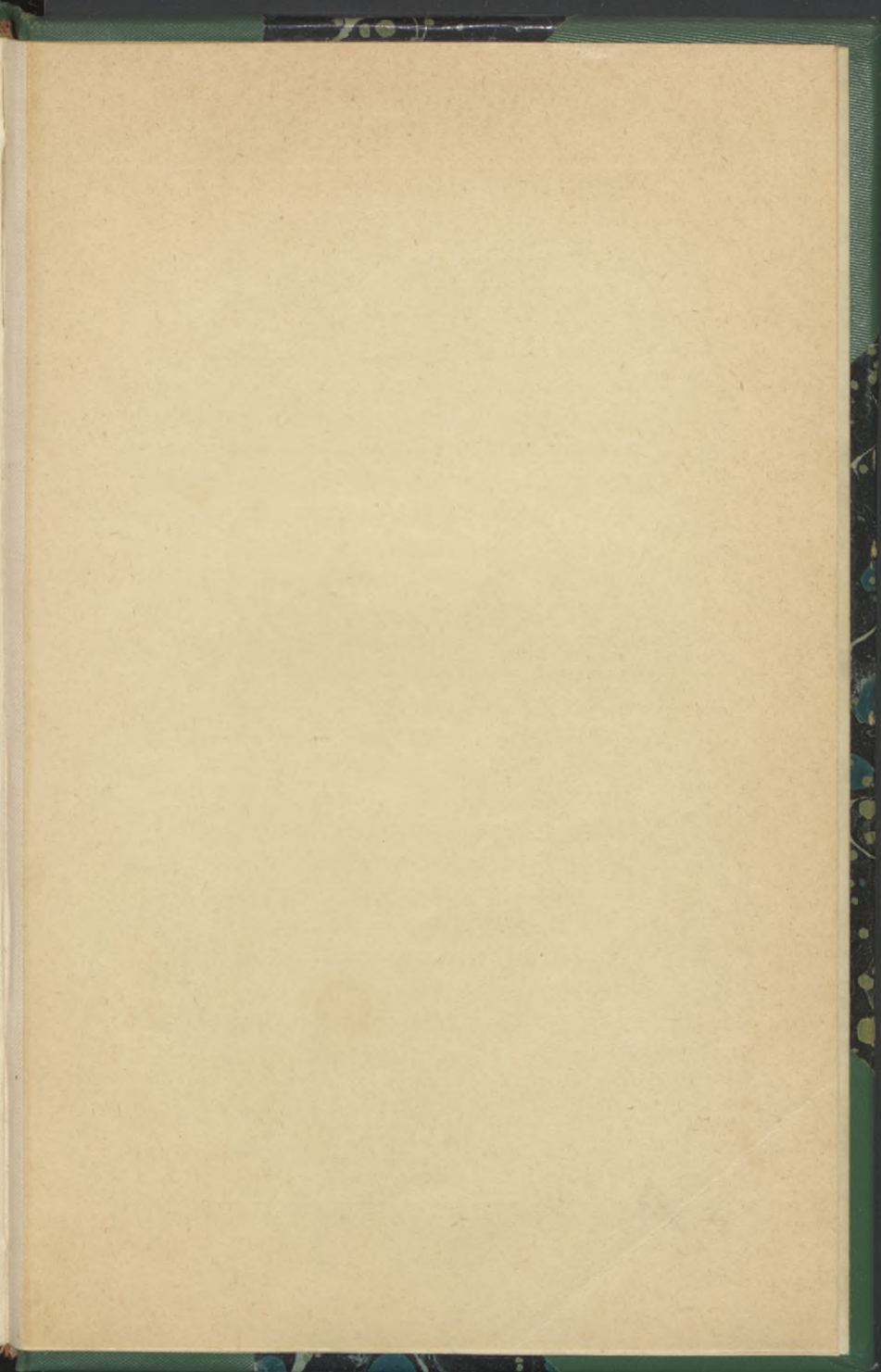
Säsongresandenas tid är åter inne. En svärm av eleganta herrar flanera fram och tillbaka. De flesta äro i päls, ty kölden är stark denna vinterdag. Mille och Herbert nicka till höger och vänster. Men liksom omedvetet viker man åt sidan för de båda paren. Synbarligen imponera de.

Konduktören ropar »tag plats». Utan brådska stiga Mille och Herbert upp på plattformen till en II-klasskupé. Florence och Agnes vinka farväl. Sakta glider tågsättet ut och försvinner.











G. MARTINS  
"S Ä N D E B U D"

Politiska och merkantila sändebud, agenter av alla slag, grändernas, bakgatornas och vägarnas ambulerande representanter; sportens, ordensväsendets och diplomatiens gesanter — kort sagt hela den brokiga skaran av denna det moderna livets mångskiftande yrkeskategori har släppt till stoff för denna rytmiskt levande roman, den första av detta slag i vårt land.

Kooperationen, som just nu står på dagordningen och livligt diskuteras i alla samhällslager, bildar den sociala bakgrunden. Den form av Kooperation, som författaren inkomponerat i händelseförloppet, tillhör ännu icke första skottlinjen, men är kanske just därför så mycket mera aktuell.

Utan tvivel kommer Sändebud att väcka diskussion. Den både sticker, roar och bränns. Och den kan läsas av alla med samma utbyte. En sällsynt egenskap i dessa förkonstlingens yttersta tider.

Av *G. Martins* har förut utkommit:

Den Gula Paviljongen 1922

Den Tysta Nöden 1924

Hamnen 1925

Granit 1926

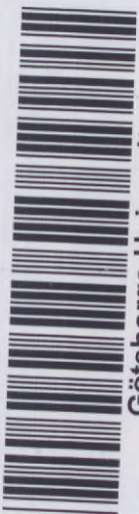




INDEX

Page 1  
Page 2  
Page 3  
Page 4  
Page 5  
Page 6  
Page 7  
Page 8  
Page 9  
Page 10  
Page 11  
Page 12  
Page 13  
Page 14  
Page 15  
Page 16  
Page 17  
Page 18  
Page 19  
Page 20  
Page 21  
Page 22  
Page 23  
Page 24  
Page 25  
Page 26  
Page 27  
Page 28  
Page 29  
Page 30  
Page 31  
Page 32  
Page 33  
Page 34  
Page 35  
Page 36  
Page 37  
Page 38  
Page 39  
Page 40  
Page 41  
Page 42  
Page 43  
Page 44  
Page 45  
Page 46  
Page 47  
Page 48  
Page 49  
Page 50  
Page 51  
Page 52  
Page 53  
Page 54  
Page 55  
Page 56  
Page 57  
Page 58  
Page 59  
Page 60  
Page 61  
Page 62  
Page 63  
Page 64  
Page 65  
Page 66  
Page 67  
Page 68  
Page 69  
Page 70  
Page 71  
Page 72  
Page 73  
Page 74  
Page 75  
Page 76  
Page 77  
Page 78  
Page 79  
Page 80  
Page 81  
Page 82  
Page 83  
Page 84  
Page 85  
Page 86  
Page 87  
Page 88  
Page 89  
Page 90  
Page 91  
Page 92  
Page 93  
Page 94  
Page 95  
Page 96  
Page 97  
Page 98  
Page 99  
Page 100

6000303782



Göteborgs Universitet



